

Učinci populacijske politike na demografski razvoj Umaga

Dujić, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:217:275811>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

ANDREA DUJIĆ

**UČINCI POPULACIJSKE POLITIKE NA
DEMOGRAFSKI RAZVOJ UMAGA**

Diplomski rad

**Zagreb
2022.**

Andrea Dujic

**UČINCI POPULACIJSKE POLITIKE NA
DEMOGRAFSKI RAZVOJ UMAGA**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistra edukacije povijesti i geografije

**Zagreb
2022.**

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Povijest i geografija*; smjer: *nastavnički* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc.

Ksenije Bašić

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Učinci populacijske politike na demografski razvoj Umaga

Andrea Dujić

Izvadak: Hrvatska se početkom ovoga stoljeća našla u demografskoj krizi koju karakteriziraju depopulacija i starenje stanovništva. Uslijed nepovoljnog demografskog razvoja, neki su hrvatski gradovi formirali populacijsku politiku kojom nastoje popraviti demografsku sliku, a među njima je grad Umag. Potvrda za uspješnost je nagrada najboljeg grada u državi kada je riječ o demografskim mjerama, obrazovanju i socijalnoj politici, a dodijelio ju je portal *gradonacelnik.hr* 2018. godine. U radu su iznesena osnovna geografska i demografska obilježja istraživanog prostora te provedene mjere populacijske politike kojima je cilj demografski oporavak. Uz to, opisana je demografska problematika u Hrvatskoj kao i ovlasti upravnih gradova za provedbu mjera populacijske politike. Kao primjer uspješne provedbe mjera populacijske politike navedeno je i nekoliko istaknutih hrvatskih gradova. Naposljetku, razmotrit će se učinkovitost izravnih i neizravnih mjera kojima su se nastojali stvoriti povoljni uvjeti za demografski razvoj Umaga posljednjih desetak godina.

71 stranica, 22 grafička priloga, 7 tablica, 63 bibliografske reference; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: Umag, populacijska politika, stanovništvo, demografske mjere, demografija

Voditelj: doc. dr. sc. Ksenija Bašić

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ksenija Bašić
doc. dr. sc. Dubravka Spevec
doc. dr. sc. Ružica Vuk

Tema prihvaćena: 11. 2. 2021.

Rad prihvaćen: 27. 6. 2022.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

The effects of population policy on demographic development of Umag

Andrea Dujić

Abstract: At the beginning of this century, Republic of Croatia has found itself in a demographic crisis which has been characterised by depopulation and population aging. In the middle of the unfavourable demographic development, some of Croatian cities have formed population policy that aims to improve their demographic image, and one of those cities has been Umag. Confirmation of success is an award of the best city in the country when it comes to demographic measures, education and social politics, and it has been awarded by a portal named *gradonacelnik.hr* in 2018. This master thesis presents the basic geographical and demographic characteristics of the researched area and implemented measures of population politics aimed at demographic recovery. In additions, the demographic issues of Croatia have been described as well as the authority of administrative cities for the implementation of measures for population policy. As an example, several prominent Croatian cities were cited with their successful implementation of population policy measures. At last, the effectiveness of direct and indirect measures that were used to create favourable conditions for the demographic development of Umag in the last ten years will be considered in this thesis.

71 pages, 22 figures, 7 tables, 63 references; original in Croatian

Keywords: Umag, population policy, population, demographic measures, demography

Supervisor: Ksenija Bašić, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ksenija Bašić, PhD, Assistant Professor
Dubravka Spevec, PhD, Assistant Professor
Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor

Thesis title accepted: 11/02/2021

Thesis accepted: 27/06/2022

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Ciljevi, zadaci i hipoteze istraživanja.....	2
1.2. Prostorni i vremenski okvir istraživanja	2
1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature.....	3
1.4. Metodologija rada	4
2. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA GRADA UMAGA	6
2.1. Geografski položaj	6
2.2. Prirodna osnova.....	7
2.3. Historijsko-geografski razvoj.....	7
3. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA GRADA UMAGA	9
3.1. Razmještaj stanovništva	9
3.1.1. Gustoća naseljenosti	10
3.2. Kretanje stanovništva	12
3.2.1. Ukupno (opće) kretanje	12
3.2.2. Prirodno kretanje stanovništva	19
3.2.3. Prostorna pokretljivost.....	25
3.2.3.1. Migracija stanovništva	25
3.2.3.2. Cirkulacija stanovništva.....	28
3.2.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva	30
3.3. Sastav stanovništva	32
3.3.1. Sastav stanovništva prema dobi i spolu	33
3.3.2. Društveno-gospodarski sastav	36
3.3.2.1. Gospodarski sastav.....	36
3.3.2.2. Obrazovni sastav	39
3.3.2.3. Bračno stanje.....	42
4. POPULACIJSKA POLITIKA	45
4.1. Populacijska politika Republike Hrvatske	45
4.2. Područja djelovanja lokalne samouprave	48
4.3. Primjeri demografskih mjera u Republici Hrvatskoj	49
4.4. Populacijska politika Grada Umaga.....	51

4.4.1. Mjere populacijske politike	52
4.4.1.1. Naknade za novorođenčad	54
4.4.1.2. Predškolski odgoj.....	54
4.4.1.3. Obrazovanje	55
4.4.2. Ostale mjere za poboljšanje kvalitete života	57
4.4.2.1. Socijalna skrb.....	57
4.4.2.2. Unapređenje zdravstvene zaštite.....	58
4.4.2.3. Poticaji gospodarstvu.....	58
4.4.2.4. Unapređenje komunalne infrastrukture	60
4.5. Učinci populacijske politike na demografski razvoj	61
5. ZAKLJUČAK.....	65
POPIS LITERATURE I IZVORA	67
PRILOZI.....	VIII
I. POPIS SLIKA	VIII
II. POPIS TABLICA.....	IX
III. PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA GEOGRAFIJE	X

1. UVOD

Hrvatska se početkom ovoga stoljeća našla u demografskoj krizi koju karakteriziraju depopulacija i starenje stanovništva. Današnja demografska slika Hrvatske rezultat je negativnog migracijskog salda i prirodnog pada stanovništva. Primjetne su posljedice na društveno-ekonomskom području i promjenama demografskih struktura, u prvom redu dobnoj strukturi stanovništva. Starenje stanovništva prisutno je u svim razvijenim državama i za posljedicu ima demografske, ekonomske, zdravstvene i druge probleme kao što su povećanje proračunske potrošnje za mirovinske fondove, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb i dr. Nepovoljno gospodarsko stanje pojedinog područja razlog je iseljavanja radno aktivnog stanovništva, a to je područje moguće demografski i ekonomski revitalizirati tek uz snažne napore. Hrvatski demografi neprestano iskazuju zabrinutost i upozoravaju na nužnost provođenja stimulativne populacijske politike kojom bi se država revitalizirala demografski, a potom i na drugim područjima. Unatoč trima strateškim dokumentima koje je donio Hrvatski Sabor, redom 1996., 2003. i 2006., željeni su rezultati izostali.

Uslijed nepovoljnog demografskog razvoja, ulogu demografskih „reformatora“ preuzele su jedinice lokalne i regionalne samouprave. Naime, županije, gradovi i općine s vremenom su dobile veće ovlasti čime je država dodatno decentralizirana. Dok je država samo teoretski pristupila mjerama populacijske politike, jedinice lokalne samouprave gotovo svakodnevno pokazuju primjere dobre prakse. Riječ je o progresivnim mjerama kao što su dječji doplatci na treće i svako sljedeće dijete, financijskoj pomoći obiteljima s većim brojem djece, različiti oblici pomoći mladim majkama i samohranim roditeljima, primjerena stambena politika i radno vrijeme, itd. Istarska županija posljednjih godina čini velike napore u rekonstruiranju gospodarstva što rezultira iznadprosječnim BDP-om po stanovniku u odnosu na RH te među najnižim stopama nezaposlenosti. Adekvatnom politikom, gradovi poput Buja, Novigrada, Poreča i Umaga bilježe porast stanovništva s pozitivnim migracijskim saldom. Portal *gradonacelnik.hr* dodijelio je Gradu Umagu priznanje za svoj rad 2018. godine, a sljedećih godina je nastavio konkurirati u različitim kategorijama za demografski razvoj.

1.1. Ciljevi, zadaci i hipoteze istraživanja

Cilj diplomskog rada je analizirati demografska obilježja Grada Umaga te učinke populacijske politike na demografske trendove od 2010. godine, kada je započela provedba projekta „Umag – grad djece“, do 2020. godine. Uz to, cilj je istražiti koje demografske mjere hrvatski gradovi najčešće provode. U radu će se prikazati populacijska politika Grada Umaga i odabranih hrvatskih gradova te pokušati odgovoriti na pitanje može li Umag poslužiti kao uzor. Svrha rada je upotpuniti demografska znanja o odabranom području i istaknuti pozitivne primjere populacijske politike unatoč nepovoljnoj demografskoj slici u Hrvatskoj.

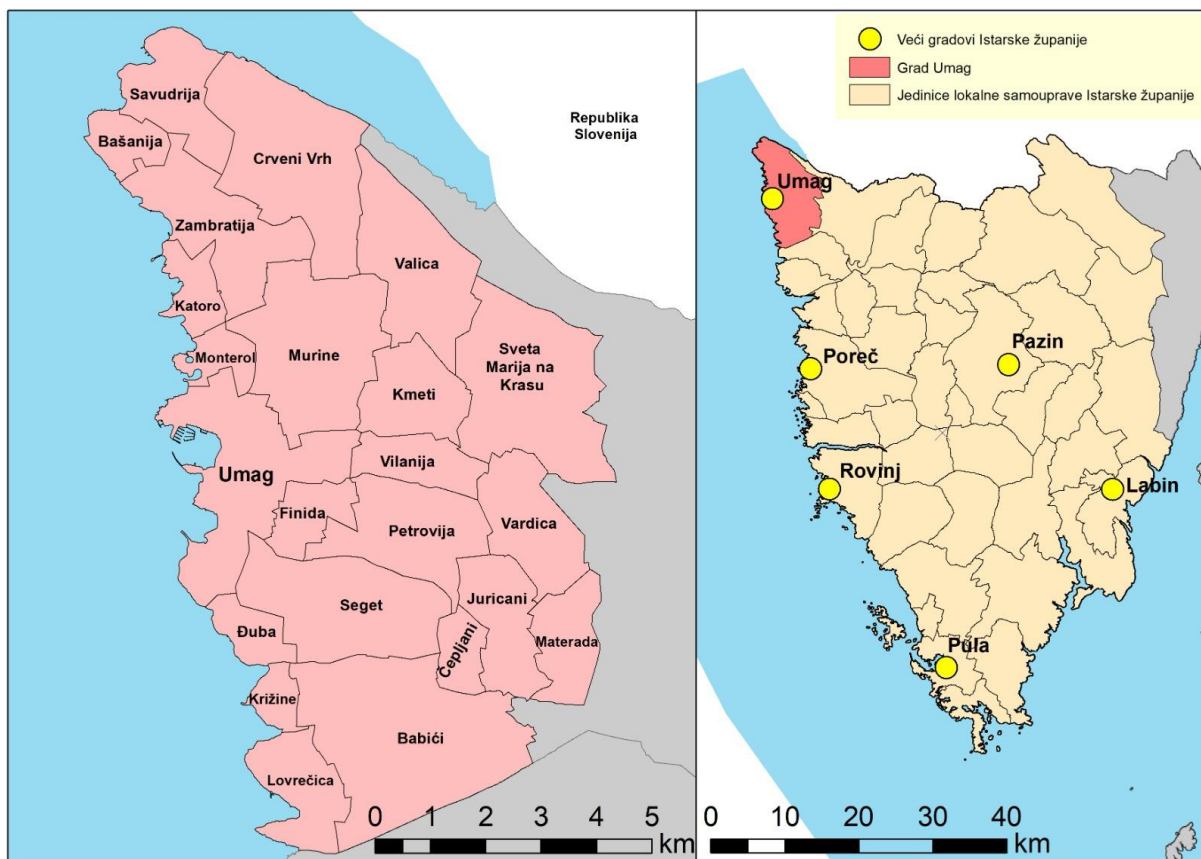
Pomoću unaprijed istraženog objekta, istraživanog problema i metodologije u radu, postavljene su temeljne hipoteze diplomskog rada:

- H1 – Grad Umag izravnim i neizravnim mjerama stvara povoljne uvjete za demografski razvoj.
- H2 – Donesene strategije Grada Umaga imaju pozitivan učinak na demografsku sliku.
- H3 – Demografske mjere imaju bolji učinak na području Umaga, nego u drugim naseljima unutar Grada.

1.2. Prostorni i vremenski okvir istraživanja

U radu se istražuje prostor Grada Umaga koji uz naselje Umag, u kojem živi preko polovine ukupnog stanovništva, obuhvaća 22 naselja: Babići, Bašanija, Crveni Vrh, Čepljani, Đuba, Finida, Juricani, Katoro, Kmeti, Križine, Lovrečica, Materada, Monterol, Murine, Petrovija, Savudrija, Seget, Sveta Marija na Krasu, Valica, Vardica, Vilanija i Zambratija (sl. 1).

Vremenski okvir istraživanja je u većem dijelu rada posljednjih dvadesetak godina. Za analizu su primarno korišteni podaci Popisa stanovništva iz 2001. i 2011. te jednim dijelom iz 2021. godine. Pri tome je potrebno imati na umu da su u radu korišteni prvi rezultati popisa 2021., objavljeni do završetka ovoga rada. Iznimka je analiza ukupnog kretanja stanovništva koja, radi utvrđivanja dugoročnih trendova, obuhvaća puno duže razdoblje – od popisa stanovništva 1857. godine naovamo. Korišteni su i podaci vitalne statistike, pri čemu je referentna godina 2010., otkada se provodi projekt „Umag – grad djece“.

Sl. 1. Administrativna podjela Grada Umaga

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, DGU, Zagreb, 2021.

1.3. Pregled dosadašnjih istraživanja i radova

Demografska je kriza početkom ovoga stoljeća zahvatila i područje Hrvatske stoga ne čudi velik interes za demografskom problematikom među hrvatskim demografima, geografima, sociolozima i drugim znanstvenicima. Značajno je zanimanje za istraživanjem demografskog razvoja čitave Hrvatske, ali nedostaje radova koji analiziraju učinke populacijske politike s obzirom da se populacijska politika ne provodi sustavno, niti u dužem razdoblju. Pohvalna je inicijativa web portala *gradonacelnik.hr* koja, analizirajući lokalne proračune i podatke Ministarstva financija o trošenju sredstava građana na lokalnim razinama, informira građane o javnim politikama. Portal ističe poželjne lokalne politike, ali nedostaje znanstvena analiza uspješnosti pojedinih lokalnih jedinica.

Među domaćim stručnjacima veliko su zanimanje pokazali I. Nejašmić (2005): *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima* i A. Wertheimer-Baletić (2017): *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika (Izbor*

radova). Publikacija Wertheimer-Baletić sadrži 26 priloga u razdoblju od kraja 1960-ih do danas pri čemu se mogu istaknuti sljedeći radovi: „Predvidiva demografska kretanja u Hrvatskoj“, „Razvojni kontekst populacijske politike“, „Depopulacija, starenje stanovništva i populacijska politika“ i „Polazišta za populacijsku pronatalističku politiku u Hrvatskoj“. Spoznavanju temeljnih prostornih značajka nataliteta u Hrvatskoj pridonijeli su I. Nejašmić, K. Bašić i A. Toskić (2008) u radu *Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj*.

Demografskim razvojem Istre bavio se Ivan Zupanc: *Depopulacija sjeverne hrvatske Istre* (2001), *Demografski razvoj Istre od 1945. do 2001.* (2004) i *Demografski razvoj Istre u literaturi XX. stoljeća* (2009). U posljednjem članku autor iznosi da se tijekom prve polovice 20. st. o demografskoj problematici Istre razmatralo uglavnom nepotpuno s obzirom da Istra tada nije bila u sastavu Hrvatske. Pretežno su autori radova u 20. st. pisali o razvoju stanovništva cijele Istre ili samo jednog dijela (područja općine ili naselja). Detaljnijim uvidom u preostala dva rada Ivana Zupanca može se pratiti demografska slika Istre od kraja Drugog svjetskog rata do 2001. godine, a u jednom se dijelu spominje i Grad Umag. Valja spomenuti i *Demografska kretanja sjeverne hrvatske Istre od 1857. do 1991. godine* (2001), članak u kojem je autor utvrdio uzročno-posljedične veze demografskih promjena na području sjevernog dijela hrvatske Istre. O procesu industrijalizacije i suodnosu s turizmom na području Bujštine pisali su Dragutin Feletar, Adolf Malić i Zoran Stiperski u članku *Geographic aspects of industry-tourism relation (towns of Umag and Buje as research models)* (1994).

Za potrebe istraživanja demografskih mjera na području Grada Umaga korišteni su Informativni bilteni Grada Umaga pod nazivom *Humagum* koji izlaze dva puta godišnje. *Humagum* informira o ostvarenim i budućim projektima, a analizirani su bilteni od 2018. do 2020. godine. Uz to, korišteni su i službeni dokumenti Grada Umaga: *Strateški dokument Strategija razvoja Grada Umaga za razdoblje 2016. – 2021.* (2015), *Izješće o stanju u prostoru Grada Umaga za period od 2013. do 2016. godine* (2017), *Obrazloženje uz godišnji izvještaj o izvršenju proračuna Grada Umaga za 2019. godinu* (2018) te *Proračun za 2020. godinu u malom – Grad Umag – vodič za građane* (2019).

1.4. Metodologija rada

Metodologija istraživanja u ovom diplomskom radu sadrži sljedeće metode znanstveno-istraživačkog rada: induktivno-deduktivnu metodu kojom se nastoje objasniti činjenice i zakoni te provjeriti hipoteze; metodu analize, odnosno postupak istraživanja raščlanjivanjem složenih

pojmovna i zaključaka na jednostavnije; metodu sinteze kojom se sistematiziraju znanja od jednostavnih znanja u složenije; metodu komparacije kojom se proučavaju zajednička obilježja dvaju ili više objekata; metodu deskriptivne statistike, odnosno brojčane i grafičke metode kojima se prikupljeni i analizirani podaci prikazuju na jasan i razumljiv način.

Primarno su korištene službene publikacije Državnog zavoda za statistiku (Popisi stanovništva, vitalne statistike i druga statistička izvješća), a posebna je pozornost usmjerena na mjere populacijske i obiteljske politike u Hrvatskoj te na području Grada Umaga. Pri tome bitan dio istraživanja imaju prikupljeni podaci o naknadama za novorođenčad, stipendijama, sufinanciranju udžbenika, prijevoza, itd. Prikupljeni su podaci, s ciljem lakšeg razumijevanja, obrađeni tablično i grafički u programu Microsoft Excel, a kartografski su prikazi izrađeni uz pomoć programa ArcGIS 10.1.

2. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA GRADA UMAGA

Danas geografska znanost usmjerava veliku pozornost prirodnim elementima i društvenim čimbenicima određenog prostora zbog njihove međusobne zavisnosti. Utjecaj prirodnih elemenata očituje se posredstvom klime, reljefa, vode, tla i prirodnih bogatstava. Nasuprot tomu, uočljiv je ljudski utjecaj na prirodnu osnovu što se ogleda i u različitoj društveno-gospodarskoj razvijenosti (Nejašmić, 2005).

2.1. Geografski položaj

Predmet proučavanja ovog rada je Grad Umag koji je smješten na sjeverozapadnom dijelu istarskog poluotoka. Istra se nalazi u dijelu Sjevernog hrvatskog primorja, a zahvaljujući povoljnom prometno-geografskom položaju u europskom okviru, bilježi visoku turističku posjećenost (Roglić, 2006). Iako je Umag zajedno s drugim istarskim gradovima (Poreč, Pula i Rovinj) među vodećim turističkim destinacijama u Hrvatskoj, danas se nalaze u etapi stagnacije u životnom ciklusu. Uzroci tomu su ubrzani razvoj konkurentskih destinacija u okolici i djelomičan uspjeh u promociji (Vojnović, 2012). Uz prihode u turizmu, područje Istarske županije ostvaruje financijsku i gospodarsku stabilnost na području stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti. Potvrda socijalno-ekonomske revitalizacije su veliki porasti neto dobiti u djelatnosti građevinarstva sve do 2010. godine kada je zabilježen pad u korist turističkih djelatnosti, glavnog investicijskog sektora (IŽ, 2018). Jedan od uvjeta razvoja turizma su modernizirane i funkcionalne prometnice koje osiguravaju mobilnost putnika. Grad Umag je na jugu cestovno povezan s Novigradom, na sjeveru sa Savudrijom, a prema istoku s Bujama. Daljnje veze vode prema Trstu i Ljubljani, na jugu s Pulom te kroz tunel Učku s Rijekom (Bukšić, 2002). Otvoreno Jadransko more pruža se zapadno od grada i ondje preko međunarodnih voda ima izravan kontakt s teritorijalnim morem Republike Italije. Duljina razvedene obale na području grada Umaga iznosi 41,20 km te je većim dijelom pogodna za kupanje. Razvijen je prvenstveno cestovni promet, a kvaliteta je poboljšana primarno zahvaljujući prihodima od turizma. Kao pomorski grad, Umag nije razvio bitniju ulogu u prometnom povezivanju s drugim mjestima pa su prisutna tek osobna ploveća vozila i povremene izvanredne linije. Najbliža zračna luka u državi je u 90 km udaljenoj Puli, a izvan Hrvatske je to međunarodna zračna luka za male zrakoplove Portorož, udaljena 20 km (Grad Umag, 2017). Kao u cijeloj Hrvatskoj, i u Gradu Umagu vlada mirno okruženje i stabilnost što je vrlo važan faktor za odabir turističke destinacije.

2.2. Prirodna osnova

Govoreći o geomorfološkoj i geološkoj strukturi Grada Umaga, nužno je promotriti prostor čitave Istre. Primorski pojas Istre podijeljen je u dvije cjeline, Jugozapadno istarsko priobalje i Jugoistočno istarsko priobalje. Grad Umag pripada obalnom pojasu Bujštine, nazvano prema tradicionalnom nodalno-funkcionalnom načelu podjele. Morfološki gledano, područje Grada Umaga reljefno je iznimno raščlanjeno s obzirom da je priobalni pojas nastavak krških zaravni s učestalim suhodolinama i dragama (Magaš, 2013). Krške zaravni bogate su naslagama starijeg rastrošnog materijala, crvenice. Crvenica je bitan čimbenik razvoja poljoprivrede na nizinskom i pristupačnom krajoliku s brojnim vinogradima i poljoprivrednim poljima. Potvrda tomu je izgradnja proizvodnog pogona prerađivačke industrije rajčice 1969. godine. Zbog lokacije tvornice u strogom centru grada, vidljive su naznake zatvaranja i premještanja u poduzetničku zonu Ungarija, pri čemu bi prostor tvornice bio prenamijenjen u turističko-hotelski kompleks (Bosnić, 2021). Rjeđa je pojava boksita prekrivenog smeđim tlima i lesom. Zahvaljujući pločastom sivom i smeđem vapnencu iz geološkog razdoblja krede, godine 1956. osnovana je Tvornica cementa Umag d.o.o. Nakon što je cementara zatvorena, na građevinskoj, rekreacijskoj i poljoprivrednoj površini je predviđena realizacija projekta Terra Istriana s turističkom namjenom (HGK, 2015). Krajobraz je izmiješan prirodnom mediteranskom i kultiviranom vegetacijom, međutim, za očekivati je da će pod utjecajem turističkog gospodarenja ovaj krajolik doživjeti iznimnu preobrazbu. Prema najčešće korištenoj klimatskoj regionalizaciji, istarsko priobalje je u razdoblju od 1961. do 1990. imalo podtip umjereno tople vlažne klime s vrućim ljetima. Zbog svojih toplinskih obilježja, more sjevernog dijela Jadrana pogodno je za rekreaciju od početka lipnja do kraja rujna (Filipčić, 1998; Vojnović, 2012).

2.3. Historijsko-geografski razvoj

Grad Umag prvotno je bio smješten u zaštićenom zaljevu na otočiću koji je poslije pretvoren u poluotok. Intenzivnije je urbaniziran u razdoblju Rimljana kada su utvrdili i povezali grad s kopnom. Ondje se razvio srednjovjekovni grad s karakterističnim zbijenim kamenim kućama, vijugavim i uskim ulicama i pitoresknim trgovima. Sljedećih je stoljeća Umag imao burnu povijest, ratovi i malarija opustjeli su grad, a najveće su posljedice uslijedile zbog kuge potkraj 17. st. kada je Umag imao svega 380 stanovnika. Mlečani su preuzeli obalni dio Istre tijekom 14. st. prepoznavši stratešku važnost prostora nadzirući pomorsku plovidbu.

Mletačka i austrijska vlast naselila je ovaj kraj tijekom 16. i 17. st., dolaze skupine Albanaca i Grka te Hrvata iz Bosne i Dalmacije. Uskoro dolazi do kolonizacije obrtnika, trgovaca i seljaka iz Furlanije i Karnije tragajući za boljim životom te izbjeglica i kolonista iz južnoslavenskih krajeva (Bukšić, 2002).

Završetkom dugovječne mletačke vladavine 1797. godine, Istrom su vladali Francuzi i Austrijanci, točnije poluotok je postao dio Napoleonove Ilirske provincije, a godine 1860. Istra je proglašena austrijskom autonomnom pokrajinom (Bukšić, 2002). U tom se razdoblju naziru začeci turizma, a potkraj 19. st. otvorena su prva kupališta i smještajni kapacitet (Vojnović, 2012). Nakon Prvog svjetskog rata nestala je Austro-Ugarska Monarhija, a Istru je okupirala talijanska vojska. Talijanska je vlast 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća provodila nasilnu asimilacijsku politiku shvativši da će Istra postati talijanskom provincijom tek ako talijaniziraju hrvatsko i slovensko stanovništvo. Asimilacija je uključivala uništavanje hrvatskih i slovenskih kulturnih i društveno-političkih institucija, a vrhuncem se smatra prisilna zamjena slavenskih imena i prezimena u talijanska. Talijanska represija na području gospodarstva, kulture i socijalne politike rezultirala je iseljavanjem hrvatskog stanovništva koje je emigriralo u Argentinu, Brazil, SAD i dijelom u Zapadnu Europu. Unatoč negativnim primjerima talijanske vlasti, godine 1925. osnutak Društva za gradnju hotela i morskih kupališta u Umagu poslužio je kao osnova za daljnji rast turističkog prometa. Nakon Drugog svjetskog rata stanovništvo se ponovno iseljava, ali primarno talijansko. Uzrok drugog egzodusa bila je neodlučena diplomatska situacija Istre, odnosno poslijeratna politička nesigurnost (Dukovski, 2008; Vojnović, 2012). „Istarski egzodus“ ostavio je dugotrajne posljedice na istarsko područje te je depopulacija potrajala do 1971. godine, međutim, prostor Grada Umaga je zajedno s Novigradom bio iznimka i neprestano su bilježili porast broja stanovnika (Zupanc, 2001b). Unatoč čestim srednjovjekovnim ratnim razaranjima i bolestima te neizvjesnoj političkoj situaciji tijekom 20. st., Umag je postao iznimno prosperitetan hrvatski kraj. Prostor Bujštine je bio pretežno poljoprivredno područje s malim doprinosima od ribolova i pomorske industrije. Početkom 20. st. započeo je nagli razvoj manufakture, industrije i turizma te su neočekivano brzo izmijenili ekonomsku, prostornu, ekološku i demografsku strukturu (Feletar i dr., 1994). Stvorena je turističko-industrijska regija te su se obje djelatnosti međusobno nadopunjavale, međutim, zatvaranje cementare i prerađivačke tvornice rajčice jasno pokazuju kako je turizam kao djelatnost ipak prevladao.

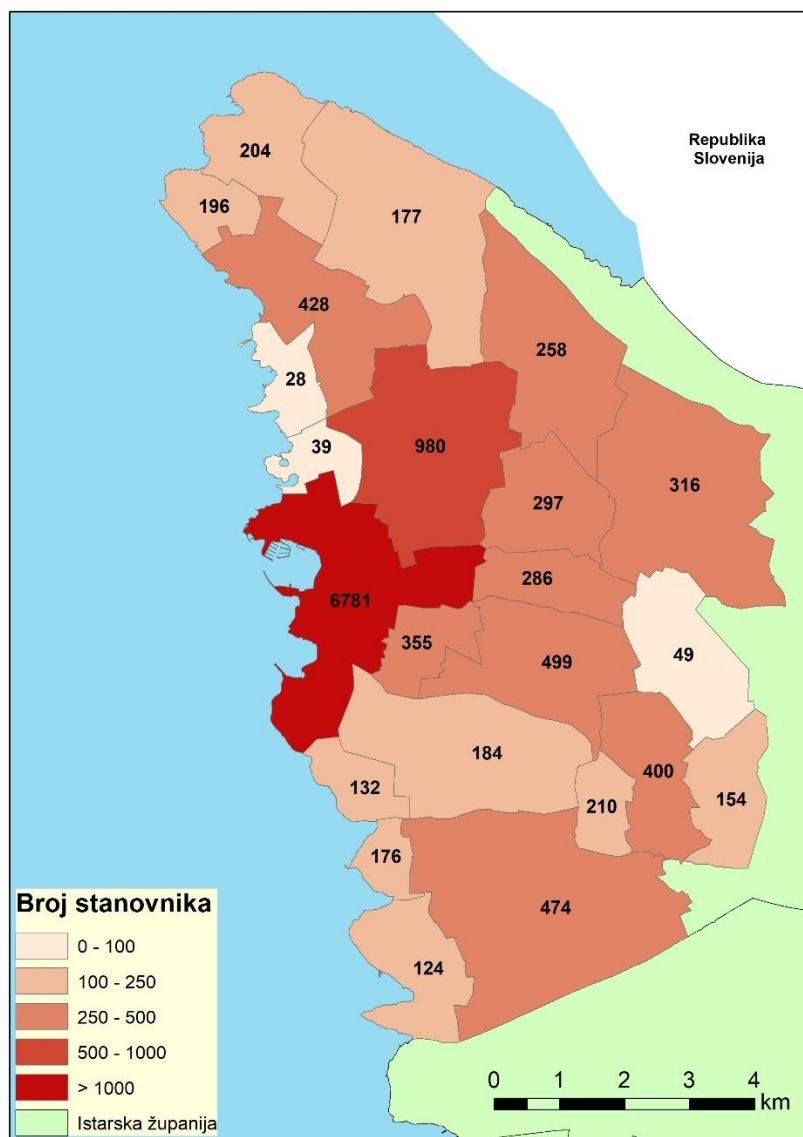
3. DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA GRADA UMAGA

3.1. Razmještaj stanovništva

Prostorni razmještaj stanovništva u svijetu danas je neravnomjeran, a na njega neprekidno utječu prirodno-geografski, gospodarski, politički i drugi čimbenici. Na stopu rodnosti, smrtnosti i prostornu pokretljivost stanovništva utječu stupanj gospodarskog i tehnološkog razvoja, politički sustav i organizacija, vjera, društveni položaj, stupanj obrazovanja i drugo. Značajnu ulogu u razmještaju stanovništva ima i prirodna osnova pa su primorja naseljenija od unutrašnjosti kontinenta. Razlog tomu su prirodno-geografske pogodnosti za naseljavanje, ali ne treba zanemariti niti društveno-povijesna zbivanja. Danas je sve prisutnija urbana koncentracija, odnosno populacijski procesi koji se nepovoljno odražavaju na mala naselja (Nejašmić, 2005). Na prostoru Hrvatske je razmještaj stanovništva rezultat prirodnih (ne)mogućnosti prostora i pripadajućih društveno-gospodarskih pojava (Akrap i Živić, 2001).

Prema Popisu stanovništva 2021. godine u Gradu Umagu živjelo je 12 767 stanovnika u 23 naselja. Grad Umag bilježi pad broja stanovnika u odnosu na prethodno popisno razdoblje, a o tome govori i indeks kretanja stanovništva koji je iznosio 94,8. Pad je u odnosu prema prethodnom Popisu stanovništva iz 2011. iznosio 700 stanovnika, odnosno 5,5 %. U Istarskoj županiji čini 6,5 % stanovništva, a u Hrvatskoj 0,3 % ukupnog broja stanovnika. Prema administrativnoj podjeli, najveći je broj stanovnika na području Grada Umaga u Umagu (6 781), a potom u naseljima Murine (980), Petrovija (499), Babići (474) i Zambratija (428). S najmanjim brojem stanovnika su Katoro (28) i Monterol (39), te Vardica sa 69 stanovnika. Katoro i Monterol dva su novonastala turistička naselja pa ih ne treba smatrati primjerima „crne“ demografske slike (Zupanc, 2001b).

Godine 2021. je od ukupno 23 naselja u njih 21 (91,3 %) živjelo 500 ili manje stanovnika, odnosno devet je naselja s 250 – 500 stanovnika i devet naselja u grupi 100 – 250 stanovnika (sl. 2). Uspoređujući s Popisom stanovništva 2001. godine, smanjio se broj naselja do 250 stanovnika, a u korist naselja s 250-500 stanovnika (Juricani, Valica, Vilanija). Naselja Bašanija i Savudrija su 2011. godine bila u grupi 250-500 stanovnika, ali su posljednjim Popisom stanovništva 2021. u grupi 100 – 250, kao što je bio slučaj 2001. godine. Samo jedno naselje ima više od 1000 stanovnika, a riječ je o Umagu (6781 stanovnika 2021. godine).

Sl. 2. Veličina naselja Grada Umaga prema broju stanovnika 2021. godine

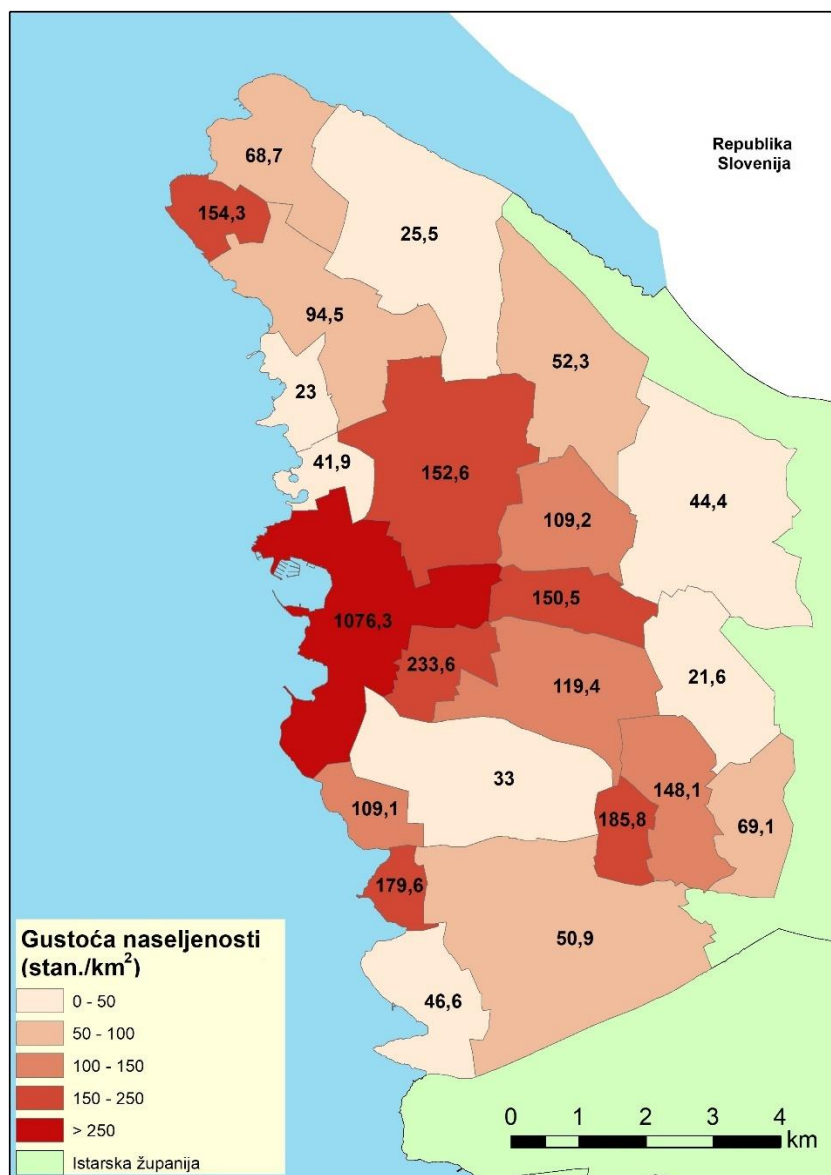
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Prvi rezultati popisa 2021., <https://popis2021.hr/> (13. 7. 2022.).

3.1.1. Gustoća naseljenosti

Gustoća naseljenosti je uz razmještaj stanovništva u samom središtu zanimanja demogeografa. Ona se definira kao broj stanovnika koji živi na određenom prostoru (na jedinici površine), a izražava se relativnom vrijednošću (stanovništvo/površina). Proučavanje gustoće naseljenosti omogućuje spoznaju o određenom području te usporedbu između drugih prostornih jedinica (Nejašmić, 2005). U Hrvatskoj su najznačajniji pokazatelji prostornog rasporeda naseljenosti gustoća naseljenosti i razmještaj stanovništva po županijama (Akrap i Živić, 2001).

Prema Popisu stanovništva 2021. iznadprosječnu gustoću naseljenosti (uspoređujući s RH) imaju Grad Zagreb, Međimurska, Varaždinska, Krapinsko-zagorska i Zagrebačka županija. Hrvatska je s općom gustoćom naseljenosti od 68,7 stan./km² srednje gusto naseljena europska država. Istarska je županija rubno položena u odnosu na prostore s najgušćom naseljenosti te je od 2001. do 2011. bilježila povećanje gustoće naseljenosti, ali je od 2011. do 2021. smanjena.

Grad Umag ima gustoću naseljenosti od 157,5 stanovnika/km² što je iznad državnog (68,7 stanovnika/km²) i županijskog (69,6 stanovnika/km²) prosjeka pa se Grad Umag uvrštava među najgušće naseljene gradove. Godine 2021. grad je imao prosječnu gustoću naseljenosti 1076,3 stan./km² zahvaljujući središnjem značenju, turizmu i uslužnim funkcijama. Uz Umag se po gustoći naseljenosti ističu Finida (233,6 stan./km²), Čepljani (185,8 stan./km²) i Križine (179,6 stan./km²). Umag zajedno s naseljima Katoro, Monterol, Murine, Finida, Seget i Đuba čini urbanu (gradsku) aglomeraciju. Manja lokalna (poticajna razvojna) središta su naselja Bašanija, Petrovija i Babići (s Lovrečicom), a prema značenju u sustavu središnjih naselja, preostala građevinska područja svrstana su u ostala naselja (Grad Umag, 2017). Uspoređujući podatke gustoće naseljenosti na razini naselja (sl. 3), 13 naselja od ukupno 23 imaju veću gustoću naseljenosti od županije i države. Naselja s ispodprosječnom gustoćom naseljenosti su pretežno smještena uz rub granice Grada Umaga, npr. Crveni Vrh, Valica, Sveta Marija na Krasu, Vardica, Babići i Lovrečica ili su kao npr. Katoro i Monterol dio umaškog turističkog kompleksa.

Sl. 3. Gustoća naseljenosti po naseljima Grada Umaga 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Prvi rezultati popisa 2021., <https://popis2021.hr/> (13. 7. 2022.).

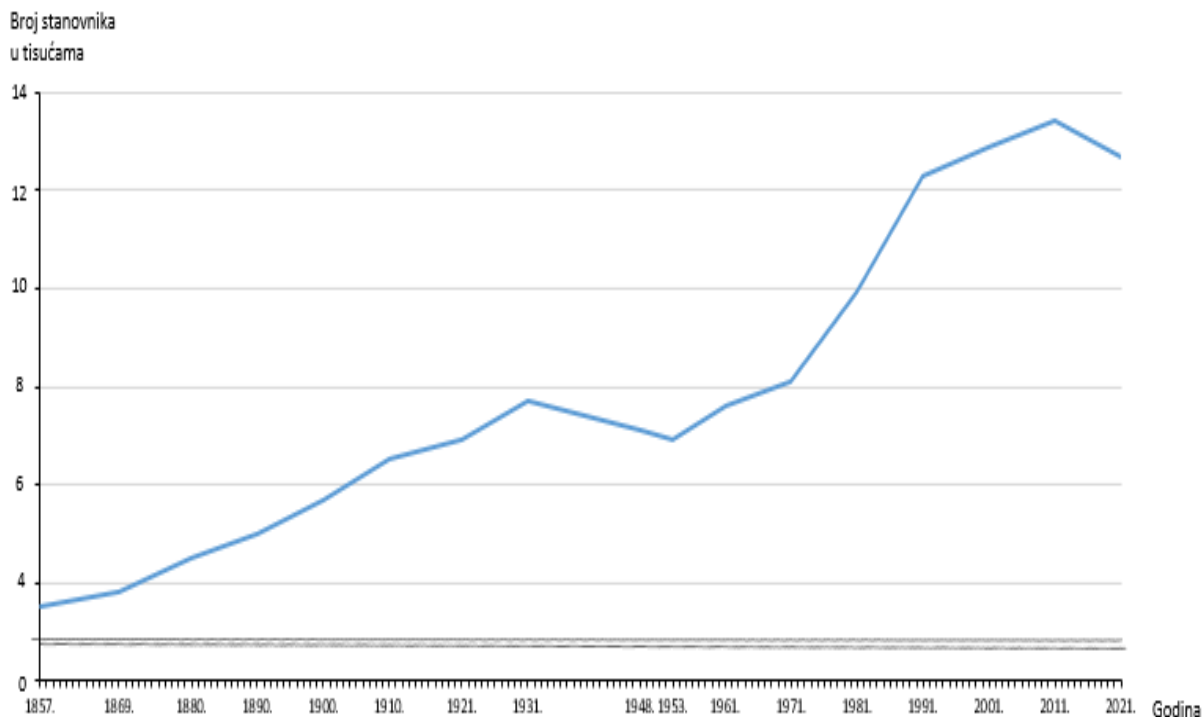
3.2. Kretanje stanovništva

3.2.1. Ukupno (opće) kretanje

Ukupno (opće) kretanje stanovništva proizlazi iz prirodnog kretanja i konačne migracije, tj. prostorne pokretljivosti. Ono se određuje povremenim popisima, pretežno svakih deset godina i to po formuli $D = (N-M) - (I-E)$. Dvije su skupine pokazatelja kojima se mjere promjene u ukupnom broju stanovnika: pokazatelji s promjenama u apsolutnom iznosu i

pokazatelji s promjenama u broju stanovnika relativno (Nejašmić, 2005). Prvi cjeloviti popis stanovništva s prostora današnje Hrvatske bio je 1857. godine te je do 1991. godine primjetan kontinuirani porast broja stanovnika. Prateći međupopisna razdoblja od 1991. do 2021., uočljiv je pad broja stanovnika zbog prirodnog pada. Velike su razlike kretanja broja stanovnika između urbanih i ruralnih naselja te obale i unutrašnjosti Primorske Hrvatske. Različit intenzitet urbanizacije u Primorskoj Hrvatskoj rezultat je neodgovarajućih prirodnih uvjeta i intenzivnih procesa industrijalizacije zbog čega dolazi do prisilne deagrarizacije, deruralizacije i urbanizacije. Obalni su prostori pod utjecajem litoralizacije bilježili stalni porast broja stanovnika. Zahvaljujući povoljnijem prometno-geografskom položaju, gradovi Riječke makroregije zabilježili su brži gospodarski razvoj u usporedbi sa Splitskom makroregijom (Klempić Bogadi i Podgorelec, 2009).

Rast broja stanovnika u Gradu Umagu zabilježen je od prvog modernog Popisa stanovništva 1857. sve do 1948. godine kada je uslijedio pad broja stanovnika, kao i popisom 1953. godine (sl. 4). To se može objasniti novim ratnim sukobom, odnosno talijanskim novačenjem istarskih mladića za potrebe ratovanja te potom i okrutnim njemačkim obračunavanjem s partizanskim simpatizerima. Po završetku rata uslijedilo je razdoblje poznato kao „tršćanska kriza“, a kao posljedica dolazi do egzodusa stanovništva te promjene demografske i socijalne strukture, ne samo na području Grada Umaga, nego i čitave Istre. Kontinuirani porast broja stanovnika nastavljen je nakon popisa stanovništva 1953. godine sve do danas. Najveći porast broja stanovnika primjetan je u razdoblju od 1981. do 1991. i to za 2412 stanovnika više. U tom je razdoblju Grad Umag doživio procvat, a sredinom sedamdesetih spojene su općine Umag, Novigrad i Buje u jedinstvenu općinu. Osamdesetih godina je izmijenjen izgled grada izgradnjom nove marine, škole, ugostiteljsko-trgovačkog centra te stambenih objekata. Tijekom devedesetih u Umag dolazi velik broj izbjeglica i prognanika iz Hrvatske i BiH zbog rata (Zupanc, 2001a; Bolšec Ferri, 2012). Umag je kao turistički atraktivan grad nudio veću vjerojatnost zaposlenja stanovništva pa ne čude relativno visoke stope prirodnog prirasta (Pokos, 1999).

Sl. 4. Kretanje ukupnog broja stanovnika Grada Umaga od 1857. do 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., www.dzs.hr (15. 11. 2021.); Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.)¹; Prvi rezultati popisa 2021., <https://popis2021.hr/> (12. 7. 2022.).

Uspoređujući podatke broja stanovnika prema Popisu stanovništva 2001. i 2011. (tab. 1 i sl. 5) zamjećuje se neznatan pad broja stanovnika za Križine i Vardicu, a stagnaciju bilježi naselje Monterol. Naselje Murine imalo je najveći apsolutni porast (305), ali je Umag imao najveću apsolutnu promjenu (-488). Najveću promjenu broja stanovnika (više od 140) primjetna je u četirima naseljima: Juricani (192), Murine (148), Vilanija (146) i Čepljani (141). Drugu kategoriju čine naselja Katoro (136), Đuba (134) i Kmeti (122). Negativna promjena broja stanovnika zabilježena je u Umagu, Križinama i Vardici. Uočljivo je da naselja uz neposrednu blizinu grada Umaga imaju veći intenzitet promjene (Murine i Vilanija), odnosno

¹ Grad Umag nastao iz stare općine Buje. U 1857., 1869., 1921., 1931., 1981. i 1991. sadrži dio podataka za grad Buje, a do 1991. sadrži dio podataka za grad Novigrad

da rubno smještena naselja bilježe neznatne promjene broja stanovnika (Materada, Babići, Savudrija).

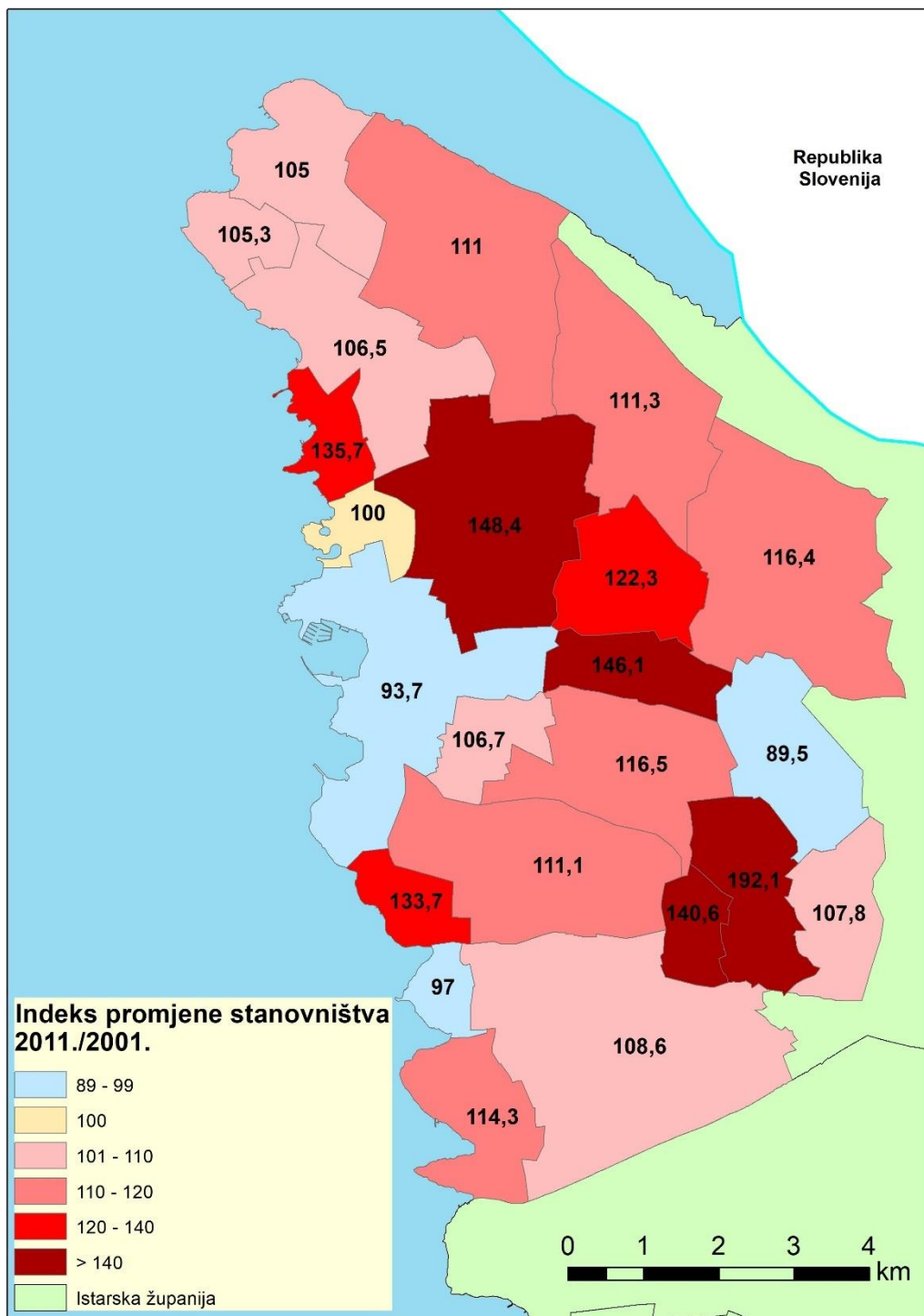
Podrobnije valja analizirati najnoviji Popis stanovništva 2021. koji je pokazao pad ukupnog broja stanovnika Grada Umaga (-700) u odnosu na Popis 2011. godine (tab. 1 i sl. 6). Devet je naselja zabilježilo porast broja stanovnika: Đuba, Katoro, Materada, Monterol, Valica, Vardica i Vilanija te Murine i Petrovija s najvećim apsolutnim porastom. Kao što je spomenuto, to se može objasniti blizinom gradu Umagu, uz iznimku Materade i Vardice koje se nalaze uz Grad Buje. U Umagu je i ovaj put zabilježena najveća apsolutna promjena (-500) te slijede sjeverno smještena naselja, a udaljena od grada: Bašanija, Savudrija i Zambratija te Lovrečica. Neznatan je pad broja stanovnika u prometno izoliranim naseljima: Čepljani, Crveni Vrh, Juricani i Križine. Najvišu stopu promjene 2021. – 2011. imala su turistička naselja Monterol i Katoro, a najnižu rubno smještena naselja, Lovrečica i Bašanija. Uspoređujući sliku 5 i 6, najuočljivije promjene su u Juricanima, naselju u kojem se u prvom međupopisnom razdoblju broj stanovnika gotovo udvostručio, a u drugome je došlo do malog smanjenja.

Tab. 1. Kretanje ukupnog broja stanovnika u naseljima i indeksi promjene Grada Umaga od 2001. do 2021. godine

Naselje	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2011.	Broj stanovnika 2021.	Razlika 2011. – 2001.	Razlika 2021. – 2011.	Indeks promjene (2001. - 2011.)	Indeks promjene (2011. – 2021.)
Babići – Babici	456	495	474	39	-21	108,6	95,8
Bašanija – Bassania	243	256	196	13	-60	105,3	76,6
Crveni Vrh – Monte Rosso	173	192	177	19	-15	111	92,2
Čepljani – Ceppiani	155	218	210	63	-8	140,6	96,3
Đuba – Giubba	86	115	132	29	17	133,7	114,8
Finida – Finida	359	383	355	24	-28	106,7	92,7
Juricani – Giurizzani	215	413	400	198	-13	192,1	96,9
Katoro – Catoro	14	19	28	5	9	135,7	147,4
Kmeti – Metti	264	323	297	59	-26	122,3	92

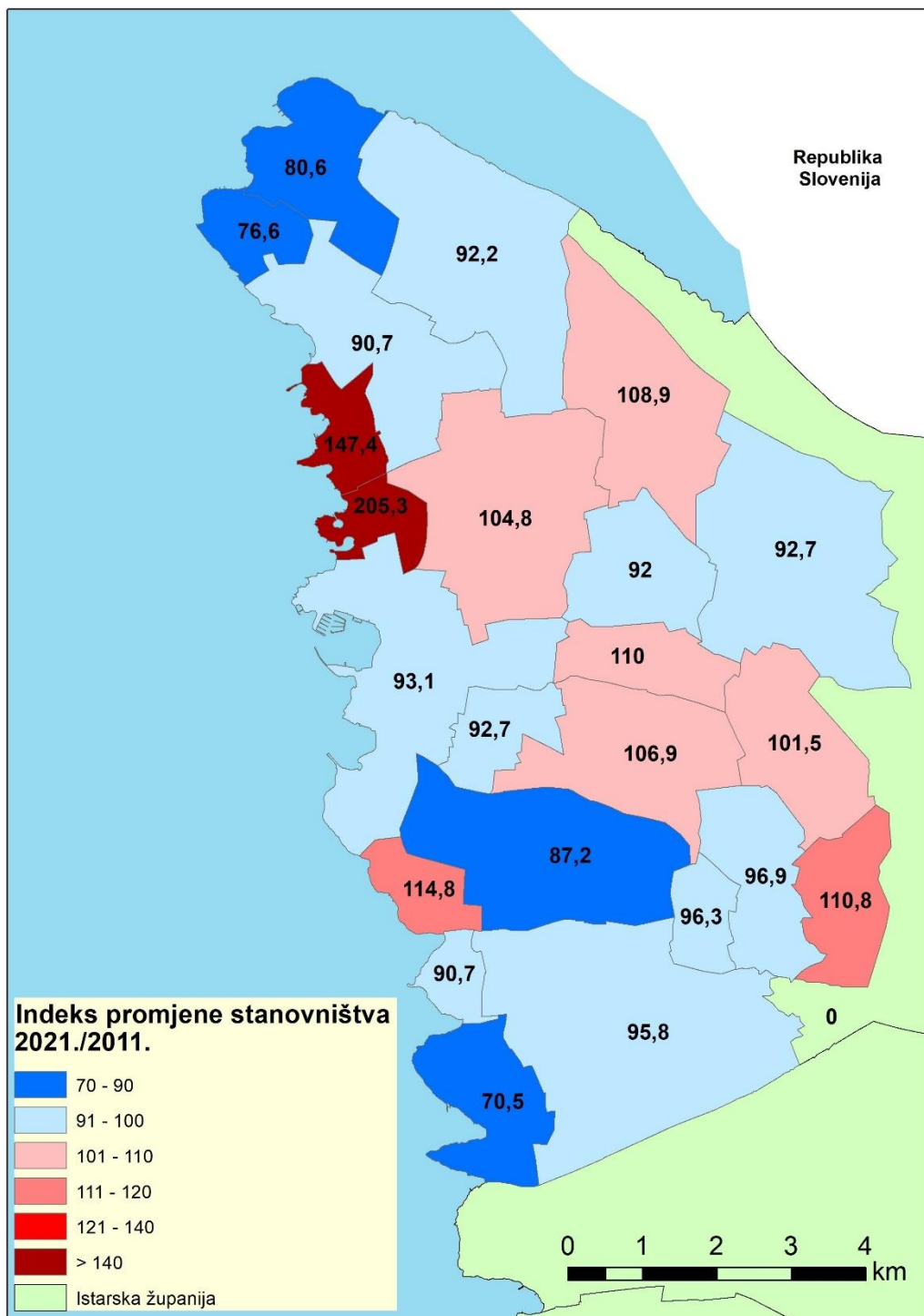
Križine Crisine	–	200	194	176	-6	-18	97	90,7
Lovrečica – San Lorenzo		154	176	124	22	-52	114,3	70,5
Materada Matterada	–	129	139	154	10	15	107,8	110,8
Monterol Monterol	–	19	19	39	0	20	100	205,3
Murine Morno	–	630	935	980	305	45	148,4	104,8
Petrovija Petrovia	–	401	467	499	66	32	116,5	106,9
Savudrija Salvore	–	241	253	204	12	-49	105	80,6
Seget – Seghetto		190	211	184	21	-27	111,1	87,2
Sveta Marija na Krasu – Madonna del Carso		293	341	316	48	-25	116,4	92,7
Umag – Umago		7 769	7 281	6 781	- 488	-500	93,7	93,1
Valica – Valizza		213	237	258	24	21	111,3	108,9
Vardica Vardiza	–	76	68	69	- 8	1	89,5	101,5
Vilanija Villania	–	178	260	286	82	26	146,1	110
Zambratija Zambrattia	–	443	472	428	29	-44	106,5	90,7
Grad Umag		12 901	13 467	12 767	566	-700	104,4	94,8

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.); Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. – prvi rezultati popisa 2021. po naseljima, www.dzs.hr (18. 3. 2022.).

Sl. 5. Indeks promjene stanovništva u naseljima Grada Umaga od 2001. do 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.).

Sl. 6. Indeks promjene stanovništva u naseljima Grada Umaga od 2011. do 2021. godine

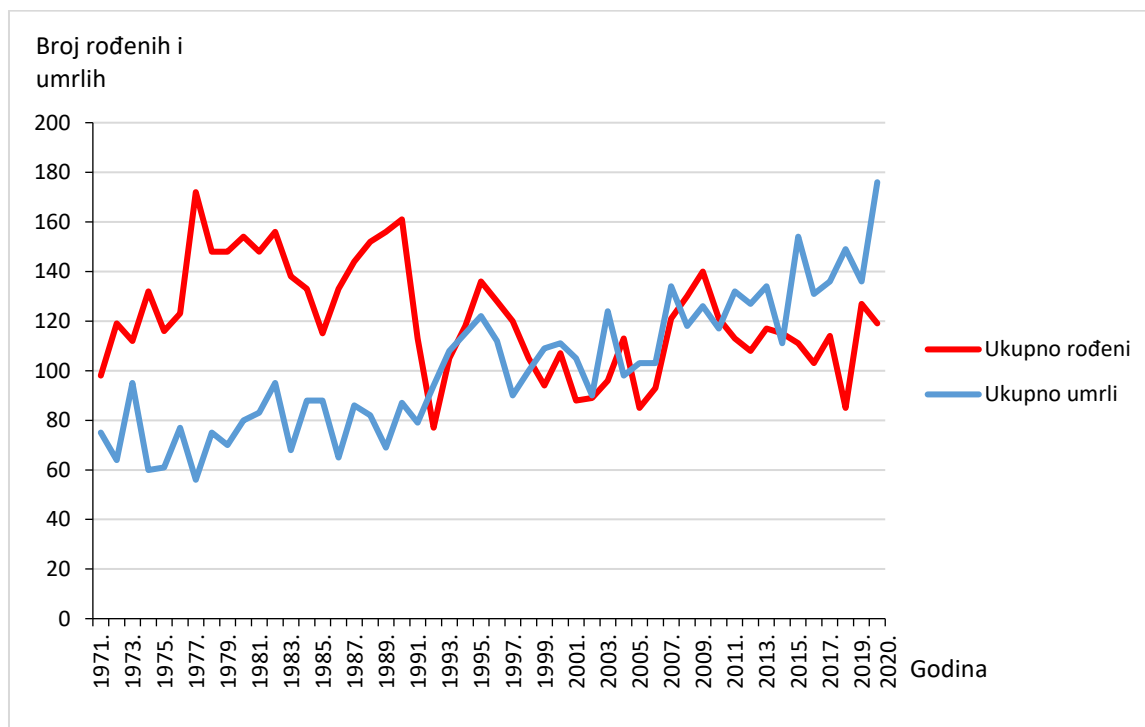
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – prvi rezultati popisa 2021. po naseljima, www.dzs.hr (18. 3. 2022.).

3.2.2. Prirodno kretanje stanovništva

Osnovne odrednice razvoja stanovništva pojedine države ili kraja su prirodno i mehaničko kretanje, odnosno migracija. Ovakva je podjela potrebna zbog boljeg razumijevanja posljedica na ukupni demografski razvoj. Komponente prirodnog kretanja su rodnost ili natalitet i smrtnost ili mortalitet, a prirodna promjena može biti pozitivna, negativna i stagnacijska. Rodnost ili natalitet predstavlja pozitivnu komponentu prirodnog kretanja stanovništva s obzirom da djeluje na porast stanovništva, odnosno utječe na budući društveno-gospodarski razvoj. Razlog je to zbog kojeg mjere populacijske politike bivaju koncentrirane na povećanje ili smanjenje stope nataliteta. U suvremeno je doba prisutniji veći broj umrlih nad brojem rođenih što označava negativni prirast ili prirodnu depopulaciju. Uvid u smrtnost daje sliku o društveno-gospodarskim zbivanjima i procesima te situaciju u sanitarno-zdravstvenoj zaštiti stanovništva (Nejašmić, 2005). Biodinamički procesi u Hrvatskoj narušeni su uslijed ratnih i demografskih gubitaka tijekom svjetskih ratova i Domovinskog rata te intenzivnim iseljavanjem. Prirodni priraštaj u Hrvatskoj su u razdoblju 1981. – 1990. bilježila veća urbano-industrijska središta, a stope nataliteta bile su pojačane poslijeratnim kompenzacijskim periodom (Akrap i Živić, 2001).

Za analizu prirodnog kretanja stanovništva korišteni su podaci vitalne statistike, koja kontinuirano prati vitalne događaje, te službene procjene broja stanovnika po općinama. S ciljem uočavanja dugoročnih tendencija i eventualnih promjena prirodnog kretanja stanovništva, analizirani su podaci vitalne statistike u razdoblju od 1971. do 2020. godine. Radi usporedbe opisana je i demografska situacija na državnoj razini. Detaljnijim promatranjem godišnje statistike nataliteta i mortaliteta (sl. 7) uočava se da je prirodna promjena bila pozitivna u razdoblju od 1971. do 1991. godine. Slična je situacija sedamdesetih godina bila i u Hrvatskoj, rodnost se privremeno povećavala jer je naraštaj rođenih u poslijeratnom kompenzacijskom razdoblju ušao u fertilnu dob. Od osamdesetih je uslijedilo postupno smanjivanje rodnosti i polagani porast smrtnosti, ali je na području Grada Umaga od 1985. do 1991. godine povećan broj rođenih. Početkom devedesetih uslijedila je negativna prirodna promjena. Rodnost se smanjuje, a smrtnost je u porastu čak i na području Grada Umaga koji nije bio zahvaćen izravnim ratnim stradanjima. Najlošije stanje u ukupnom broju rođenih u Umagu zabilježeno je 1992. godine (77 rođenih), a u razdoblju do 2009. godine primjetne su značajne oscilacije, pretežno s manje od 100 rođenih. Godine 2009. u Gradu Umagu je zabilježen najveći broj rođenih (140), a u sljedećih deset godina te su se vrijednosti smanjivale. Isti trend prisutan je i na prostoru države, tijekom 21. st. je najviša vrijednost rodnosti bila 2009. godine kada je

rođeno 44 754 djece. U odnosu na 2019. godinu, to je za 8458 manje rođenih. Vidljivo je da se krivulje ukupno rođenih i umrlih (sl. 7) približuju jedna drugoj i da prirodno kretanje postaje negativno sa sve većim vrijednostima umrlih. Prirodna depopulacija i starenje stanovništva demografske su karakteristike prostora čitave države te se ubuduće očekuje još nepovoljnija demografska slika. Međutim, prostor Grada Umaga bilježi pozitivnu migracijsku bilancu što daje nadu da ovo područje neće imati jednake trendove kao i država.

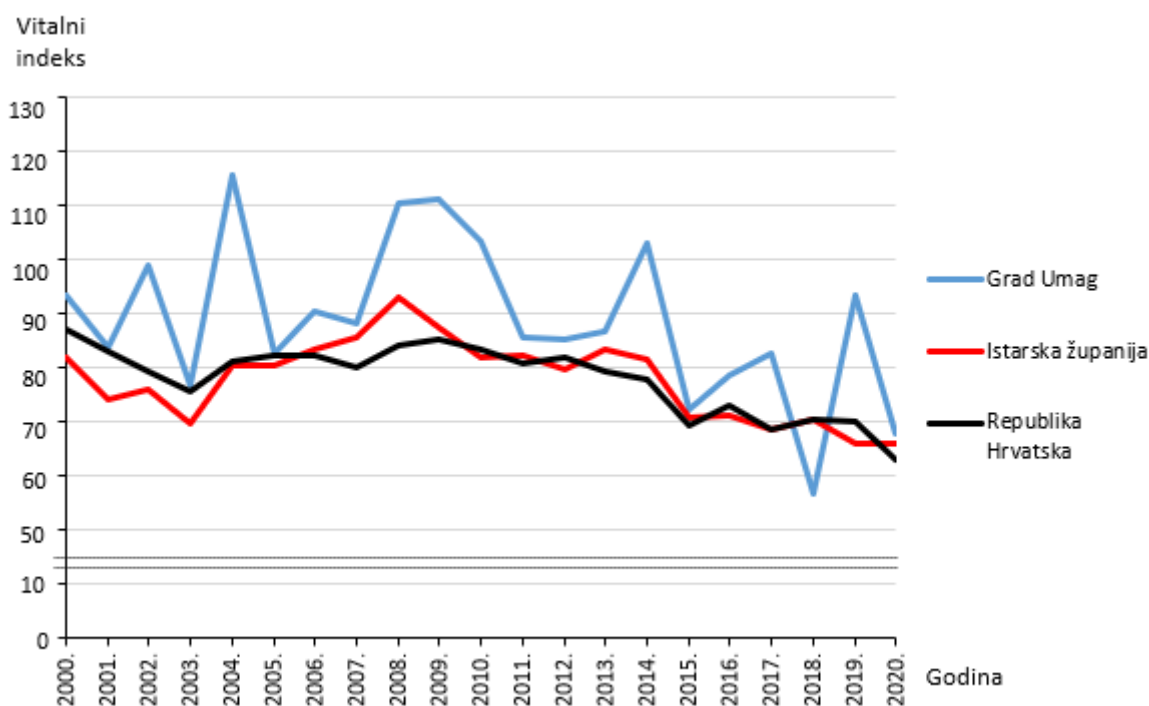

Sl. 7. Kretanje broja rođenih i umrlih u Gradu Umagu od 1971. do 2020. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2020., podaci za razdoblje 1971. – 2020., naseljski tablogrami

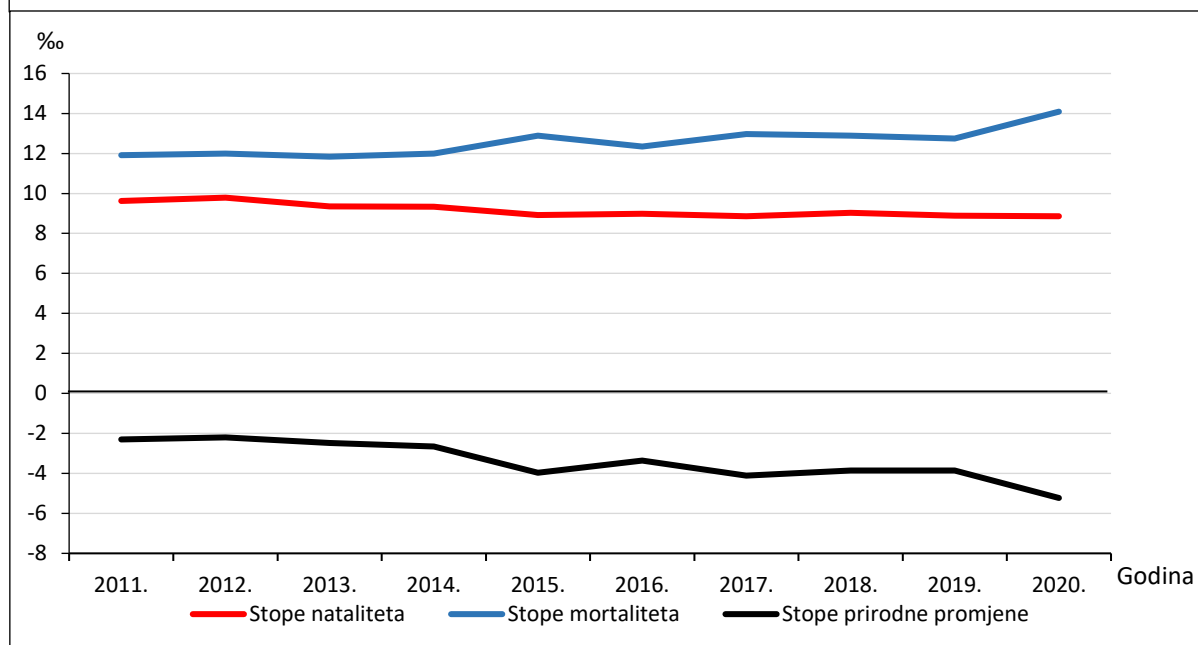
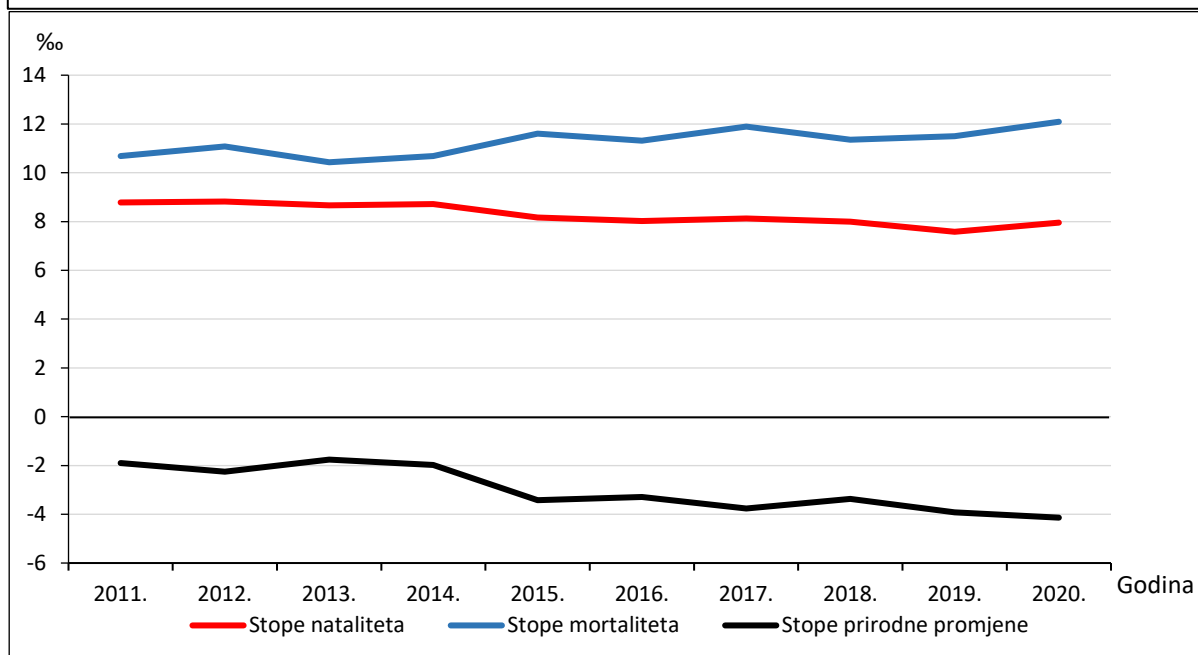
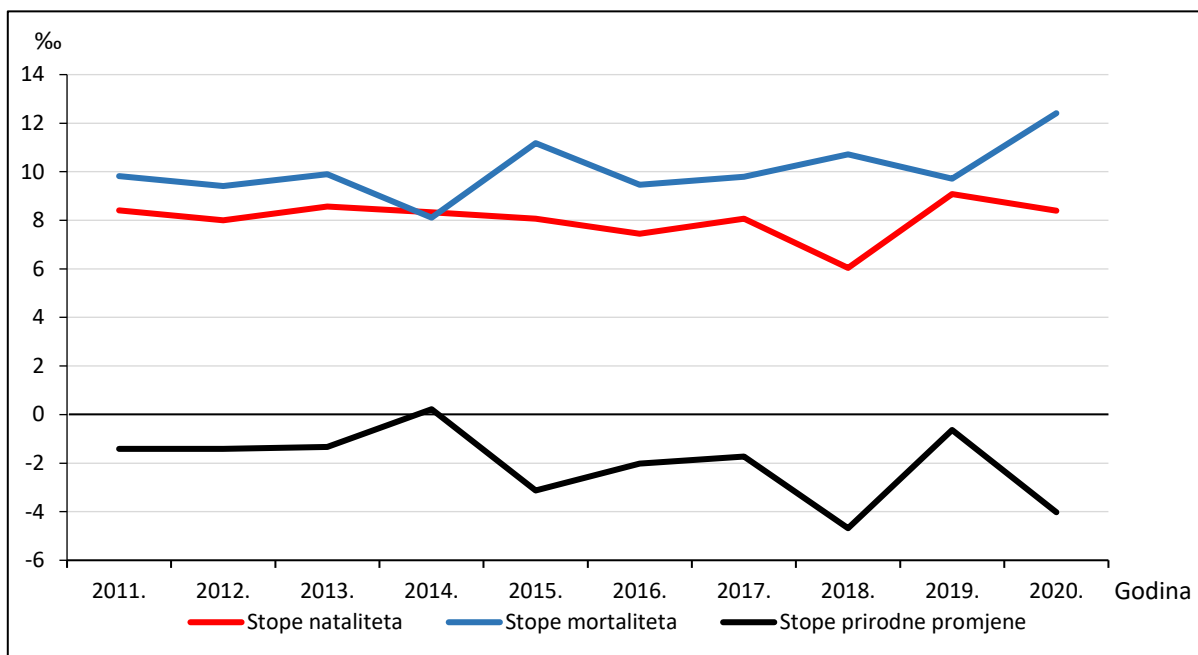
Osim stope prirodne promjene stanovništva često se koristi i vitalni indeks. On pokazuje broj živorođenih na 100 umrlih osoba, odnosno smjer (bio)reprodukcije. Ako su vrijednosti vitalnog indeksa veće od 100, onda je riječ o povećanju broja stanovnika prirodnom promjenom, a ako su vrijednosti manje, onda ukazuju na prirodnu depopulaciju (Nejašmić, 2005). Hrvatska je 2000. godine imala vitalni indeks 87,1, godine 2010. 83,1, a 2020. godine 62,9 (sl. 8). Unatoč povremenim pozitivnim bilancama prirodnog kretanja, primjetno je iznimno smanjenje reprodukcije stanovništva s obzirom da su vrijednosti vitalnog indeksa u promatranom razdoblju manje od 100. Kao u Hrvatskoj, tako i vitalni indeks Istarske županije

bilježi pad pa je 2000. godine iznosio 81,8, a 2020. godine 65,7. Međutim, situacija u Istarskoj županiji je nešto povoljnija u odnosu na državnu, posebice u razdoblju od 2006. do 2011. godine kada je vitalni indeks bio u porastu. Od 2011. do 2020. godine primjetne su oscilacije te poprimanje vrijednosti koje su sve sličnije državnim. U Gradu Umagu vitalni indeks najviše oscilira te je od 2000. do 2018. imao više vrijednosti u odnosu na županijske i državne. Godine 2000. vitalni indeks Grada Umaga iznosio je 93,4, ali je 2018. godine bio 56,4 i po prvi put manji nego u županiji i državi. Prividno je poboljšanje u Umagu uslijedilo 2019. kada je vitalni indeks bio jednak onom 2000. godine (93,4). Grad Umag je 2020. godine imao vitalni indeks 67,6, ujedno i druga najniža vrijednost u promatranom razdoblju, odnosno približio se državnim i županijskim vrijednostima. Prateći trend vitalnog indeksa za Istarsku županiju i RH, nastavit će se slijed negativnih demografskih procesa. Periodični porasti vitalnog indeksa u Gradu Umagu daju naslutiti da demografske mjere daju kratkoročne rezultate, ali i da uz dugoročne mjere postoje izgledi za demografski oporavak ovog područja.

Sl. 8. Kretanje vitalnog indeksa Grada Umaga, Istarske županije i Hrvatske od 2000. do 2020. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2019., podaci za razdoblje 1971. – 2019., naseljski tablogrami; Stanovništvo – pregled po županijama, www.dzs.hr (15. 3. 2022.).

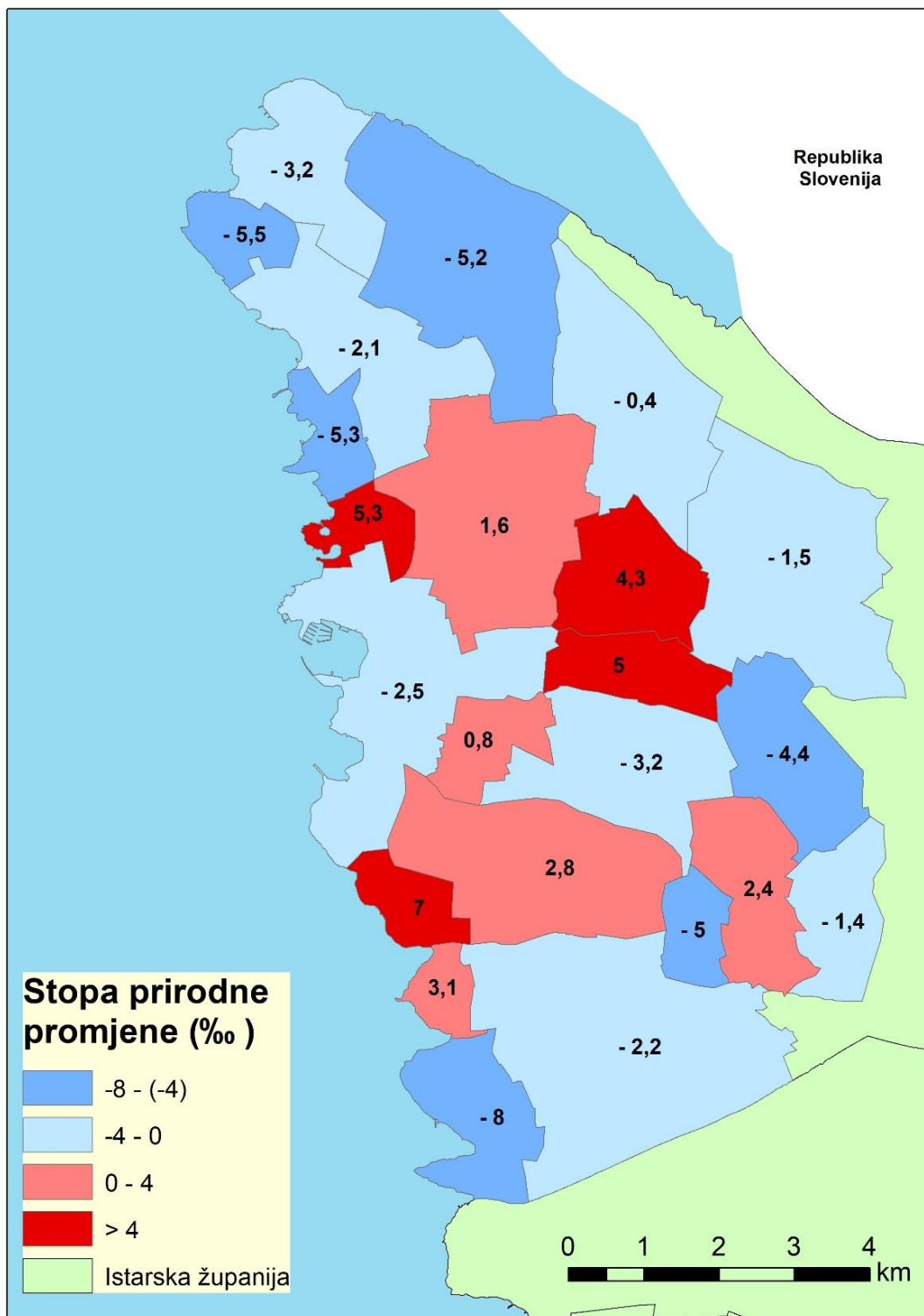

Sl. 9. Stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene Grada Umaga, Istarske županije i Republike Hrvatske od 2011. do 2020.

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Gradovi u statistici: Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje, www.dzs.hr (15. 3. 2022.).

Nisku razinu rodnosti imaju sve hrvatske županije, a najniža je u Primorsko-goranskoj i Istarskoj županiji. Posljedica je to, već spomenute, jake emigracije tijekom i nakon Drugog svjetskog rata („istarski egzodus“) te ranijih procesa deruralizacije i urbanizacije. Prema tome, niska razina rodnosti ovog područja primarno je rezultat društveno-gospodarskih, psiholoških i ostalih čimbenika, a potom, gotovo zanemarivo, pod utjecajem dobnog sastava stanovništva (Bašić i dr., 2008). Ako se analiziraju stope prirodnog kretanja stanovništva od 2011. do 2020. (sl. 9) uočava se povećanje negativnih vrijednosti za Grad Umag, Istarsku županiju i RH. Međutim, u Gradu Umagu su stope nataliteta niže od državnog prosjeka, baš kao i stope mortaliteta zbog mlađeg dobnog sastava zahvaljujući doseljavanju. Zato se pronatalitetnom politikom nastoji povećati fertilitet stanovništva Umaga koji je u Istri općenito najniži u Hrvatskoj.

Vrijednosti na sl. 10 dobivene su zbrojem svih rođenih po naseljima Grada Umaga, a potom oduzimanjem svih umrlih u istom razdoblju. Iz dobivenog je iznosa izračunata stopa prirodne promjene za svako naselje od 2011. do 2019. godine. U promatranom je razdoblju ukupno rođeno 991, a umrlo je 1212 stanovnika što daje negativnu prirodnu promjenu od -220 stanovnika. Od ukupno 23 naselja, u svega devet naselja (39,1 %) zabilježen je prirodni prirast, redom: Đuba (7,0), Monterol (5,3), Vilanija (5,0), Kmeti (4,3) te potom Križine (3,1), Šeget (2,8), Juricani (2,4), Murine (1,6) i Finida (0,8). U pravilu je riječ o naseljima koja su u neposrednoj blizini Umagu, a izuzetak su Juricani. Na sl. 9 uočava se da negativnu prirodnu promjenu bilježe pretežno rubno smještena naselja: Lovrečica (8,0), Bašanija (-5,5) Katoro (-5,3), Crveni Vrh (-5,2), Čepljani (-5,0) i Vardica (-4,4).

Sl. 10. Stope prirodne promjene u naseljima Grada Umaga od 2011. do 2019. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2019., podaci za razdoblje 1971. – 2019., naseljski tablogrami

3.2.3. Prostorna pokretljivost

3.2.3.1. Migracija stanovništva

Prostorna pokretljivost definirana je kao svaka vrsta teritorijalne mobilnosti stanovništva tijekom određenog vremena na nekom području. Ona se dijeli na dvije kategorije, migraciju ili seljenje i cirkulaciju ili njihajno/kružno kretanje. Migracija ili seljenje podrazumijeva sve promjene mjesta stalnog boravka, tj. prebivališta, dok cirkulaciju obuhvaćaju različiti oblici pokretljivosti, ali bez tendencije za stalnom ili dugotrajnom promjenom boravišta. Razlozi prostorne pokretljivosti su mnogostruki, a najvažniji su gospodarski, socijalni (i psihološki), demografski i ostali (Nejašmić, 2005). Migracija je u Hrvatskoj usko vezana uz proces urbanizacije pa je tijekom 1960-ih uslijedio snažan populacijski rast gradova. Zbog razvijene funkcije rada u obalnim gradovima, doseljavalo se stanovništvo sa susjednih otoka i zaleđa. Intenzitet doseljavanja u gradove oslabio je 1980-ih, a suvremeno je kretanje stanovništva obalnih gradova rezultat intenzivnog mehaničkog kretanja. Utjecaj migracija odražava se i na odnos domorodnog i doseljenog u ukupnom stanovništvu pa rezultati pokazuju poprilično visok udio doseljenika u obalne gradove (Klempić Bogadi i Podgorelec, 2009). Uz to, migracija utječe na ukupan broj stanovnika, prostorni razmještaj, na rodost i smrtnost te na sastav stanovništva. O migracijskim obilježjima stanovništva u Hrvatskoj može se doznati iz popisa stanovništva, a razlikom ukupne i prirodne promjene stanovništva između dva popisa može se izračunati migracijski saldo² (Nejašmić, 2005). U Istarskoj županiji povećavao se broj doseljenih i odseljenih od 2013. godine kada je RH ušla u EU. U razdoblju od 2013. do 2016. najveći je broj doseljenih bio iz druge županije, ali je od 2017. do 2020. godine broj doseljenih iz inozemstva prevladao (DZS, 2022). Primjerice, godine 2020. udio doseljenih iz inozemstva iznosio je 62,1 %, a udio doseljenih stanovnika iz drugih županija 37,9 %. Za usporedbu, 2020. godine je veći pozitivan migracijski saldo od Istarske županije imao samo Grad Zagreb (ZZJZIZ, 2020).

Grad Umag je u međupopisnom razdoblju od 2001. do 2011. imao pozitivan migracijski saldo od 627 stanovnika (tab. 2). Negativan migracijski saldo za razdoblje 2001. – 2011. imali su samo grad Umag i naselje Vardica, Prema tome, može se zaključiti da je u slučaju Umaga

² Migracijski saldo izračunava se komparativnom ili vitalno-statističkom metodom istraživanja migracije. Pomoću izraza $S=P_2-(P_1+P_p)$ dobije se vrijednost koja označava razliku između stvarno popisanog broja stanovnika (P_2) i broja stanovnika koji bi bio popisan da je stanovništvo između dvaju popisa brojčano raslo (ili se smanjivalo) isključivo zbog prirodne promjene (P_1+P_p). Dobivena vrijednost označava razliku između broja doseljenih i iseljenih osoba na nekom području. Pozitivan saldo označava koliko se više osoba doselilo nego se odselilo, a negativan saldo pokazuje da se više iselilo nego doselilo (Nejašmić, 2005).

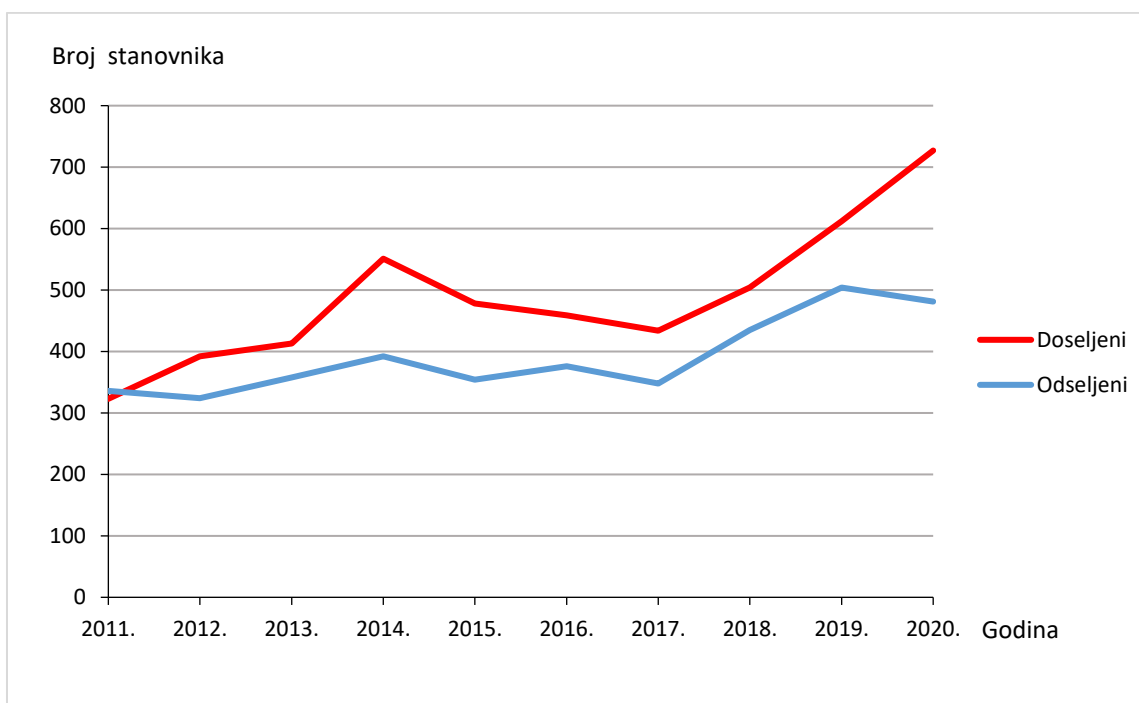
iseljenički tok premašio useljenički za 463 osobe i to zbog veličine grada kao naselja te velikog broja stanovnika u Umagu. Naselja Murine i Juricani bilježe najveći migracijski saldo, ali i visok prirodni prirast. Broj doseljenih i odseljenih je u promatranom razdoblju od 2011. do 2020. godine imao određene oscilacije, ali je primjetno imigracija jača od emigracije (sl. 11). Najveći je broj doseljenih bio 2020. godine (727), što je dvostruko više nego početkom promatranog razdoblja (323). Godine 2011. je broj doseljenih i odseljenih bio približno jednak te je zabilježen stalni porast sve do 2014. godine. Sljedeće tri godine broj doseljenih se smanjivao, ali je u razdoblju od 2017. do 2020. uslijedio intenzivan porast doseljenih stanovnika. Na osnovi takvih oblika krivulje i poznavanja demografske situacije u Gradu Umagu, pretpostavlja se da će se nastaviti trend povećanja doseljenih i odseljenih. Uz to, ovom prostoru nedostaje radne snage u turističkim djelatnostima pa je realno za očekivati da buduća populacijska politika potiče selektivno useljavanje.

Tab. 2. Migracijski saldo stanovništva Grada Umaga po naseljima od 2001. do 2011. godine

Naselje	2001.	2011.	Ukupna promjena	Prirodna promjena	Migracijski saldo
Babići – Babici	456	495	39	-21	60
Bašanija – Bassania	243	256	13	-15	28
Crveni Vrh – Monte Rosso	173	192	19	3	16
Čepljani – Ceppiani	155	218	63	-4	67
Đuba – Giubba	86	115	29	3	26
Finida – Finida	359	383	24	16	8
Juricani – Giurizzani	215	413	198	-9	207
Katoro – Catoro	14	19	5	-2	7
Kmeti – Metti	264	323	59	0	59
Križine – Crisine	200	194	-6	-10	4
Lovrečica – San Lorenzo	154	176	22	2	20
Materada – Matterada	129	139	10	-4	14
Monterol – Monterol	19	19	0	0	0
Murine – Morno	630	935	305	41	264
Petrovija – Petrovia	401	467	66	-14	80
Savudrija – Salvore	241	253	12	-14	26
Seget – Seghetto	190	211	21	-3	24
Sveta Marija na Krasu – Madonna del Carso	293	341	48	-3	51

Umag – Umago	7 769	7 281	-488	-25	-463
Valica – Valizza	213	237	24	-1	25
Vardica – Vardiza	76	68	-8	-1	-7
Vilanja – Villania	178	260	82	17	65
Zambratija – Zambrattia	443	472	29	-17	46
Grad Umag	12 901	13 467	566	-61	627

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.).

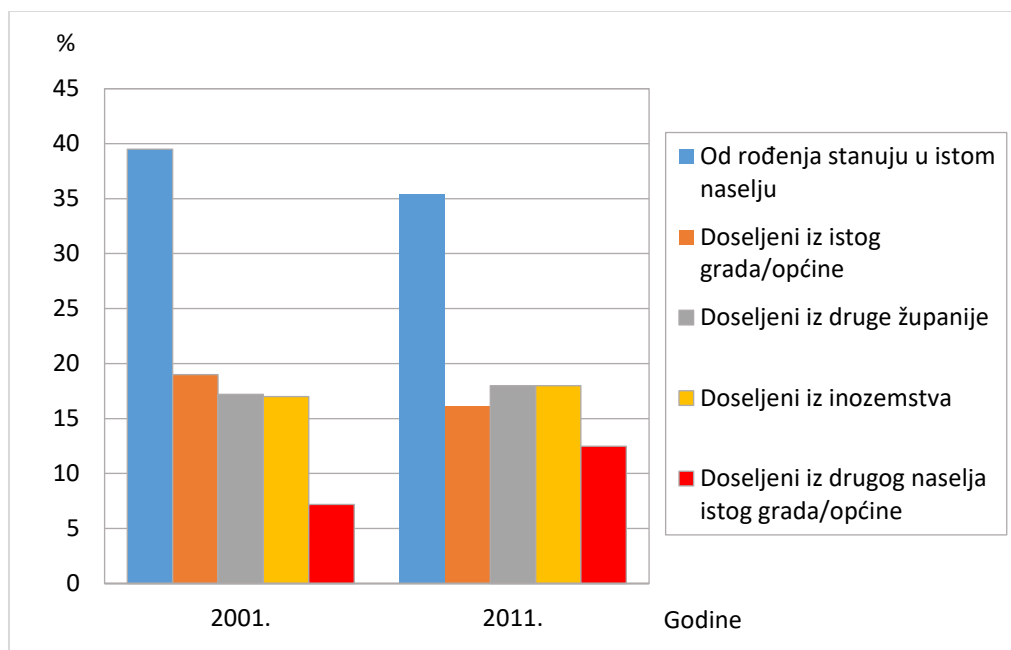

Sl. 11. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Grada Umaga od 2011. do 2020. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Gradovi u statistici: Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje, www.dzs.hr (21. 3. 2022.).

Na prostoru Grada Umaga 2011. godine živjelo je 35,4 % stanovništva koje stanuje u istom naselju od rođenja, a 2001. je taj iznos bio nešto veći (39,5 %). Ostali su se izjasnili doseljenim stanovništvom. Primjetno je da se struktura doseljenika značajno izmijenila od 2001. do 2011. godine, tj. da se smanjio udio domicilnog stanovništva u korist doseljenog (sl. 12). Broj doseljenih s područja Hrvatske porastao je za 672 stanovnika, odnosno za oko 3 %,

kao što je slučaj i s brojem doseljenih iz inozemstva za 232 ili oko 1 %. Prema Popisu stanovništva 2011. godine, najveći je broj doseljenih iz druge županije, tj. lokalno preseljavanje je najviše naraslo između 2001. i 2011. godine (među naseljima iste općine).

Sl. 12. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima u Gradu Umagu prema mjestu prethodnog prebivališta 2001. i 2011. godine

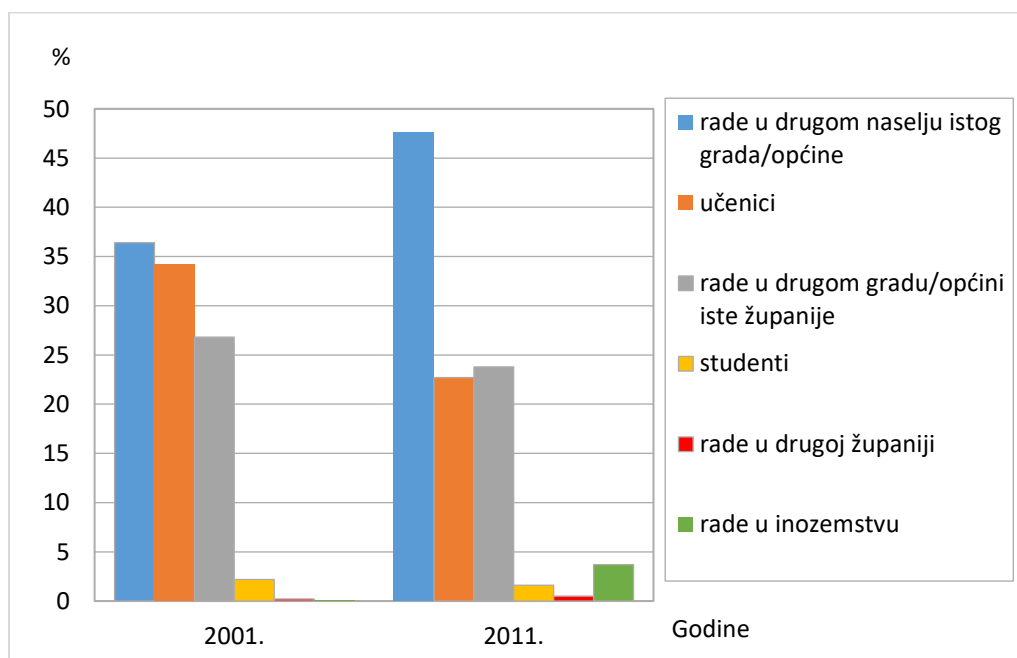
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, popis 2001., www.dzs.hr (17.10.2021.); Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, popis 2011., www.dzs.hr (17.10.2021.).

3.2.3.2. Cirkulacija stanovništva

U suvremeno doba je kao dio prostorne pokretljivosti prisutna cirkulacija koja se najčešće odvija zbog gospodarske neusklađenosti pojedinog prostora. Radna snaga odlazi iz gospodarski razvijenih područja u područja s boljim radnim i životnim mogućnostima. Prema trajanju i učestalosti, cirkulacija može biti redovita, slučajna i sezonska (Nejašmić, 2005).

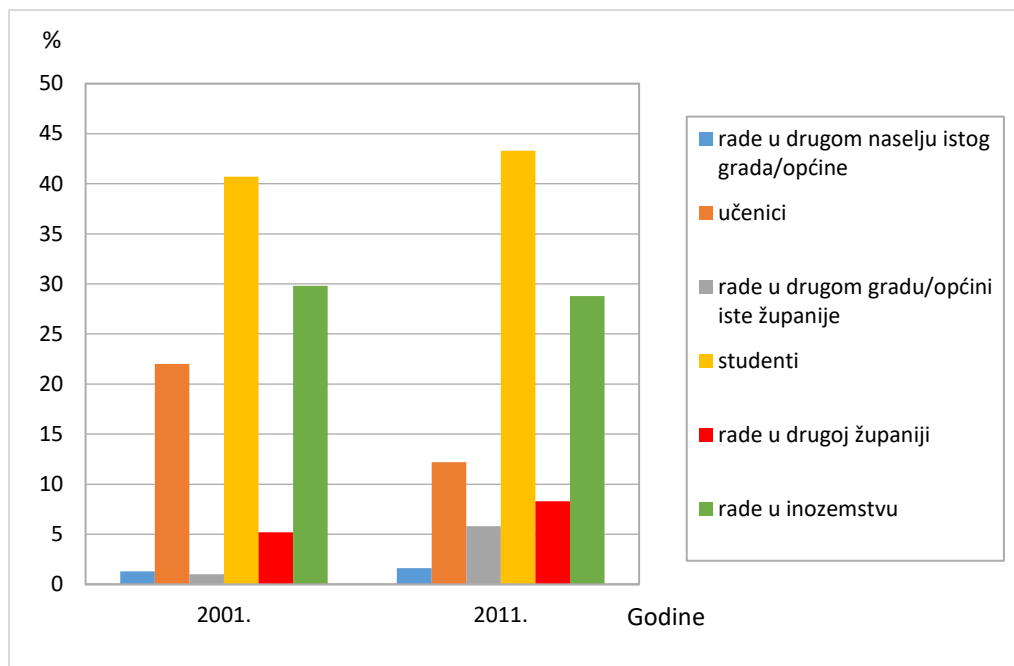
Godine 2011. je u Gradu Umagu ukupno 25,2 % stanovništva sudjelovalo u dnevnoj cirkulaciji, a riječ je o radnicima, učenicima i studentima. Najveći je broj dnevnih migranata radio u drugom naselju istog grada, a najmanje u drugoj županiji (sl. 13). Dakle, zaposleni uglavnom ne moraju putovati na rad daleko od mjesta stanovanja, što je pozitivno. U odnosu na 2001. godinu, broj dnevnih migranata povećao se za oko 8 %. Udio radnika zaposlenih u

drugom naselju istog grada ili općine porastao je za 11,2 % te udio inozemnih radnika za 3,7 %. Prema Popisu stanovništva 2001. i 2011. godine, udio tjednih migranata na prostoru Grada Umaga ostao je gotovo nepromijenjen (2,3 %). Godine 2011. su najveći udjel tjednih migranata činili studenti (43,7 %), a potom radnici u inozemstvu 28,8 % (sl. 14). U odnosu na 2001. godinu, udio radnika koji rade u drugoj županiji povećao se za 3,1 % te udio radnika koji rade u drugom gradu ili općini iste županije za 4,8 %. Dnevna i tjedna migracija pretežno usporavaju preseljavanje u veće gradove pa nemaju direktne demografske utjecaje, ali ponekad mogu prijeći u konačnu migraciju (Nejašmić, 2005). S obzirom na društveno-gospodarsku razvijenost područja Grada Umaga i Istarske županije, za pretpostaviti je da će izostati negativni učinci cirkulacije.

Sl. 13. Stanovništvo Grada Umaga koje sudjeluje u dnevnoj cirkulaciji 2001. i 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: dnevni i tjedni migranti, www.dzs.hr (19. 10. 2021.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: dnevni i tjedni migranti, www.dzs.hr (19. 10. 2021.).

Sl. 14. Stanovništvo Grada Umaga koje sudjeluje u tjednoj cirkulaciji 2001. i 2011. godine

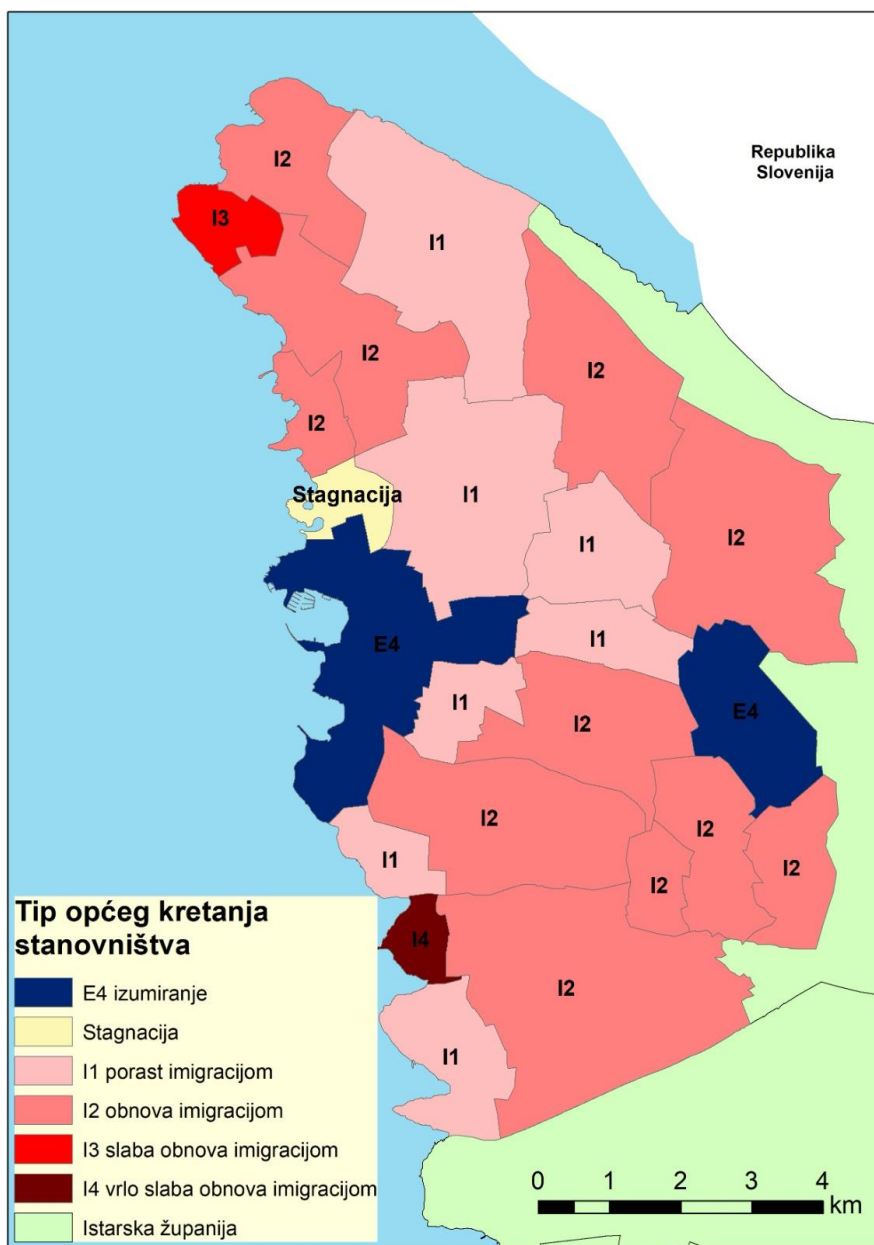
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: dnevni i tjedni migranti, www.dzs.hr (19. 10. 2021.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: dnevni i tjedni migranti, www.dzs.hr (19. 10. 2021.).

3.2.4. Tipovi općeg kretanja stanovništva

S ciljem boljeg razumijevanja općih društvenih kretanja i gospodarske razvijenosti, koriste se tipovi općeg kretanja stanovništva. Oni označavaju odnos i utjecaj prirodne promjene i migracije tijekom nekog razdoblja. Pomoću migracijske bilance, koja može biti pozitivna i negativna, može se odrediti ima li određeni prostor emigracijska ili imigracijska obilježja. Egzodusni tipovi imaju negativnu migracijsku bilancu i po pravilu su gospodarski slabije razvijeni krajevi, a imigracijski imaju pozitivnu migracijsku bilancu te je takav prostor pretežno gospodarski napredniji. Ukupno je 8 tipova kretanja stanovništva, 4 emigracijska i 4 imigracijska: E₁ – emigracija, E₂ – depopulacija, E₃ – izrazita depopulacija, E₄ – izumiranje) i 4 imigracijska (I₁ – porast imigracijom, I₂ – obnova imigracijom, I₃ – slaba obnova imigracijom, I₄ – vrlo slaba obnova imigracijom) (Nejašmić, 2005).

Na sl. 15 uočljiva je grupacija naselja prema tipu općeg kretanja stanovništva. Naime, tip I₂ (obnova imigracijom) ima više od polovice naselja (52,2 %), smještena su rubno i „okružuju“ tip I₁ (porast imigracijom) koji čini 30 % naselja. Za naselje tipa I₁ karakteristična

je pozitivna i prirodna promjena i migracijska bilanca, a to su: Crveni Vrh, Đuba, Finida, Kmeti, Lovrečica, Murine i Vilanija. Naselje Kmeti je za međupopisno razdoblje imalo ukupnu promjenu 59 stanovnika, a prirodnu promjenu 0 pa je imigracija najintenzivnija u odnosu na ostala naselja ovoga tipa. Priobalna naselja Bašanija i Križine su također imigracijska, ali Bašanija ima pozitivnu ukupnu promjenu i pripada tipu I₃ (slaba obnova imigracijom) te Križine s negativnom ukupnom promjenom u promatranom razdoblju pripadaju tipu I₄. Naselja Umag i Vardica pripadaju tipu E₄ (izumiranje) s obzirom da su i prirodna promjena i migracijski saldo negativni. Vardica je naselje s najmanjim brojem stanovnika Grada Umaga (izuzmu li se Katoro i Monterol), prometno je izoliranija nego ostala naselja te se može uočiti utjecaj prirodnog kretanja na sastav prema dobi. Na nepovoljno kretanje stanovništva u Umagu djeluju niske stope fertiliteta (niže su od državnog prosjeka) i veći broj doseljenih u naselja s područja Grada nego u sam grad. Iako je Grad Umag za razdoblje od 2001. do 2011. godine imao porast od 566 stanovnika, prirodni pad je bio za 61 stanovnika pa pripada tipu I₂, odnosno porast stanovnika rezultat je doseljavanja stanovništva, a ne porasta nataliteta.

Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva Grada Umaga po naseljima od 2001. do 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2019., podaci za razdoblje 1971. – 2019., naseljski tablogrami; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (4. 5. 2022.).

3.3. Sastav stanovništva

Sastav stanovništva statistički se definira kao razdioba stanovništva prema vrijednostima ili modalitetima pojedinog obilježja. Ova se kategorija mijenja ovisno o

čimbenicima koji ju određuju pa sastav stanovništva treba gledati *u uzročno-posljedičnoj vezi i sprezi s dinamikom stanovništva* (Nejašmić, 2005., 168). Najrelevantnija podjela je u tri grupe: biološki, društveno-gospodarski i kulturno-antropološki sastav. Na području demografije najvažniji su biološki i društveno-gospodarski sastav zbog djelovanja na prirodno kretanje i vitalne karakteristike stanovništva (Nejašmić, 2005).

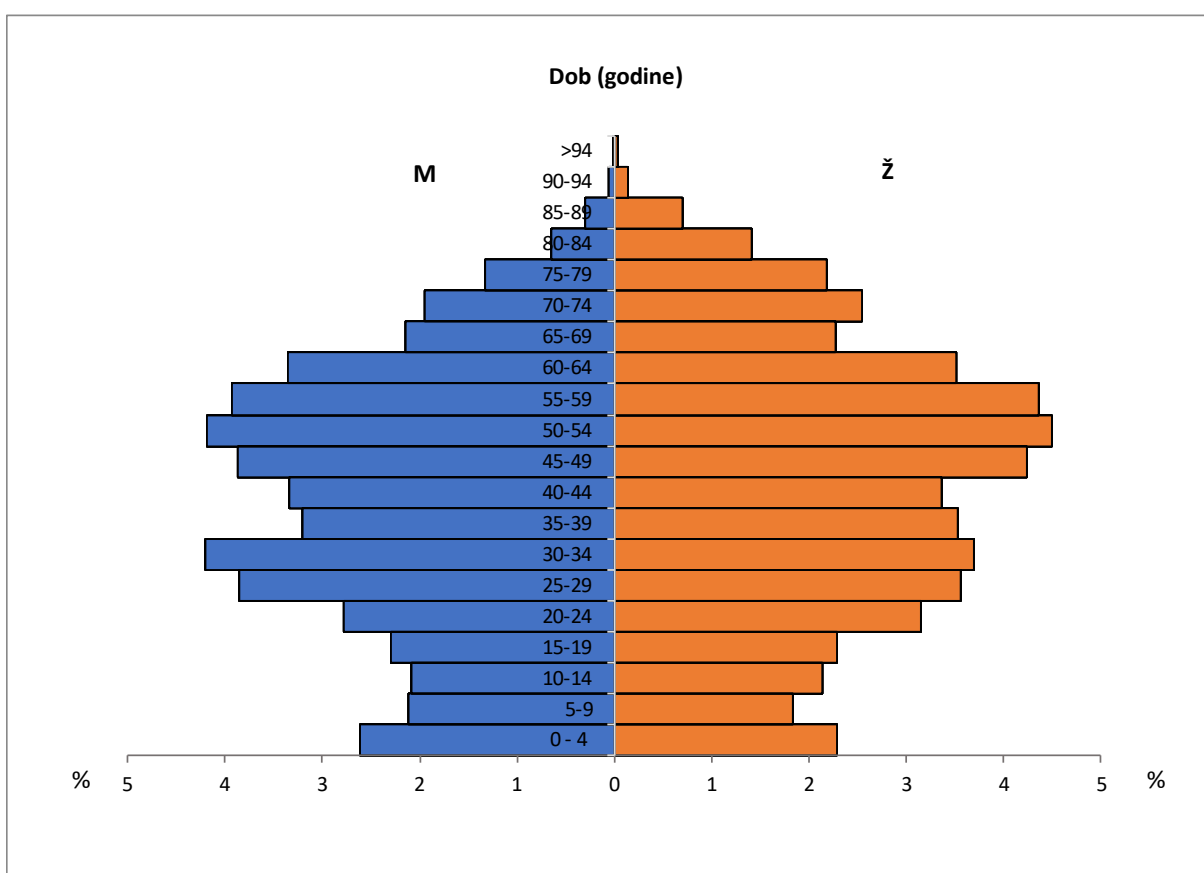
3.3.1. Sastav stanovništva prema dobi i spolu

Biološki sastav stanovništva označava sastav prema spolu i dobi (starosti) te je pod izravnim utjecajem prirodnog kretanja stanovništva, ali i drugih društveno-gospodarskih čimbenika. „Dobno-spolnom piramidom“ prikazuje se brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva. Promatrajući rodost, rađa se više muške nego ženske djece zbog općeg biološkog fenomena, ali je među starijim dobnim skupinama primjetna neravnoteža prema spolu, odnosno povećan je koeficijent feminiteta. Promjenom u sastavu prema dobi i spolu događaju se dugoročne promjene koje određuju promjene prirodnog kretanja stanovništva u budućnosti. Osim toga, ova odrednica stanovništva umnogome utječe na obujam radne snage (Nejašmić, 2005). Za razliku od drugih europskih zemalja, Hrvatska je imala specifične čimbenike koji su uzrokovali i produbili starenje stanovništva, a riječ je prije svega o ratnim sukobima te snažnim iseljničkim valovima. Uz to, modeli industrijalizacije i agrarne politike nisu pozitivno djelovali na ostanak mladih na selu, već prekomjerno naseljavanje gradova. Trend negativne prirodne promjene je nastavljen, a starenje stanovništva bilo je produbljeno unatoč mjerama populacijske politike usvojenim 1996. u Hrvatskom saboru (Živić, 2003). Uz navedena saznanja o starenju, nužno je shvatiti kako se starije stanovništvo prilagođava stanju i prilikama u gradovima te koje su njihove želje i potrebe. Zbog sve većeg udjela starog stanovništva, uprave gradova nailaze na izazove poput sve veće potražnje za stalnom skrbi starije skupine stanovništva (Klempić Bogadi i Podgorelec, 2009).

Dijagram dobno-spolne strukture za Grad Umag pripada tipu starog ili kontraktivnog stanovništva. Osnovica dijagrama je primjetno sužena, srednji dio je najispupčeniji i stoga je poprimio oblik „urne“ (sl. 16). Obilježja ovog tipa stanovništva su niska rodost i smrtnost te povećan udio starije dobne skupine. Najmlađa dobna skupina brojnija je od skupina 5-9 i 10-14 godina. Riječ je o potomcima proširenih naraštaja 30-34 i 25-29 godina. Do suženja osnovice dijagrama dolazi zbog smanjene stope rodosti unatoč tome što je ovaj prostor izbjegao negativne posljedice ratnih zbivanja 1990-ih i povoljnih gospodarskih uvjeta. Primjetan je velik

udio stanovnika u dobnoj skupini 30-34, naročito muškog stanovništva koji iznosi više od 8 % te dobni skupina 50-54 i 55-59. Navedene su skupine generacije doseljenika iz 70-ih godina 20. stoljeća, a oni 30-34 su njihovi potomci i recentni doseljenici.

Grupirajući stanovništvo u velike dobne skupine, u Gradu Umagu je mladoj skupini stanovništva (0-19) bilo 17,7 %, zreloj (20-59) 59,8 % i staroj (od 60 i više godina) 22,6 %. Prema tim udjelima, stanovništvo Umaga može se okarakterizirati kao izrazito staro (Nejašmić, 2005). Uspoređujući dobni sastav Grada Umaga s Istarskom županijom (udio mladih 2011. godine iznosio je 18,2 %, a udio starih 24,8 %), Umag ima veći udjel zrelog stanovništva od prosjeka Istre, što je rezultat recentnog doseljavanja.

Sl. 16. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Umaga 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, www.dzs.hr (16. 8. 2021.).

Koeficijent maskuliniteta (k_m) temeljni je pokazatelj sastava prema spolu, a označava broj muških na sto (ili tisuću) ženskih stanovnika, odnosno koeficijent feminiteta (k_f) koji

predstavlja broj ženskih na sto (ili tisuću) muških stanovnika. Sastav stanovništva prema spolu je u svijetu uravnotežen, ali postoje razlike u vrijednostima između kontinenata. U Hrvatskoj je kao i u ostalim europskim državama primjetan manjak muškaraca. Neravnoteža prema spolu vidljiva je u najmlađim i najstarijim dobnim skupinama, odnosno koeficijent feminiteta se povećava s porastom životne dobi. Većoj neravnoteži prema spolu u Hrvatskoj pridonijeli su ljudski gubici u Drugom svjetskom ratu i ratu početkom 90-ih, selektivna migracija prema spolu te dulji životni vijek žena (Nejašmić, 2005). Ukupni koeficijent feminiteta u Gradu Umagu gotovo je jednak državnom i neznatno je viši u odnosu na Istarsku županiju (tab. 3). U dobnj skupini do 14 godina, u Gradu Umagu se bilježi osjetan manjak ženskog stanovništva ($k_f=92,1$), baš kao i u ostatku države. Kao što je rečeno, razlog neravnoteže prema spolu u mlađim dobnim skupinama je ponajviše rezultat veće rodnosti muškog stanovništva. Najveće razlike koeficijenta feminiteta u Gradu Umagu i ostatku Hrvatske su u dobnj skupini 40 – 64 godine, odnosno $k_f=107$ za Grad Umag te $k_f = 103,8$ u državi.

Tab. 3. Koeficijent feminiteta u Republici Hrvatskoj, Istarskoj županiji i Gradu Umagu prema dobnim skupinama 2011. godine

Dobne skupine	Koeficijent feminiteta (broj žena na 100 muškaraca)		
	Republika Hrvatska	Istarska županija	Grad Umag
0 – 14	94,9	93,9	92,1
15 – 39	96,4	94,7	99,4
40 – 64	103,8	103,4	107,0
65 i više	156,1	146,7	144,1
Ukupno	107,4	105,7	107,3

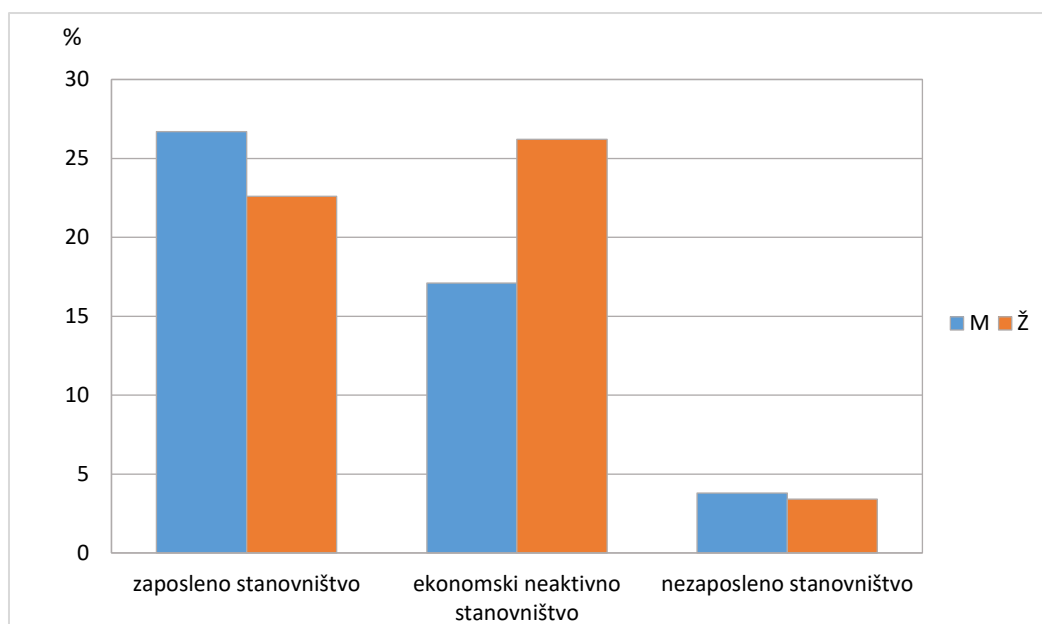
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (12. 5. 2022.).

3.3.2. Društveno-gospodarski sastav

3.3.2.1. Gospodarski sastav

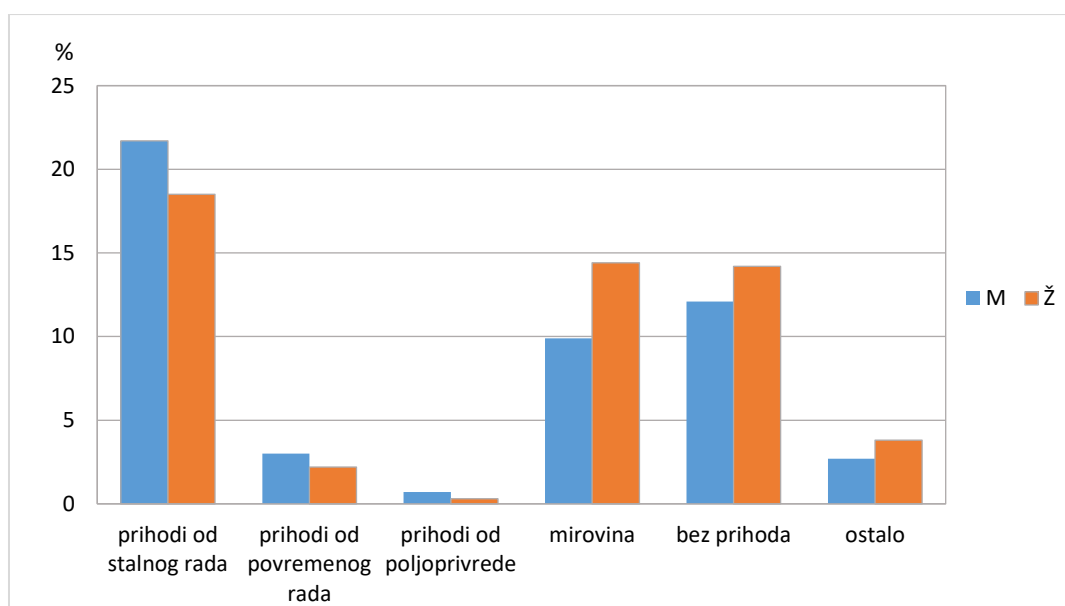
Gospodarski sastav uključuje sastav stanovništva prema aktivnosti, djelatnosti i zanimanju, a kao osnova za njegovo razmatranje uzima se aktivno stanovništvo, tj. radna snaga. Koristeći se metodologijom Popisa stanovništva RH 2001., gospodarska aktivnost označava svaku aktivnost osoba koje su u mogućnosti pridonositi i pridonose proizvodnji dobara i usluga tijekom određenog razdoblja s ciljem stjecanja financijske sigurnosti, tj. sredstava za život. S obzirom da u proizvodnji dobara i usluga ne sudjeluje ukupno stanovništvo, stanovništvo se dijeli na gospodarski aktivno i neaktivno. Gospodarski neaktivnom stanovništvu pripadaju osobe sa samostalnim izvorom prihoda (umirovljenici, stipendisti, rentijeri...) te gospodarski uzdržavane osobe (djeca do navršene 15 godine, kućanice, školarci koje financira skrbnik te bolesne osobe). Analizom gospodarskih aktivnosti te udjela aktivnog i uzdržavanog stanovništva moguće je uočiti demografske veze s gospodarskim razvojem pojedinog područja i ukupnim razvojem stanovništva (Nejašmić, 2005).

Prema podacima Popisa stanovništva 2011. godine, ukupan broj radno sposobnog stanovništva (broj stanovnika u kontingentu od 15 do 64 godine) iznosio je 71,2 %, pri čemu je nešto veći udio žena u navedenoj skupini (36,2 %). Na sl. 17 detaljnije je prikazana ekonomska struktura stanovništva. Udio zaposlenog stanovništva u Gradu Umagu iznosio je 49,3 % te premašuje udio ekonomski neaktivnog (43,3 %). Podjednak je udio nezaposlenih kod oba spola (7,2 %). Podaci o padu nezaposlenosti tijekom 2018. godine s Hrvatskog zavoda za zapošljavanje pokazali su da je Grad Umag prvi istarski grad sa smanjenjem broja nezaposlenih u usporedbi s 2017. godinom. Pad nezaposlenosti iznosio je čak 17 % (Humagum, 2019). Detaljnijim sagledavanjem podataka o glavnim izvorima sredstava za život (sl. 18), primjetno je da prihode od rada ostvaruje najveći udio stanovnika Grada Umaga (40,2 %), odnosno (45,4 %), ako se dodaju i prihodi od povremenog rada. Gotovo upola manji broj stanovnika prima neki oblik mirovine (24,3 %) pri čemu je ovdje udio žena veći u odnosu na muškarce. Bez prihoda je 26,3 % stanovnika, a prihode od poljoprivrede ostvaruje svega 1 % stanovnika što je očekivano s obzirom na usmjerenost Grada na tercijarne djelatnosti.

Sl. 17. Zaposleno, nezaposleno i neaktivno stanovništvo Grada Umaga 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu*, www.dzs.hr (13. 1. 2022.).

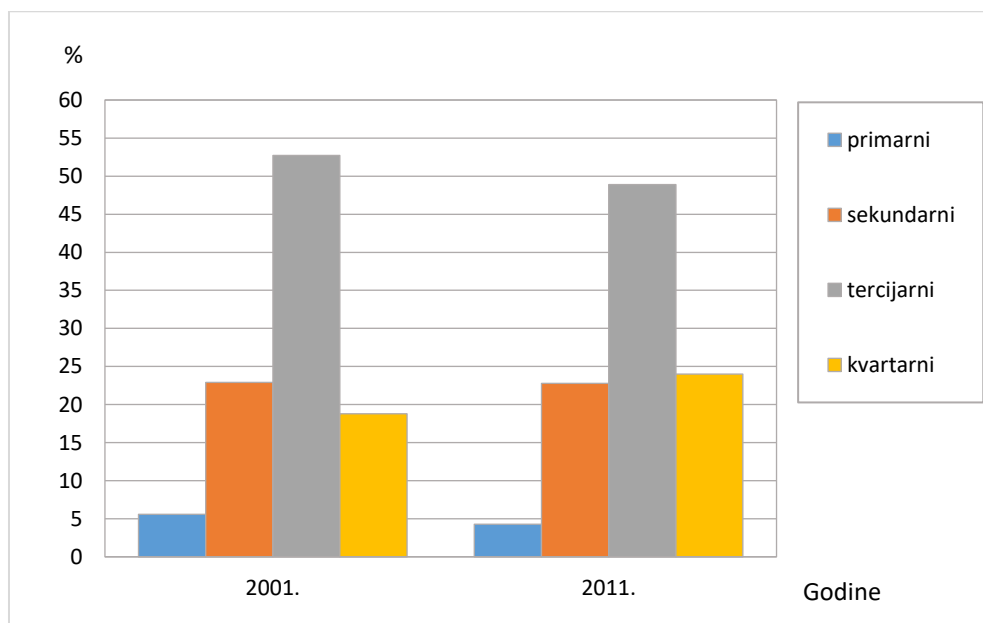

Sl. 18. Stanovništvo Grada Umaga prema glavnim izvorima sredstava za život 2011. godine³

³ Zbroj ukupnog broja stanovnika prema glavnim izvorima sredstava za život veći je od ukupnog broja stanovnika 2011. godine zbog popisne metodologije: mogućnost davanja dvaju odgovora o dvama različitim prihodima.

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, www.dzs.hr (16. 8. 2021.).

Aktivno stanovništvo se radi bolje preglednosti i međunarodne usporedbe dijeli po granama djelatnosti u kojima ostvaruju sredstva za život. Riječ je o prvom ili primarnom, drugom ili sekundarnom i trećem ili tercijarnom sektoru gospodarske djelatnosti. U posljednje vrijeme u sklopu trećeg je izdvojen i četvrti ili kvartarni sektor.⁴ Pomoću ove podjele moguće je pratiti društveno-gospodarsku razvijenost u svijetu (Nejašmić, 2005). Prema sektorima djelatnosti (sl. 19) najviše je zaposlenih u tercijarnim djelatnostima (48,9 %), a potom u kvartarnim (24 %), sekundarnim (22,8 %), te naposljetku, očekivano, u primarnom sektoru (4,3 %). Najprimjetnije promjene od 2001. do 2011. godine dogodile su se u tercijarnom i kvartarnom sektoru, odnosno udio zaposlenih u tercijarnom sektoru postotno se smanjio za 3,8 %, a u kvartarnom se povećao za 5,2 %. Udjel zaposlenih u sekundarnom sektoru je ostao gotovo nepromijenjen, a u primarnom je neznatno smanjen za 1,3 %.

⁴ Primarni sektor uključuje stanovništvo zaposleno u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, sekundarni sektor stanovništvo koje radi u rudarstvu, industriji, građevinarstvu, vodoprivredi i proizvodnom obrtništvu. Tercijarni sektor obuhvaća uslužno obrtništvo, promet, ugostiteljstvo, trgovinu, novčarstvo itd. te naposljetku kvartarni sektor u kojem stanovništvo radi u upravi, obrani, školstvu, zdravstvu, znanosti, kulturi i sl. (Nejašmić, 2005).

Sl. 19. Struktura zaposlenih Grada Umaga prema sektorima djelatnosti 2001. i 2011. godine⁵

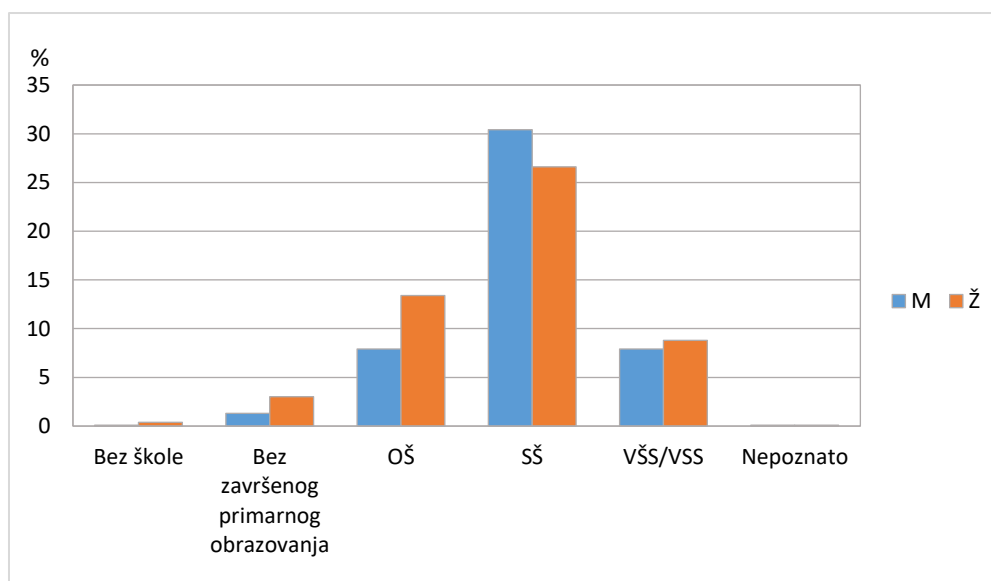
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju u zaposlenju, djelatnosti i spolu, po gradovima/općinama, www.dzs.hr (4. 5. 2022.); Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: zaposleni prema području djelatnosti, starosti i spolu, www.dzs.hr (4. 5. 2022.).

3.3.2.1. Obrazovni sastav

Za proučavanje obrazovnog sastava stanovništva bitne su dvije sastavnice, pismenost i školska sprema. Pismenost je ujedno najniža razina obrazovanja stanovništva i odnosi se na skupinu stanovništva od 15 i više godina (Nejašmić, 2005). Međutim, (ne)pismenost danas nije više vrijedna spomena kod nas i u razvijenim zemljama jer je ograničena na izumiruće najstarije naraštaje. Povoljniju sliku sastava stanovništva prema obrazovnom sastavu u Hrvatskoj imaju primorski gradovi, a razlog tomu je viši životni standard stanovnika (bolje financijske mogućnosti za školovanje djece) i prevladavajuća djelatnost turizma. Uz to, u turističkim središtima Hrvatske prevladava udio zaposlenih u tercijarnim djelatnostima (Pokos, 1999).

Od ukupno 11 707 stanovnika Grada Umaga starih 15 i više godina, oko 5 % stanovnika ili nema niti jedan stupanj formalnog obrazovanja ili ima nepotpuno završenu osnovnu školu (sl. 20). Udio ženskog stanovništva bez škole i završenog primarnog obrazovanja veći je nego udio muškaraca. Srednju školu ima najveći udio stanovnika Grada Umaga (57 %), odnosno za 3,8 % više muškaraca, nego žena, no u visokoškolskom obrazovanju je za gotovo 1 % više žena.

⁵ Ukupni broj zaposlenih u Gradu Umagu 2001. godine iznosio je 5496, od čega je u inozemstvu radilo 492. Broj inozemnih radnika nije uključen u strukturu zaposlenih s obzirom da je teško odrediti u kojem su sektoru obavljali djelatnost u inozemstvu.

Sl. 20. Struktura stanovništva prema stupnju završenog obrazovanja Grada Umaga 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 godina i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, www.dzs.hr (13. 1. 2022.).

U Gradu Umagu nalaze se dvije centralne osnovne škole, Osnovna škola Marije i Line te talijanska Osnovna škola Galileo Galilei. S obzirom da su pripadajuća naselja Grada Umaga razgranata, bio je potreban poseban pristup lociranja područnih škola. U sklopu OŠ Marije i Line ukupno je 6 područnih škola: u Babićima, Bašaniji, Juricanima, Kmetima, Murinama i Petroviji, a talijanska škola ima i svoju područnu školu u Bašaniji. Pomoću dostupnih Godišnjih planova i programa rada (GPPR) za školske godine 2014./2015. i 2020./2021. u tab. 4 je prikazan broj učenika od 1. do 4. razreda u Osnovnim školama Marije i Line te Galileo Galilei. Tijekom školske godine 2020./2021. u drugom, trećem i četvrtom razredu je upisano više učenika nego 2014./2015., ali je broj učenika prvog razreda manji za 23. U Umagu je smanjen broj upisanih prvašića za 21, što je značajni pad ako se uspoređuje s brojem upisanih u ostalim razredima. Babići i Petrovija prema Popisu stanovništva 2021. imaju približno jednak broj stanovnika (474 i 499), ali bilježe znatno manji broj upisanih prvašića u odnosu na Bašaniju koja ima 196 stanovnika i čak 14 upisanih učenika 2020./2021. godine. Mogući razlog tomu su dvije područne škole u Bašaniji, hrvatska i talijanska.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, tijekom školske godine 2019./2020. na području Grada Umaga nalazilo se 14 dječjih vrtića, odnosno 15 uključivši novoizgrađeni u naselju Murine. Najveći broj dječjih vrtića smješten je u Gradu Umagu, odnosno njih 10, a preostali se nalaze u naseljima Babići, Bašanija, Petrovija i Murine, jednima od najnaseljenijih naselja na području Grada. Tijekom školske godine 2020./2021. u umaške je vrtiće upisano 613 djece što je za 49 djece više nego 2011./2012. (tab. 5). Porastao je i broj upisanih osnovnoškolaca te je taj porast u razdoblju od 2011./2012. do 2020./2021. bio za 122 djece više. Na sl. 6 je uočljivo da je broj rođenih u Gradu Umagu u razdoblju od 2011. do 2020. godine oscilirao i nije se značajno povećao. Stoga se može reći da je povećanje upisane predškolske djece primarno zbog više doseljenih, privučenih dobrim uvjetima života.

Tab. 4. Upisani učenici od 1. do 4. razreda u Osnovnim školama u Umagu tijekom školske godine 2014./2015. i 2020./2021.

Razred	Školska godina	Centralne škole u Umagu	Babići	Bašanija	Juricani	Kmeti	Murine	Petrovija	Ukupno
1.	2014./2015.	106	4	12	7	6	11	2	148
	2020./2021.	85	3	14	3	4	10	6	125
2.	2014./2015.	92	3	2	3	4	9	5	92
	2020./2021.	95	4	7	6	9	6	5	132
3.	2014./2015.	80	5	13	5	3	4	7	80
	2020./2021.	107	3	1	2	7	5	5	130
4.	2014./2015.	91	2	4	6	3	9	4	91
	2020./2021.	88	5	8	3	5	7	6	122

Izvor: OŠ Umag, 2014: GPPR OŠ Marije i Line Umag za školsku 2014./2015. godinu, www.os-marijeiline-umag.skole.hr (11. 5. 2022.); OŠ Umag, 2020: GPPR OŠ Marije i Line Umag za školsku 2020./2021. godinu, www.os-marijeiline-umag.skole.hr (11. 5. 2022.); TOŠ Umag, 2014: GPPR za školsku godinu 2014./15., www.os-talijanska-ggalilei-umag.skole.hr (11. 5. 2022.); TOŠ Umag, 2020: GPPR za školsku godinu 2020./21., www.os-talijanska-ggalilei-umag.skole.hr (11. 5. 2022.).

Tab. 5. Ukupan broj djece u dječjim vrtićima i osnovnim školama u Gradu Umagu od pedagoške godine 2011./2012. do 2020./2021.

Početak pedagoške godine	Ukupno djece u dječjim vrtićima	Ukupno djece u osnovnim školama
2011./2012.	564	914
2012./2013.	588	921
2013./2014.	599	925
2014./2015.	606	938
2015./2016.	587	953
2016./2017.	564	990
2017./2018.	602	1006
2018./2019.	631	1030
2019./2020.	623	1018
2020./2021.	613	1036

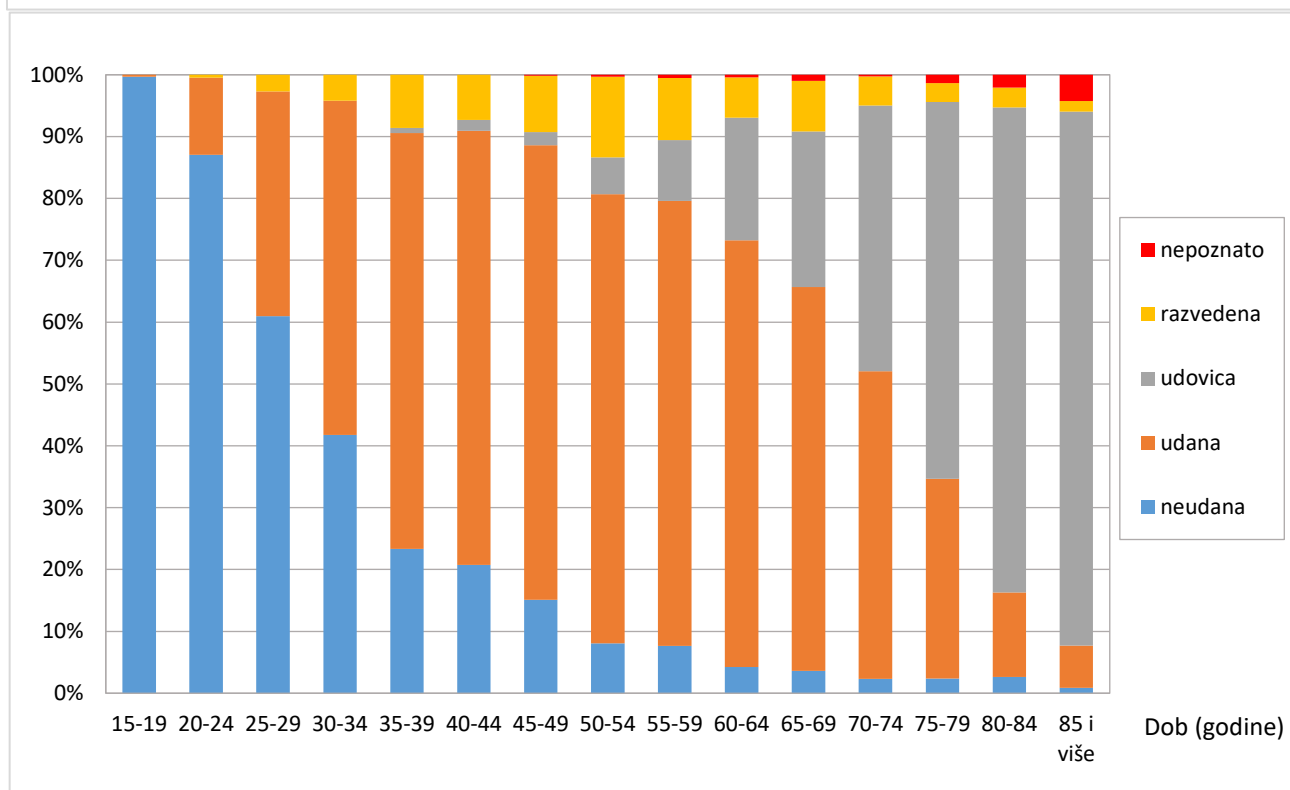
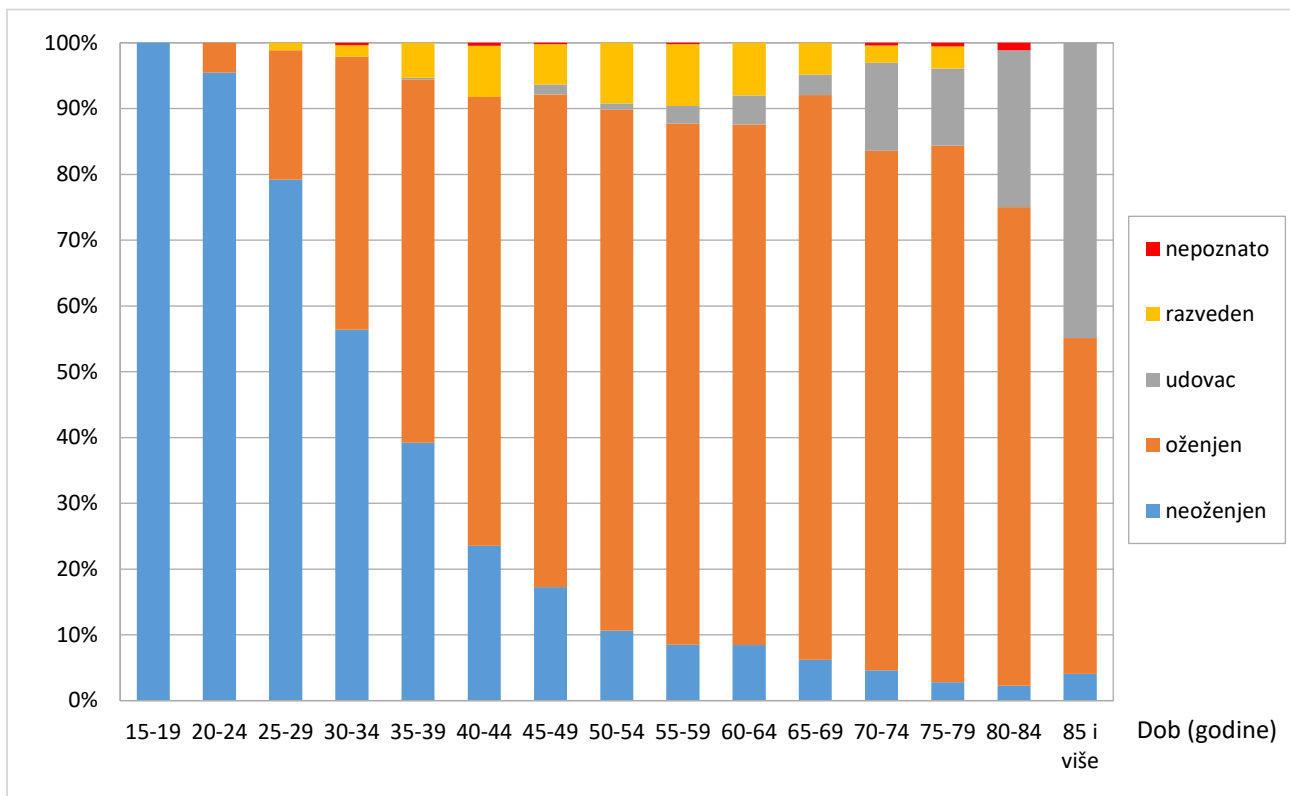
Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Gradovi u statistici: Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja, početak pedagoške godine; Osnovne škole, početak školske godine, www.dzs.hr (15. 5. 2022.).

3.3.2.3. Bračno stanje

Pojam bračno stanje danas se definira kao „zakonsko bračno stanje svake pojedine osobe u odnosu na Obiteljski zakon.“ Zakonodavstvo europskih zemalja, pa tako i Hrvatske, određuje najnižu dobnu granicu za stupanje u brak i vezana je uz punoljetnost (u pravilu 18 godina). Ukupno je pet kategorija bračnog stanja: neoženjeni/neudane, oženjeni/udane, udovci/udovice, razvedeni/razvedene te tzv. zakonski neformalni brak. Uz to, četiri su podjele braka prema prosječnoj dobi supružnika pri stupanju u brak: maloljetnički brakovi (mlađi od 18 godina), rani brakovi (između 18 i 20 godina), uobičajeni brakovi (19 do 39 godina) i kasni brakovi (40 i više godina). U gospodarski razvijenim društvima prisutan je trend povećanja udjela osoba koje nisu u braku te rastavljenih. Broj sklopljenih brakova u Hrvatskoj se u razdoblju od 1971.

do 2003. gotovo prepolovio što ostavlja posljedice na prirodno kretanje, promjene u sastavu stanovništva prema dobi, ruralni egzodus itd. Ovakvo je stanje rezultat mnogih društvenih i gospodarskih faktora, ponajprije sve veći broj žena u visokoškolskom obrazovanju, osamostaljivanje i period u kojem mladi provode život zajedno prije braka (Nejašmić, 2005).

Udjeli pojedinih kategorija bračnog stanja muškaraca i žena u stanovništvu starijem od 15 i više godina na prostoru Grada Umaga pokazuju da je najviše oženjenih (57,4 %) i udanih 52,8 % (sl. 21). Potom slijede osobe koje nisu u braku, točnije neoženjenih (34,8 %) je primjetno više od neudanih (26,3 %) što se može objasniti većim udjelom ženskog stanovništva. Razvedenih žena je za 1,4 % više nego muškaraca. U prvim dvjema dobnim skupinama podjednak je udio neoženjenih i neudanih, ali je u dobnj skupini od 25 do 29 godina veći udio neoženjenih (7,4 %) nego neudanih (4,8 %). Neusklađeni brojčani odnos neoženjenih i neudanih može utjecati na broj sklopljenih brakova, a potom i na razinu rodnošći jer se većina djece rađa u braku. Mnogo je veća neravnoteža po spolu primjetna u udajno-ženidbenoj dobi od 19 do 39 godina pa je udio neudanih žena za 2011. godinu iznosio 16 %, a neoženjenih muškaraca 22,5 %. Najviše oženjenih je u dobnim skupinama od 40 do 85 i više godina, njih 22,3 %, a udanih 20,6 %. Udio udovica (14,1 %) znatno je veći od udjela udovaca (2,8%), naročito u dobnim skupinama od 75 godina kao rezultat veće smrtnosti muškaraca u starijoj dobi, tj. duljeg životnog vijeka žena.

Sl. 21. Bračno stanje muškaraca i žena u Gradu Umagu 2011. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 i više godina prema zakonskome bračnom stanju, starosti i spolu, www.dzs.hr (22. 1. 2022.).

4. POPULACIJSKA POLITIKA

Populacijska politika ili politika stanovništva definira se kao sustav mjera i djelovanja prema prirodnom kretanju i migracijama s ciljem željenog demografskog razvoja. Provođi ju u pravilu država, tj. vlada, a ona je pretežno pod utjecajem političke ideologije. Postoje uži i širi pojam definicije populacijske politike. Populacijska politika u užem smislu označava mjere koje utječu na jednu ili nekoliko varijabli, npr. smrtnost, rodnost ili migraciju. Djelovanje na stopu porasta stanovništva ostvaruje se djelovanjem na razinu rodnosti i riječ je o eksplicitnoj populacijskoj politici. Širi pojam populacijske politike ima društveno-gospodarsku i političku pozadinu te je implicitna, točnije, ovisna je o društvu u cjelini. Zato implicitna populacijska politika daje bolje rezultate i prihvatljivija je. Danas je populacijska politika u demokratskim zemljama temeljena na načelima osnovnih ljudskih prava, tj. roditeljskoj slobodi o odlučivanju o broju članova svoje obitelji. Istovremeno, za uspješnu suvremenu populacijsku politiku potrebno je stvoriti povoljne društveno-gospodarske uvjete koji bi potaknuli roditelje na donošenje odgovorne odluke o broju djece (Nejašmić, 2005).

Osnovne ekonomske i socijalne pretpostavke za proces reprodukcije su gospodarski i društveni čimbenici koji povoljno djeluju na financijsko stanje obitelji te njihov društveni i materijalni prosperitet. Riječ je o poboljšanju uvjeta i mogućnosti za zapošljavanje, a naročito za mlade kao reproduktivnom stanovništvu, odgovarajuće porezne, kreditne i stambene politike te politika dječjih doplataka. Iznimno je važna i društvena briga za djecu, odgovarajuća infrastruktura za pomoć zaposlenoj ženi – majci, zdravstvena i obrazovna politika te naposljetku, ugodno okruženje za ostvarenje planirane razine reprodukcije stanovništva. Nužna je svjesna i koordinirana populacijska politika koja je skladna s dugoročnim ciljevima društveno-gospodarskog razvoja. Uz Hrvatsku, i druge se europske zemlje nalaze u posttranzicijskoj etapi razvoja stanovništva. O provedbi odgovarajuće pronatalitetne politike se uglavnom nije razmišljalo sve dok se razine stope nataliteta nisu spustile ispod 14 promila kao granične posttranzicijske demografske razine, a totalna stopa fertiliteta spustila ispod razine za obnavljanje generacija (Wertheimer-Baletić, 2017).

4.1. Populacijska politika Republike Hrvatske

Stanovništvo Hrvatske tijekom posljednja tri desetljeća prate procesi ukupne depopulacije i proces starenja stanovništva, odnosno smanjuje se reproduktivno stanovništvo. Ukupnu depopulaciju karakterizira smanjenje broja stanovnika u odabranom međupopisnom

razdoblju, a u Hrvatskoj se javlja zbog objedinjenog djelovanja prirodne i emigracijske depopulacije. Negativna migracijska bilanca uslijedila je zbog dugotrajnog iseljavanja, posebice u ratnim 1990-im godinama. Zbog intenziviranja obaju procesa nužna je pravedba populacijske politike (Nejašmić, 2005; Wertheimer-Baletić, 2005).

U vrijeme dok je Hrvatska bila u sklopu druge države, izostajala je sustavna populacijska politika. Demografska obnova je uslijed nepovoljnih demografskih procesa bila nužna stvarnost novostvorene samostalne i demokratske Republike Hrvatske. Godine 1996. Sabor Republike Hrvatske izglasao je dokument „Nacionalni program demografskog razvitka Hrvatske“, a izradilo ga je Vijeće za demografski razvitak u suradnji sa stručnom radnom skupinom Ministarstva razvitka i obnove. Hrvatska se priklonila implicitnoj pronatalitetnoj varijanti poticajne populacijske politike, a oslonac je bio na „sustavu potpore djeteta“. Posebna se važnost usmjerila na redistributivnu politiku, odnosno demografskom razvoju krajeva s geostrateškim značenjem za državu i izrada mjera za zaustavljanje iseljavanja, a poticanje povratka iseljeničtva (Nejašmić, 2005). Iako su načela i mjere bili izrađeni s visokim teorijskim i empirijskim standardima populacijske politike, broj provedenih mjera bio je malen, a to se ogleda i u trenutnim nepovoljnim demografskim rezultatima. Negativan aspekt Programa ima dvojake razloge. Prvo, djelomično provođenje mjera, i drugo, mjere su primijenjene tijekom kratkog vremenskog razdoblja (3 do 4 godine). Tijekom razdoblja od 2000. do 2003. Hrvatska je gubila vrijeme jer je tek Nacionalna obiteljska politika imala dio elemenata populacijske politike (Živić, 2007).

Novi je dokument „Nacionalna populacijska politika“ (NPP) donesen 2006. godine i trebao je ublažiti ubrzane negativne demografske trendove. Autori NPP-a navode da je riječ o prvoj cjelovitoj i sveobuhvatnoj nacionalnoj populacijskoj politici u RH (Živić, 2007). Predlaže se primjena suvremene pronatalitetne populacijske politike eksplicitnog tipa. Među njima valja istaknuti one najefikasnije: progresivni dječji dodaci na treće dijete, materijalna pomoć roditeljima s većim brojem djece, mjere usmjerene na pomoć ženi-majci u odgoju i obrazovanju djece. Usmjerenost na posljednje mjere su izrazito bitne zbog porasta obrazovne razine ženskog stanovništva. Uz spomenute mjere, naglasak je i na dobro osmišljenoj imigracijskoj politici s ciljem smanjenja iseljavanja mladog stanovništva. Navedene mjere su prvotno usmjerene na usporavanje nepoželjnih demografskih trendova, međutim, dugoročno gledano pravi se obrat mogao očekivati jedino sustavnom, marljivom i djelotvornom populacijskom politikom (Wertheimer-Baletić, 2017).

Tab. 6. Mjere kojima su jedinice lokalne i regionalne samouprave sunositelji prema Nacionalnoj populacijskoj politici

A ODRŽIVI GOSPODARSKI RAZVOJ, TEMELJNE I RAZVOJNE PRETPOSTAVKE
1. Poticati razvoj potencijalnih središnjih naselja i usmjeravati trend nutarnjih migracija
2. Osigurati dostupnost obrazovanja svima
3. Poticati i subvencionirati osnivanje proizvodnih i uslužnih trgovačkih društava, obiteljskih gospodarstava i drugih oblika zapošljavanja radnog i fertilnog stanovništva na prostorima izloženim iseljavanju, ubrzanom starenju i rijetko naseljenim prostorima Republike Hrvatske
4. Usmjeravati buduće useljeničke tokove u slabije razvijena i depopulacijska područja
5. Omogućiti kvalitetnu prometnu povezanost potencijalnih središnjih naselja, gradskih i prigradskih prostora, otoka s kopnom i brdsko-planinskih područja
6. Osigurati koncesije državnih poljoprivrednih zemljišta za obiteljska poljoprivredna gospodarstva
7. Osigurati snižene kamatne stope na kredite mladim parovima i obiteljima s djecom na području od posebnog državnog interesa, ruralnim i depopulacijskim područjima
B SUSTAV OBITELJSKIH POTPORA
8. Osigurati isplatu pronatalitetnog dodatka za treće i četvrto dijete u obitelji
9. Poticati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na isplatu dodatka za dijete
C POREZNE OLAKŠICE
10. Jednokratnu potporu za novorođenče i iznose obiteljskih pot-pora od strane jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, u visini jedne proračunske osnovice, osloboditi poreza na dohodak
E SKRB O DJECI
11. Osigurati produženi boravak za djecu u osnovnoškolskim ustanovama
12. Izraditi program za kontrolirani sustav izvaninstitucijske skrbi djece dojenačke i predškolske dobi
13. Osigurati institucijsko zbrinjavanje za svu djecu predškolske dobi na području jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
14. Poticati otvaranje predškolskih ustanova i igraonica unutar velikih trgovačkih društava i korporacija
15. Stvoriti pretpostavke za otvaranje predškolskih ustanova i igraonica u privatnom vlasništvu
16. Osigurati isplatu naknada roditeljima, za čiju djecu na području jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave nije osigurano institucijsko zbrinjavanje, u visini iznosa kojima se to zbrinjavanje sufinancira
F ZDRAVSTVENA ZAŠTITA MAJKE I DJETETA

17. Osnivati centre za planiranje obitelji i reproduksijsko zdravlje pri županijskim bolnicama, općim bolnicama i postojećim klinikama
18. Osnivati savjetovališta pri ambulantama radi bolje povezanosti stručnjaka i obitelji s ruralnih i teže dostupnih područja (otoci i brdsko-planinska područja)
19. Osigurati bolju povezanost stručnjaka i službi koje rade na zdravstvenom zbrinjavanju djece

Izvor: Nacionalna populacijska politika, NN 123/06.

4.2. Područja djelovanja lokalne samouprave

U Hrvatskoj su još 1990-ih godina javni poslovi bili povjereni sustavu državne uprave, a lokalne samoupravne jedinice imale su poslove male važnosti. S druge strane, državni su upravni organi brinuli o socijalnoj skrbi i pomoći, osnovnom obrazovanju, stambenoj politici, vatrogastvu i civilnoj zaštiti, kulturi, itd. Županijski je djelokrug usklađivao djelovanje općina i gradova s nadzornom i naredbodavnom ulogom. Zbog čestog preklapanja nadležnosti, izmijenili su se krugovi lokalnih poslova pri čemu su lokalne jedinice dobile nove poslove. Do decentralizacije zemlje došlo je promjenom Ustava 2000. godine s ciljem ograničenja vlasti središnje države pravom na lokalnu i regionalnu samoupravu. Na taj su način prednost imala tijela najpovezanija s građanima. Međutim, Ustavom nije određena razlika između gradova i općina koje su dobile poslove vezane uz prostorno i urbanističko uređenje, brigu o djeci, odgoj i osnovno obrazovanje, primarnu zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb, kulturu i sport, protupožarnu i civilnu zaštitu, itd. Vrlo slični poslovi su zajamčeni i županijama što je dovelo do nedovoljno precizirane podjele i ponovnog preklapanja. Iako se središnja vlast i lokalna samouprava često nalaze na suprotnim stranama, njihova je suradnja i međusobna pomoć neizbježna. Lokalnim jedinicama nužna je stručna, tehnička i financijska pomoć s ciljem poboljšanja kvalitete obavljanja zadataka (Koprić, 2005).

U Nacionalnoj populacijskoj politici iznesena su područja djelovanja, aktivnosti i plan provođenja za pojedinu aktivnost. S ciljem efikasne provedbe demografskog razvoja nužno je provođenje potrebnih mjera na lokalnoj razini stoga je u tab. 6 prikazano sedam područja djelovanja koja se odnose na jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave. Promatrajući tablicu, uočljivo je široko područje primjene demografskih mjera u lokalnim upravama. Uz lokalnu i regionalnu samoupravu, sudionici demografskih mjera su različita ministarstva, državne institucije poput Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Ured Vlade RH za ravnopravnost spolova, Hrvatska banka za obnovu i razvoj udruge sindikata, organizacije civilnog društva, itd.

Izvješća o rezultatima provedbe populacijske politike postojala su u razdoblju od 2007. do 2010. godine, a navedeni su i primjeri dobre prakse. Tijekom 2009. godine bio je propisan Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama čime su uvedene mnoge novosti, primjerice pravo na potporu u iznosu od minimalno 1663,00 kuna neovisno o radno pravnom statusu za vrijeme rođenja djeteta. Iako su Zakonom o izmjenama zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu ukinuta potpuna financiranja udžbenika i drugih nastavnih sredstava, neke su jedinice lokalne i regionalne samouprave svojim učenicima sufinancirale školske udžbenike. Riječ je o gradovima Vinkovci i Zabok te općinama Medulin, Mrkopalj, Punat, Smokvica i Sveti Križ Začretje. Izvješća o uspješnosti mjera izostala su nakon 2010. godine, djelomično i zbog neostvarenja rezultata tijekom predviđenog razdoblja, a dijelom i zbog nedostavljenog izvješća o realizaciji mjere (Izvješće, 2010).

4.3. Primjeri demografskih mjera u Republici Hrvatskoj

Unatoč prekidu predstavljanja izvješća o uspješnosti mjera, pozitivni se primjeri o provođenju demografskih mjera lokalnih jedinica mogu pronaći u medijima, primjerice na portalu *gradonacelnik.hr*. Ovaj portal građanima nastoji predstaviti primjere dobre prakse na razini lokalne samouprave te potaknuti pozitivnu konkurenciju hrvatskih gradonačelnika. Najnovije podatke o demografskim mjerama u općinama, gradovima i županijama za 2021. godinu proveo je Središnji državni ured za demografiju i mlade. Izdvojeni su gradovi Belišće, Obrovac, Umag i Vrlika koji jedini u Hrvatskoj omogućavaju djeci besplatne vrtiće, a najveće naknade za novorođenčad bilježe gradovi Imotski, Vrlika, Opatija, Sinj i Belišće. Sufinanciranje sustava ranog predškolskog odgoja i obrazovanja djelokrug je isključivo jedinica lokalne samouprave pa ovakvi primjeri zasigurno mogu biti uzor drugim gradovima. Uspješan primjer suradnje državne i lokalne vlasti je državno financiranje udžbenika, a lokalno osiguravanje besplatnih radnih bilježnica za osnovnoškolce, s izuzecima nekih jedinica lokalne samouprave. Na području stambenog zbrinjavanja mladih obitelji istaknuo se Grad Šibenik koji višečlanim obiteljima nudi najam gradskih stanova na određeno vrijeme. Gradovi Belišće i Vis dodjeljuju olakšice mladim obiteljima za kupnju i izgradnju prve nekretnine te su oslobođeni plaćanja komunalnog doprinosa. Visoke naknade roditeljima za rođenje djeteta isplaćuju općine Pašman (za prvo dijete 12 000,00 kn, za drugo 24 000,00 kn, za treće 36 000,00 kn, za četvrto 60 000,00 kn te za peto 100 000,00 kn), Grad Imotski te Grad Vrlika (Gradonacelnik.hr, 2021a).

Čekajući službene rezultate Popisa stanovništva za 2021. godinu, DZS je izvijestio o procjeni broja stanovnika i migracijama 2020. godine od posljednjeg popisa stanovnika u 2011. Procijenjeno je da u Hrvatskoj pad broja stanovnika iznosi približno 237 000, a analizom je ustanovljeno da su 2020. godine pozitivan migracijski saldo imala 64 grada, međutim, prirodni prirast bio je pozitivan u svega sedam gradova. Gradovi s pozitivnim prirodnim prirastom 2020. godine bili su Solin, Metković, Imotski, Kaštela, Dugo Selo, Buzet i Krk. Najveći porast broja stanovnika zabilježili su Grad Samobor, Sveta Nedelja, Buje, Umag, Kastav, Poreč, Solin, Novigrad i Vodice, odnosno čak četiri istarska grada. Povećanje broja stanovnika rezultat je povećanja broja useljenih pa je redoslijed Gradova prema migracijskom saldu gotovo isti ukupnom porastu broja stanovnika: Samobor, Velika Gorica, Sveta Nedelja, Varaždin, Umag, Buje, itd. (Gradonacelnik.hr, 2021b).

Portal *Gradonacelnik.hr* i ovaj je put iznio koje su mjere poduzeli istaknuti gradovi. Samobor pobjedu najboljeg grada za gospodarstvo među velikim gradovima pripisuje razvoju poduzetništva, olakšicama za plaćanje komunalne naknade proizvodnim djelatnostima, infrastrukturnim djelatnostima, raznovrsnosti programa dječjih vrtića te stipendiranje odličnih učenika i studenata. Slične mjere poduzima i Sveta Nedelja koja je čak četiri puta obranila naslov najboljeg grada na području gospodarstva. Sveta Nedelja je iz svog proračuna izdvojila značajan dio za novorođenčad i stipendiranje. Uz to, izgrađene su nova osnovna škola i vrtić, sufinancirana je nabava udžbenika te su potpuno financirana dodatna nastavna sredstva osnovnoškolcima. Osim ulaganja u obrazovni sustav, ukinute su komunalne naknade za hotele, kampove i apartmanska naselja, smanjen je doprinos za izgradnju niskoenergetskih kuća, itd. Ovim i sličnim mjerama uzornog upravljanja proračuna, grad je omogućio povećanje novih investicija, zaposlenosti te više plaće i mirovine. Grad se nastoji izdvojiti i izgradnjom sveobuhvatnog Centra za zdravlje koji bi građanima priuštio bolju zdravstvenu skrb. Solin i Velika Gorica također neprestano ulažu u demografske mjere, a uz spomenute mjere koje provode u Samoboru i Svetoj Nedelji, stipendiraju deficitarna zanimanja. Mjere Nacionalne populacijske politike koje su u nadležnosti lokalne samouprave prate i drugi hrvatski gradovi. O Gradu Umagu bit će govora u nastavku, a valja spomenuti susjedni istarski grad, Poreč, koji je na demografskom polju također ostvario odlične rezultate. Ondje su otvorena tri vrtića i jaslice te dvije nove osnovne škole čime je omogućeno pohađanje škole u jednoj smjeni. Grad je svoju politiku usmjerio na sugrađane različite životne dobi, izgradnji odgovarajuće infrastrukture, dobroj opremljenosti gospodarske i poslovne zone čime je i kvaliteta života podignuta na visoku razinu (Gradonacelnik.hr, 2021b).

Analizirajući provedbu demografskih mjera u Hrvatskoj posljednjih godina, može se zaključiti koje su mjere najučestalije. Skrb o djeci u hrvatskim gradovima najčešće je uključivala otvaranje predškolskih i osnovnoškolskih ustanova. U većini gradova s pozitivnom praksom primjetne su porezne olakšice i jednokratne potpore za novorođenče. Na području sustava obiteljskih potpora primjenjuje se mjera isplate pronatalitetnog dodatka za treće i četvrto dijete u obitelji. Naposljetku, održivi gospodarski se razvoj najčešće nastoji unaprijediti sniženim kamatnim stopama na kredite, poticanjem poduzetništva te kvalitetnom prometnom infrastrukturom.

Promjene demografskih mjera u obliku obiteljskih potpora vidljive su u Gradu Zagrebu koji je, za razliku od navedenih primjera dobre prakse, namjeravao smanjiti naknade za treće dijete i time uštedjeti. Primjenom ove mjere, Grad bi imao najnižu naknadu za treće dijete među hrvatskim gradovima. Navedeni primjer pokazuje novu perspektivu u demografskoj politici, odnosno preusmjeravanje prema mjerama u gospodarstvu s ciljem unapređenja kvalitete života (gradonacelnik.hr, 2021c). Grad Zagreb je 2016. godine uveo novčanu pomoć za roditelja odgojitelja kao mjeru pronatalitetne politike. Pojam roditelj odgojitelj predstavlja majku ili oca djeteta, udomitelja ili drugu osobu koja skrbi o djetetu, a stanuje u zajedničkom kućanstvu s najmanje troje djece. Pri tome, najmlađe dijete ne pohađa osnovnu školu, a najstarije dijete nije starije od 26 godina u trenutku podnošenja zahtjeva. Visina novčane pomoći iznosila je 65% prosječne bruto plaće djelatnika u gospodarstvu Grada Zagreba, ali je planirana promjena kojom bi se ukinula novčana pomoć za roditelja odgojitelja od 1. 5. 2022. Otada je pomoć trebala iznositi 1000,00 kn ako dijete nije starije od 7 godina. Međutim, do provedbe ove odluke ipak nije došlo jer je krajem lipnja 2022. započela isplata korisnicima novčane pomoći za roditelja odgojitelja (Grad Zagreb, 2022).

4.4. Populacijska politika Grada Umaga

Grad Umag se posljednjih godina ističe među hrvatskim gradovima na području demografskih mjera za mlade, obrazovanja, socijalne politike i gospodarstva. Putem portala gradonacelnik.hr, Grad je bio finalist svih kategorija projekta 2018. godine te se našao među pet najboljih srednjih gradova u državi u kategorijama kvalitete života njegovih građana i gospodarstva. Kvaliteta života uključuje važne mjere za boljitak građana svih životnih dobi, a donesene mjere će biti iznesene u nastavku rada. Uz to, bio je na popisu gradova s najviše iskorištenih EU fondova, točnije, prvi istarski grad, a sedmi u državi (Humagum, 2018).

Rezultat je to strategije započete 2010. godine kada se posebna pažnja počela posvećivati većim ulaganjima u obrazovanje, pogodnostima za sve uzraste, u infrastrukturu i gospodarstvo. Predstavnik Grada Umaga, gradonačelnik Bassanese, izložio je koncept kojim se Grad Umag vodi, a glavni je naglasak na najmlađima i njihovim obiteljima kojima se želi osigurati prosperitetna budućnost (Humagum, 2019). Potvrdu o uspješnim demografskim mjerama Grad je dobio 2018. godine zahvaljujući portalu *gradonacelnik.hr*, a sljedećih se godina nalazio među finalistima.

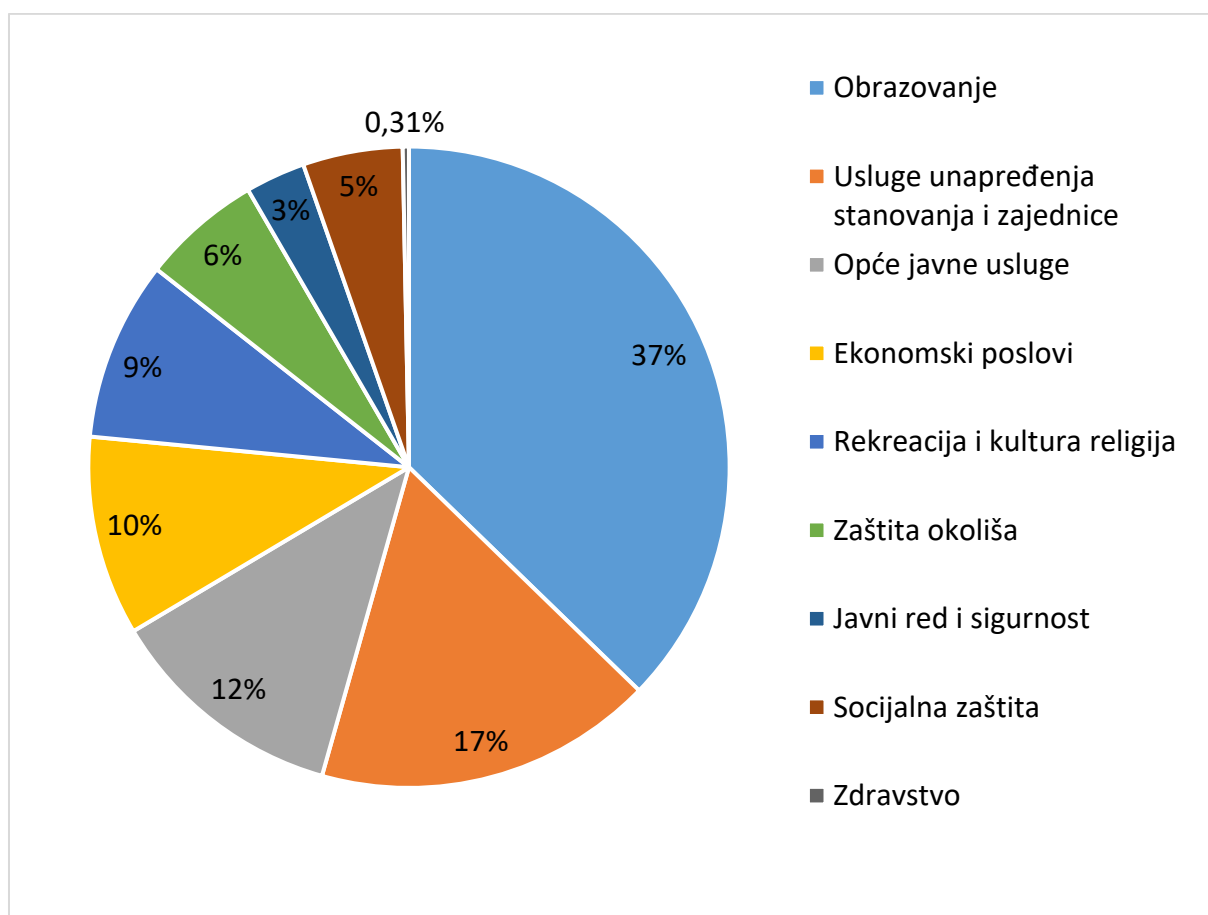
4.4.1. Mjere populacijske politike

U informativnom biltenu Grada Umaga „Humagum“ za 2018. godinu izdvojene su mjere za uspješan demografski razvoj, obrazovanje, mlade i socijalnu politiku. Prva grupa mjera vezana je uz novorođenčad i vrtiće i čine ju sljedeće mjere: naknada od 1500,00 kn za novorođenče, obnova i izgradnja 17 predškolskih i školskih ustanova s najkvalitetnijim uvjetima, uređenje i izgradnja 36 dječja igrališta na području Grada Umaga, potom potpuno besplatan vrtić za svu djecu, a bez liste čekanja i s najvišim pedagoškim standardima. Druga grupa mjera je namijenjena osnovnoškolcima, a to su nastava u jednoj smjeni, produženi boravak, besplatni udžbenici, prijevoz i besplatan obrok za učenike sa slabijim imovinskim statusom. Treću grupu uključuju tri mjere: projekt izgradnje srednje škole, sufinanciranje prijevoza (prosječno 410 učenika dobiva godišnju subvenciju od 1500,00 kn za prijevoz), kontinuirana financijska skrb i stipendije za studente u iznosu do 1600,00 kn. Četvrtom grupom mjera uključen je rad s djecom s teškoćama u razvoju: *neurofeedback* uređaj i prenamjena osnovnoškolske prostorije u sobu za provođenje terapije senzorne integracije. Posljednja je grupa mjera najopsežnija, a riječ je o socijalnoj politici kojoj neposredni ciljevi nisu demografski, ali se i tim mjerama stvaraju povoljniji uvjeti za život (Humagum, 2018).

Od ostalih mjera usmjerenih na poboljšanje kvalitete života i gospodarstva valja istaknuti mjere za lokalne poreze i davanja koja uključuju komunalne naknade, cijene odvoza otpada i pogrebne usluge koji su prosječno među najnižima u Istri. Ulaganja u gospodarstvo odnose se na osiguravanje povoljnih uvjeta mladim poduzetnicima, npr. dovođenje plina, manje mjesečne zakupnine, povoljnije kupoprodajne cijene nekretnina (Humagum, 2018).

Grad Umag donosi svojim građanima vodič u kojem se jasno i transparentno prikazuju prihodi i rashodi, tj. gdje i kako Grad troši javni novac (Grad Umag, 2019). Građani Umaga u mogućnosti su sudjelovati u raspodjeli gradskog novca ne bi li proračun bio kvalitetniji te da bi

se doznale prave potrebe u gradu i naseljima (Humagum, 2020). Zahvaljujući objavljivanju proračuna može se detaljnije doznati koliko se novca troši za komunalne djelatnosti, obrazovanje, predškolski odgoj, socijalna pitanja, kulturu, sport, gospodarstvo, prostorno planiranje itd. Prema Vodiču za građane, prihodi za 2020. godinu iznosili su 259 145 000 kn. Od tog iznosa (sl. 22) najveći dio namijenjen je za obrazovanje (37 %), a potom za usluge unapređenja stanovanja i zajednice (17 %) (Grad Umag, 2019). Grad je za osnovnoškolsko obrazovanje izdvojio 22 101 358,10 kn, za predškolski odgoj 19 987 550 kn, za POU Ante Babić 1 702 800 kn, za prijevoz učenika osnovnih i srednjih škola 1 680 000 kn, za stipendije 400 000 kn, za nabavu udžbenika i školskog pribora 300 000 kn.

Sl. 22. Struktura planiranih rashoda Grada Umaga za 2020. godinu po funkcijskoj klasifikaciji

Izvor: Grad Umag, 2019: Proračun za 2020. godinu u malom – Grad Umag – Umago vodič za građane, www.umag.hr (18. 3. 2022.).

4.4.1.1. Naknade za novorođenčad

Različitim obiteljskim potporama nastoji se ostvariti kvalitetniji život i roditeljstvo. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje (HZZO) već isplaćuje jednokratne novčane potpore u iznosu od 2328,20 kuna svim zdravstveno osiguranim osobama uz određene uvjete (Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama, 2008). Uz državnu pomoć, naknade za novorođeno dijete dolaze i iz lokalnog proračuna, tj. pojedinih gradova i općina. Grad Umag isplaćuje sredstva za rođenje djeteta, a naknada po djetetu iznosi 1500,00 kuna. Uz to, dodjeljuje i druge potpore vezane uz trudnoću i majčinstvo. Obitelji s troje i više maloljetne djece te samohrani roditelji, a koji „ispunjavaju uvjet prebivališta ili odobrenog stalnog boravka, čiji prosječni mjesečni prihod po članu obitelji iznosi do 1000,00 kn“ imaju pravo na novčanu potporu u iznosu od 500,00 kn mjesečno za prehranu dojenčeta do prve godine života (Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2020).

4.4.1.2. Predškolski odgoj

Ulaganje u rani razvoj djece smatra se jednim od najboljih oblika skrbi o djeci. Stoga se stvaranjem adekvatnih uvjeta u predškolskom i osnovnoškolskom obrazovanju obiteljima nastoji omogućiti kvalitetno obavljanje odgojne uloge. U Gradu Umagu od 2010. godine ne postoji lista čekanja na upis u vrtić te su sva djeca koja ispune uvjete za upis, smještena u umaške vrtiće. Od 2017. godine vrtići su besplatni za svu djecu te je u vrtićima radila jedna odgajateljica na prosječno 8 djece. Cilj ovakve mjere je izravna demografska obnova, kako gradskog područja, tako i cijele Republike Hrvatske. Grad mnogo ulaže u proširenje djelatnosti predškolskih ustanova, točnije uz redovne se programe provode i dodatni sportski program i program ranog učenja engleskog jezika. Djeci s teškoćama u razvoju omogućeni su asistenti kako bi ih se lakše integriralo u redovni obrazovni proces. Uspješno se ostvaruje i mjera NPP-a otvaranja predškolskih ustanova i igraonica. Naime, projektom „Umag-grad djece 2010. – 2020.“ na području Grada je pokrenut niz investicija izgradnje novih i rekonstrukcija već postojećih. Zgrada umaškog centralnog vrtića je energetska obnovljena, a tijekom 2020. započeta je izgradnja predškolske ustanove na području grada Umaga, područnog vrtića Murine. Navedenim se projektima nastoje poboljšati uvjeti obrazovanja kako bi djeca imala visoke predškolske standarde (Humagum, 2020).

4.4.1.3. Obrazovanje

Posebnost Grada Umaga je dvojezičnost, tj. postojanje obrazovnih ustanova i za talijansku nacionalnu manjinu. Gradu su 2001. godine prema odluci Ministarstva prosvjete i sporta prenesena osnivačka prava nad Osnovnom školom Marije i Line i Talijanskom osnovnom školom Galileo Galilei. Prema tome, Grad financira potrebe osnovnog obrazovanja sukladno sa Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (tab. 7). Teži se stvaranju uvjeta za jednosmjenski rad, produženi boravak, organizaciji izvannastavnih aktivnosti, itd. Iz proračuna Grada Umaga u potpunosti se financira dodatno osoblje koje uključuje stručne suradnike, učitelje u produženom boravku i osobe na pomoćnim i tehničkim poslovima. Pomoćnici u nastavi financirani su iz strukturnih fondova EU (Humagum, 2020).

Nedostatak na području obrazovanja predstavlja udaljenost od srednjih škola u Bujama, Poreču, Pazinu, Puli, Izoli, Portorožu i drugim gradovima. Grad sufinancira prijevoz svim svojim učenicima izdvajajući oko 350 000 kuna te je obuhvaćena cijela populacija od 400-tinjak srednjoškolaca. Za srednjoškolce slabijeg imovinskog statusa dodjeljuju se mjesečne novčane potpore i stipendije do 30 000,00 kn godišnje (Humagum, 2020). Krajem 2019. godine započela je izgradnja srednje škole u Umagu. Riječ je o prvom i jedinom projektu u Hrvatskoj jer je Grad osnivač s vlastitim gradskim sredstvima, a ne županija i država kako je to inače slučaj. Za prvu fazu izgradnje bilo je potrebno oko 40 milijuna kuna i njome je obuhvaćen sasvim nov troetažni objekt od 3300 kvadratnih metara. Prema odredbama Državnog pedagoškog standarda, srednjoškolska zgrada bi imala zbornicu, knjižnicu, multimedijalnu dvoranu, učionice te pomoćne i prateće sadržaje. Drugom fazom uslijedila bi dogradnja posebnih učionica i radionica za specijaliziranu nastavu, dvorana i vanjska igrališta (Humagum, 2019). Školu se želi učiniti modernom i iznimno dobro tehnološki opremljenom. Neposredno uz školu se planira i izgradnja društvene zgrade sa smještajem za učenike i stanova za obrazovni kadar (Humagum, 2020). Studentima s odličnim uspjesima dodjeljuje se stipendija, a studentima slabijeg imovinskog statusa potpore za studiranje. U te je svrhe Grad 2014./2015. uložio ukupno 283 480,00 kn. (Grada Umag, 2015).

Tab. 7. Demografske mjere za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje 2020. godine u Gradu Umagu

Sufinanciranje školskih udžbenika	Besplatni udžbenici osiguravaju se temeljem Odluke Vlade RH, a u slučaju da se sredstva za besplatne

	udžbenike ne osiguraju u proračunu RH, osiguravaju se u proračunu Grada Umaga. Učenici na području Grada Umaga ne plaćaju obvezne radne udžbenike. Grad Umag pokriva i 50% troška nabavke radnih bilježnica, mapa za likovni i drugih radnih materijala.
Sufinanciranje školske prehrane	Mogućnost na podmirenje troškova za školsku užinu i ručka u produženom boravku u osnovnim školama Grada u punom iznosu priznaje se učenicima, odnosno roditeljima, udomiteljima ili skrbnicima učenika koji su: korisnici prava na zajamčenu minimalnu naknadu, korisnici s utvrđenim statusom invalida od najmanje 70% temeljem propisa o hrvatskim braniteljima i propisa mirovinskog osiguranja, učenici kojima je rješenjem centra za socijalnu skrb priznato pravo na osobnu invalidninu ili doplatak za pomoć i njegu, učenici s teškoćama u razvoju koji zbog tjelesnih, senzoričkih, komunikacijskih ili intelektualnih teškoća trebaju dodatnu potporu za učenje i razvoj kako bi ostvarili najbolji mogući razvojni ishod i socijalnu uključenost, učenici bez odgovarajuće roditeljske skrbi, povjereni na čuvanje i odgoj temeljem rješenja nadležnog tijela, učenici iz jednoroditeljske obitelji, samohrani roditelji koji sami skrbe o učeniku i primaju dječji doplatak, učenici pripadnici romske nacionalne zajednice.
Sufinanciranje prijevoza učenika	Grad Umag osigurava besplatan prijevoz učenika osnovnih škola, kao i sufinancira prijevoz učenika srednjih škola.
Dodjeljuju li se stipendije?	Grad Umag svake godine dodjeljuje stipendije za izvrsnost, a od akademske 2019/2020 godine Grad Umag dodjeljuje i pet stipendija za deficitarna zanimanja, u iznosu od 30.000 kn.

Postoje li drugi načini poticanja studiranja?	Grad Umag dodjeljuje potpore za studiranje studenata slabijeg imovnog stanja koji udovoljavaju uvjetima definiranim Pravilnikom.

Izvor: Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2020: Demografske mjere na lokalnoj i županijskoj razini: Demografske mjere JLP(R)S 2020., <https://demografijaimladi.gov.hr/> (11. 11. 2021.).

4.4.2. Ostale mjere za poboljšanje kvalitete života

4.4.2.1. Socijalna skrb

Malen je udio starije populacije u Hrvatskoj koji si financijski može priuštiti pogodnosti koje grad nudi (kulturni i zabavni sadržaji, ustanove zdravstvene i socijalne skrbi itd.). Razlog tomu su iznimno niske mirovine i visoki životni troškovi koji im onemogućuju navedene pogodnosti (Klempić Bogadi i Podgorelec, 2009).

Grad Umag, osim što brine o mlađim uzrastima, priprema različite pogodnosti i pripadajuću skrb za umirovljenike i socijalno ugroženima. Mjere uključuju sljedeće pogodnosti: besplatan parking, terapije limfne drenaže bez plaćanja, naknade za troškove stanovanja i ogrjeva, izgradnja Doma za starije i nemoćne u koji je uloženo 40 milijuna kuna, jednokratna financijska pomoć umirovljenicima slabijeg imovinskog statusa, dodatak na mirovine do 4000,00 kn godišnje, sufinanciranje troškova stanovanja, pripadajuća božićnica, osiguran sanitetski prijevoz, kućna zdravstvena njega, smještaj u ustanove s posebnom zdravstvenom negom ili u domove, dnevni topli obrok u pučkoj kuhinji te besplatne aktivnosti unutar programa POU Umag. Unutar Pučkog otvorenog učilišta Ante Babić, građanima treće životne dobi su osigurani tečajevi i različite radionice poput plesa, posjeta porečkom i padovskom kazalištu. Aktivnosti su gotovo u potpunosti besplatne ili sa simboličnom cijenom (Humagum, 2020).

Na području Grada se provode djelatnosti socijalne skrbi s ciljem pružanja pomoći socijalno ugroženima, građanima nepovoljnih osobnih ili obiteljskih okolnosti. Djelatnosti uključuju prevenciju, promicanje promjena, zadovoljavanje temeljnih životnih potreba ne bi li unaprijedili kvalitetu života i ojačali korisnike za samostalnu brigu te ih aktivno uključili u gradski društveni život (Grad Umag, 2015). Do 2019. godine, Grad Umag je izgradio tri zgrade iz Programa društveno poticane stanogradnje. Poticajnim cijenama prodana su 122 stana, a potom je nastavljen projekt izgradnje i četvrte zgrade. Cijene stanova su za trećinu povoljnije

od tržišnih, čime se nastoji građanima omogućiti potreba životnog stanovanja (Humagum, 2019).

4.4.2.2. Unapređenje zdravstvene zaštite

Velika udaljenost od najbližih bolnica predstavlja slabost zdravstvene zaštite građana Umaga. Primarna zdravstvena zaštita na području Grada Umaga građanima nudi sedam ordinacija opće medicine, jednu pedijatrijsku ordinaciju, dvije ginekološke i sedam ordinacija dentalne medicine. Dom za starije osobe Atilio Gamboc otvoren je 2014. godine i podijeljen je u stambeni i stacionarni dio s kapacitetom od gotovo 100 korisnika. Razvoj zdravstva na području Bujštine određen je četirima temeljnim čimbenicima. Primarno, Grad Umag nalazi se na velikoj udaljenosti od najbližih domicilnih ustanova sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite, tj. KBC Rijeka i OB Pula. Drugo, Grad je u neposrednoj blizini država s visokoorganiziranom zdravstvenom zaštitom i njihovim stanovništvom što omogućuje usporedbu zdravstvenih usluga. Treće, standard stanovništva Grada i Županije je viši od drugih krajeva RH te se kao posljedica javljaju veća očekivanja na području zdravstva. I posljednje, tijekom turističke sezone povećan je broj potencijalnih korisnika zdravstvenih usluga, najčešće iz najrazvijenijih europskih država (Grad Umag, 2015). Nastavni zavod za hitnu medicinu Istarske županije, dodijelilo je 2020. godine Gradu Umagu novo vozilo za hitnu medicinsku službu. Cilj je poboljšanje zdravstvene skrbi na području Grada (Humagum, 2020).

4.4.2.3. Poticaji gospodarstvu

Mjera osiguravanja dostupnosti obrazovanja svima u Gradu Umagu provodi se putem Pučkog otvorenog učilišta Ante Babić. Naime, Nacionalna populacijska politika predlaže aktivnosti poput osnivanja stručnog studija i veleučilišta koje Grad nema pa je pažnja preusmjerena na učilište koje omogućava obrazovanje odraslih pomoću obrazovnih programa. U Pučkom otvorenom učilištu Ante Babić Umag moguće je obrazovanje odraslih pomoću obrazovnih programa koje je završilo 1530 odraslih osoba u posljednjih 5 godina. Ono je najuspješnije pučko učilište u Istri zbog povlačenja sredstava iz EU fondova. Pomoću sredstava Europskog socijalnog fonda, učilište je nastojalo realizirati besplatne obrazovne programe svojim sugrađanima. Riječ je o ILUS Projektu koji vrijedi 811 873,00 kn i traje 18 mjeseci. Učilište je izradilo i provelo besplatne programe za sobarice i barmene, točnije, nezaposlene mlade do 29 godina kako bi se unaprijedila kvaliteta na području ugostiteljstva i turizma.

Drugim projektom, Istarska mreža znanja – Rini.me, stvoreni su Klubovi za zapošljavanje u Umagu, Puli i Labinu, a svrha je omogućiti nezaposlenima podršku, motivaciju, informiranje i mentorstvo pomoću kvalitetnih tržišnih alata. Programom Erasmus+ za 2019. godinu se realizirao i posljednji projekt Učilišta Umag, a cilj je učiniti obrazovne usluge kvalitetnijima (Humagum, 2019). U rujnu 2020. godine završena je konferencija ILUS projekta te su predstavljeni rezultati. Umaško učilište je zahvaljujući ILUS projektu (Innovative Local Unemployment Solution/Inovativna rješenja lokalne nezaposlenosti) omogućilo dva nova propisana programa osposobljavanja iz sektora turizma i ugostiteljstva. Programe za osposobljavanje sobarica i barmena započete 2019. godine uspješno je završilo 30 sudionika tijekom 18 mjeseci (Humagum, 2020).

Treća mjera NPP-a predlaže poticanje i subvencioniranje osnivanja proizvodnih i uslužnih trgovačkih društava, obiteljskih gospodarstava i drugih oblika zapošljavanja (tab. 6). Grad Umag konkretnim mjerama poput dodjeljivanja financijskih sredstava (130 000,00 kn) potiče razvoj poduzetništva. Svrha ovih mjera je izgraditi pozitivnu sredinu, ojačati konkurentnost na tržištu i na kraju, dati poduzetnicima priliku za ostvarenje svojih projekata u gradu. Novčana se potpora nastoji realizirati putem sljedećih pet mjera: „potpora novoosnovanim trgovačkim društvima i obrtima, subvencija dijela troškova nabave dugotrajne imovine, potpora poduzetnicima za financiranje pripreme i kandidiranje EU projekata, subvencioniranje dijela troškova polaganja stručnih i majstorskih ispita te subvencioniranje dijela troškova prekvalifikacije i doškolovanja nezaposlenih osoba“ (Humagum, 2019). Posebno je važan osnutak razvojne agencije „Razum“ kojoj je cilj podržavati poduzetnike tijekom izrade projektnih prijedloga za financiranje pomoću europskih fondova i podrška javno-privatnim partnerstvima (Humagum, 2018).

Također, treća se mjera u Gradu ostvaruje ulaganjem i poticajnim mjerama na području deficitarnih služba i kadrova. Utvrđena je potreba za specifičnim djelatnostima kao što su liječnici, policijski službenici i prosvjetni radnici. Policijskim se službenicima sufinanciraju troškovi najma stanova najamnine u iznosu od 2000,00 kuna po osobi, odnosno 480 000,00 kuna godišnje. Četirima učiteljima je omogućeno korištenje 4 besplatna stana, dok je jedan na usluzi s minimalnom naknadom. S obzirom da je Umag među najudaljenijim gradovima od općih bolnica u Puli i Rijeci, Grad se pobrinuo i za svoje zdravstvene djelatnike. Liječnicima se izgradnjom četiriju stanova nastoji osigurati stambeno pitanje s ciljem jeftinijih i kvalitetnijih uvjeta rada i života i naposljetku, zadržati liječnički kadar u gradu (Humagum, 2019).

Ulaganjem u umašku gospodarsku zonu Ungarija, već dulji niz godina nastoji se poduzetnicima pružiti najbolje uvjete za održivi razvoj poslovanja. Grad Umag nije dobio pomoć iz županijskih, državnih i europskih sredstava zbog visokog indeksa razvijenosti. Zato je samostalno uložio u gospodarski razvoj pa je samo tijekom 2020. godine uloženo 15 milijuna kuna. Poduzetnici su završetkom radova u mogućnosti kupiti građevinske čestice čija je svrha gospodarska izgradnja s posebnim poticajnim uvjetima, cijenama i mjerama. S ciljem pomoći poduzetnicima, namjera je osloboditi ih plaćanja komunalnog doprinosa (Humagum, 2020).

Suradnjom s nekoliko poslovnih banaka, Grad Umag je započeo s projektom „Poduzetnik Grad Umag-Umago“ čiji je cilj razvijati poslovne aktivnosti, potaknuti konkurentnost, povećati broj zaposlenih i razvoj malog i srednjeg gospodarstva. Prva mjera uključuje kredite za male i srednje poduzetnike, a druga mjera kredite mladima, poduzetnicima početnicima i ženama poduzetnicama (Humagum, 2020).

4.4.2.4. Unapređenje komunalne infrastrukture

Održavanje gradske infrastrukture još je jedan od načina kojim se omogućuje kvalitetniji život građana. Upravni odjel za komunalni sustav izradio je program prema kojem Grad nizom aktivnosti nastoji održavati i unaprijediti postojeće stanje komunalne infrastrukture. Aktivnosti uključuju održavanje cesta i prometne signalizacije, komunalne usluge čistoće i gospodarenje otpadom, održavanje i očuvanje okoliša, održavanje groblja, komunalne investicije na javnim površinama, komunalne usluge održavanja parkova i plaža (Grad Umag, 2018). Zahvaljujući iznimno dobroj suradnji Grada s državnim i europskim institucijama, Umag je među 10 vodećih gradova u povlačenju EU sredstava (Humagum, 2018).

Mega projektom „Umag Smart City-Green City 2010. – 2020.“ nastoji se unaprijediti sustav odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda na području Umag-Savudrija. Bespovratni iznos od 234,7 milijuna kuna dolazi iz europskih fondova s ciljem povećanja kakvoće mora (Grad Umag, 2018). Tijekom 2020. godine je projekt sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda proširen i na područje Novigrada (Humagum, 2020). Godine 2019. Grad Umag je na sjednici Vlade RH u Puli dobio sredstva za ostvarenje projekata strateške važnosti za budući razvoj i rast grada. Dodijeljena sredstva namijenjena su za izgradnju infrastrukture u gospodarskoj zoni Ungariji, izgradnji tržnice i nekretnina za reciklažu građevinskog materijala. Dio sredstava namijenjen je i za brojne druge projekte poput rasvjete, uvođenja video nadzora itd. Pozitivan

primjer predstavlja i novootvorena zgrada Istarskog vodovoda na području komunalno-servisne zone Finida. Cilj je omogućiti kvalitetniju distribuciju vode (Humagum, 2019).

Peta mjera Nacionalne populacijske politike predviđa omogućavanje kvalitetne prometne povezanosti. Grad je ovu mjeru intenzivno započeo provoditi 2016. godine kada je započeo projekt izgradnje četvertračne prometnice Avenije Grada Vukovara te je 2020. dovršen. Riječ je o jednoj od najvećih prometnih investicija s ciljem rasta i razvoja Umaga. Projektom je izvedena potpuna rekonstrukcija i obnova infrastrukture kao što je izgradnja kanalizacije, oborinskog sustava odvodnje, javne rasvjete, plinskih instalacija, vodovodne, komunikacijske i elektroenergetske mreže te biciklističke staze i nogostupa. U rujnu 2020. je na potezu Špina-Sveti Pelegrin započela obnova dijela „Umaške morske promenade“. Izgradnja Umaške morske promenade obuhvaća prostor od Parka Umaga do Crvenog Vrha, a cilj je omogućiti sugrađanima i turistima korištenje najljepših dijelova umaške obale, odnosno slobodan pristup pomorskom dobru. Uz sve navedeno, valja još spomenuti i da se u gradu i okolnim naseljima neprestano ulaže u postavljanje i obnavljanje novih rasvjetnih stupova i led lampi. Naposljetku, Grad je pomoću bespovratnih sredstava europske inicijative „WiFi4EU“ omogućio brz i besplatan pristup internetu na području starogradske jezgre (Humagum, 2020).

4.4.3. Učinci populacijske politike na demografski razvoj

Pomnom demografskom analizom Grada Umaga primjetno je da ovaj prostor bilježi i pozitivna i negativna demografska obilježja. Od prvog modernog Popisa stanovništva 1857., broj stanovnika u Gradu Umagu bio je u porastu sve do 1948. godine kada su uslijedili ratni sukobi i tzv. „istarski egzodus“ koji je ostavio dugoročne posljedice na demografsku i socijalnu strukturu na cijeli poluotok. Najveći porast broja stanovnika uslijedio je 80-ih godina 20. st. kada je Umag postao iznimno turistički atraktivan, a potom i 90-ih zbog dolaska hrvatskih i bosanskohercegovačkih ratnih izbjeglica. Prema Popisu stanovništva 2021. godine, naselje Umag je kao najveće naselje na području Grada imalo 6781 stanovnika, a potom slijede Murine s 980 stanovnika. U razdoblju od 2001. do 2011. porastao je broj stanovnika na čitavom području Umaga, ponajviše u Murinama, ali je naselje Umag imalo negativnu apsolutnu promjenu (-488). Prema posljednjem međupopisnom razdoblju, u Gradu Umagu je zabilježen pad ukupnog broja stanovnika (-700), a negativne promjene prisutne su u više od polovice naselja. S gustoćom naseljenosti od 149,3 stan./km², umaška urbana aglomeracija je među najgušće naseljenim gradovima u Hrvatskoj. Naselja koja su rubno smještena (Crveni Vrh,

Babići, Sveta Marija na Krasu, Lovrečica, Valica i Vardica) imaju ispodprosječnu gustoću naseljenosti. Posljednja dva međupopisna razdoblja pokazuju tendencije smanjenja ukupnog broja stanovnika u naselju Umag (za 700) i povećanja stanovnika u manjim naseljima. Općenito vrijedi da naselja u neposrednoj blizini naselja Umag (Murine, Vilanija i Đuba) imaju najveći intenzitet promjene, a granična područja (Babići, Materada i Savudrija) neznatne promjene broja stanovnika.

Usporedba broja rođenih i umrlih u Gradu Umagu i u državi od 1971. do Domovinskog rata pokazuje pozitivnu prirodnu promjenu i njihovo divergentno kretanje. Početkom Domovinskog rata smanjuje se rodnost (u Umagu je 1992. najniža vrijednost), vrijednosti umrlih postaju sve veće, a prirodna promjena postaje negativna. Nakon rata je u državi započela biološka depopulacija, Istarska županija također slijedi državni trend, a u Gradu Umagu vrijednosti rođenih i umrlih značajno osciliraju. To znači da demografski procesi u državi i županiji nisu jednaki onima u Umagu. Stope nataliteta i mortaliteta su u Gradu Umagu niže od državnog prosjeka pa se pronatalitetnom politikom nastoji povećati fertilitet stanovništva. Za područje Umaga karakteristična je i neravnoteža neudanih i oženjenih, odnosno neoženjenih je za gotovo 6 % više od neudanih. Ovakva je neravnoteža posljedično utjecala na broj sklopljenih brakova i razinu rodnosti.

Migracijski saldo Istarske županije je od ulaska Hrvatske u EU u porastu te je uz Grad Zagreb najviši u državi. Podaci za razdoblje 2011. – 2020. u Gradu Umagu pokazuju veliku mobilnost, odnosno udvostručenje broja doseljenih. Porast imigracijom u razdoblju od 2001. do 2011. zabilježeno je u više od polovine naselja. Negativan migracijski saldo imaju samo Umag i Vardica (izumirajući tip E4), a najveći imaju naselja Murine i Juricani (porast imigracijom I1). Da se struktura stanovništva prema migracijskim obilježjima izmijenila, pokazuje i smanjenje udjela stanovništva koje stanuje u istom naselju od rođenja za 4,1 % od 2001. do 2011. godine, a u korist doseljenog. Zbog recentnog doseljavanja, Umag ima veći udio zrelog stanovništva od županijskog prosjeka. S obzirom da se broj rođenih posljednjih 10 godina nije značajno povećao, a broj upisane predškolske djece i osnovnoškolaca je, može se zaključiti da su doseljeni, privučeni dobrim životnim uvjetima, utjecali na porast upisane djece.

Istraživanjem mjera populacijske politike, koje je provodio Grad Umag, zamjećuje se da je Grad sukladno svojim ovlastima u velikom dijelu pratio mjere Nacionalne populacijske politike. Prema strategiji, jedinice lokalne i regionalne samouprave mogu biti uključene u 19 mjera od kojih je Umag najviše usmjeren na skrb o djeci i održivom gospodarskom razvoju. Dakle, mjere koje Grad Umag provodi u velikoj mjeri prate usvojenu Nacionalnu populacijsku

politiku, ali donosi i vlastite strategije. Gradska je vlast izdvojila ukupno pet mjera kojima nastoji ostvariti strateške ciljeve. Ovdje je najveći naglasak stavljen na obrazovanje, mlade i socijalnu politiku, primjerice, mjere na području obrazovanja uključuju izgradnju novih predškolskih i školskih ustanova, besplatan vrtić za svu djecu, besplatne udžbenike i sufinanciranje radnih bilježnica, besplatan prijevoz osnovnoškolcima, a sufinanciranje srednjoškolcima, stipendiranje srednjoškolaca i studenata za izvrsnost itd. Osim što Grad za svako rođeno dijete isplaćuje 1500,00 kn, postoji i potpora u iznosu od 500,00 kn za obitelji s troje i više maloljetne djece ako su ispunjeni određeni uvjeti. Povoljniji uvjeti za život ostvaruju se mjerama u socijalnoj politici, točnije dodjeljivanjem i izgradnjom socijalnih stanova (122 stana), posebnim pogodnostima umirovljenicima, sufinanciranje smještaja odabranim zanimanjima itd. Jedan od problema je zdravstvena zaštita, tj. velika udaljenost od KBC Rijeka i OB Pula. Ovom se problemu pristupilo sufinanciranjem stanova za liječnički kadar s ciljem kvalitetnijih i jeftinijih radnih uvjeta te zadržavanje liječnika u gradu. Uz to, Grad je dobio i novo vozilo za hitnu medicinsku službu. Zahvaljujući uspješnom povlačenju sredstava iz EU fondova, u sklopu POU Ante Babić, realizirano je nekoliko projekata za obrazovanje odraslih. Obrazovni programi za sobarice i barmene do 29 godina u potpunosti su besplatni, a cilj je poboljšati kvalitetu uslužnih djelatnosti i stvaranje povoljnijih uvjeta za nezaposlene mlade. Razvoj poduzetništva ogleda se u dodjeljivanju financijskih sredstava na području gospodarske zone Ungarija i oslobođenim komunalnim davanjima. Ovakvim se mjerama može spriječiti iseljavanje mladog, obrazovnog i fertilnog kontingenta stanovništva. Jedna od primarnih dužnosti lokalne samouprave je održavanje infrastrukture, a Grad je projektom „Umag Smart City-Green City 2010. – 2020.“ riješio pitanje odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Osim toga, rekonstruirane su vodovodne, komunikacijske, elektroenergetske, cestovne i druge mreže.

O konkretnim učincima pojedinih mjera populacijske politike teško je donijeti zaključke, ali se demografskom analizom mogu uočiti određene zakonitosti. Demografski podaci nakon 2010. ukazuju na oscilirajuće kretanje nataliteta i mortaliteta te udvostručenju broja doseljenih. Pozitivne vrijednosti prirodne promjene (npr. Finida, Murine, Vilanija) i migracijskog salda su pretežno u naseljima uz Umag, a negativne u samom Umagu. Dakle, doseljenike su privukli sve kvalitetniji životni uvjeti, ali su radije odlazili u susjedna naselja (npr. Murine) na području Grada Umaga, nego u Umag. Potvrda tomu je i povećanje gustoće naseljenosti u naseljima Đuba, Materada, Murine, Petrovija i Vilanija. Uz sve rečeno, može se reći da su naselja uz sam grad demografski „profitirala“, za razliku od rubno smještenih naselja (Bašanija, Lovrečica i Vardica). Provedene mjere populacijske politike u Gradu Umagu su u razdoblju od 2010. do 2020. tek djelomično djelovale na povećanje nataliteta te su privremeno

usporile negativne demografske procese s kojima se suočava čitava država. Međutim, porastom doseljenih povećao se i broj upisanih učenika u dječje vrtiće i osnovne škole. Posljedično je broj doseljenih utjecao na biološki sastav stanovništva, odnosno povećan je udio mladog i zrelog stanovništva. Postavlja se pitanje, zašto Umag kao centralno naselje upravnog grada ima negativne demografske pokazatelje i kako to promijeniti? Naime, grad je gusto izgrađen, a zemljište i stanovi su skupi pa je prisutan proces suburbanizacije. Uz to, djelomični se odgovor može tražiti u pretpostavci da na Umag snažnije djeluju pojedini čimbenici koji rezultiraju fertilitetom nižim od razine potencijalne fiziološke plodnosti (fekunditeta). Zato bi za jasniji odgovor u budućnosti valjalo analizirati biološki sastav stanovništva za svako naselje zasebno te uočiti razlike u indeksu vitaliteta između pojedinih naselja te ispitati utječu li društveno-gospodarski i psihološki čimbenici na nižu razinu fertiliteta u Umagu. Detaljnijom bi se analizom potencijalno uočile zakonitosti i potom iznijeli novi prijedlozi demografskih mjera koji bi djelotvornije i dugoročnije djelovali na ovaj prostor. Dotad Grad može, primjerice, pratiti primjere drugih hrvatskih gradova koji isplaćuju naknade po principu rođenog broja djece u obitelji, umjesto dosadašnjih naknada u iznosu od 1500,00 kn za svako novorođenče.

5. ZAKLJUČAK

Pomoću rezultata istraživanja o učincima populacijske politike na području Umaga, izvedeni su sljedeći zaključci:

Hipoteza prema kojoj Grad Umag izravnim i neizravnim mjerama stvara povoljne uvjete za demografski razvoj može se potvrditi. Najviše mjera provodilo se na području skrbi o djeci i održivog gospodarskog razvoja. Mjere skrbi o djeci uključivale su besplatno smještanje u vrtiće za svu djecu koja ispune uvjete, izgradnju i rekonstrukciju obrazovnih ustanova i omogućen produženi boravak. Održivi gospodarski razvoj uključivao je mjere kojima se razvija poduzetništvo, ulaganje u gospodarsku zonu Ungarija, poticajne mjere deficitarnih službi, održavanje gradske infrastrukture, itd. Sve povoljniji uvjeti života na području Grada imali su utjecaj na doseljenike čiji se broj udvostručio od 2011. do 2020.

Drugu hipotezu kojom se tvrdi da su donesene strategije Grada Umaga imale pozitivan učinak na demografsku sliku nemoguće je u potpunosti potvrditi, ali niti zaključiti da je učinak bio negativan. Naime, ako se promatra vitalna statistika (prije i poslije dodijeljene titule najboljeg grada na području demografskih mjera prema portalu *gradonacelnik.hr*), uočljivo je da je vitalni indeks najbliži vrijednosti 100 bio tijekom 2019. godine. Pozitivni demografski trendovi nisu se nastavili sljedeće godine što se pripisuje epidemiji COVID-19 koja je nepovoljno utjecala na cijelu državu. Ako se zanemari epidemija koja je rezultirala povećan broj preminulih tijekom 2020. godine, vidljiv je primjetan porast živorođenih tijekom 2019. u odnosu na 2018. godinu. Međutim, jedna demografski „uspješna“ godina ne može potvrditi potpunu učinkovitost mjera populacijske politike. Zato mjere populacijske politike trebaju pokazati dugotrajnu učinkovitost te se trebaju sustavno provoditi dugi niz godina kako bi se ostvarili ciljevi NPP-a. Isto tako, kvalitetniji zaključci učinaka donesenih strategija bit će moguće donijeti potpunim *Popisom stanovništva 2021. godine* jer procjene DZS-a ne daju stvarnu demografsku sliku.

Treću hipotezu, kojom se tvrdi da su demografske mjere imale bolji učinak na području grada, nego u drugim naseljima unutar Grada, valja opovrgnuti. Analizirajući podatke vitalne statistike, vidljivo je da oko 39 % naselja (ali ne i Umag) ima pozitivnu prirodnu promjenu, a pozitivan migracijski saldo za razdoblje 2001. – 2011. sva naselja izuzev Umaga i Vardice. Naselje Murine sve se više ističe među ostalim naseljima zbog povećanja broja stanovnika, a sličan se trend može nastaviti i u budućnosti s obzirom da je izgrađen novi dječji vrtić.

Iz svega rečenog, zaključno se može reći da Grad Umag danas može predstavljati uzor drugim hrvatskim gradovima. Proveden je niz različitih mjera populacijske politike i velika financijska izdvajanja za obrazovanje (33 %), a potvrdu za uspješan rad su nagrade portala *gradonacelnik.hr*. Međutim, demografskom analizom je uočljivo kako Umag kao samostalno naselje nije značajno ili nije uopće „profitiralo“ s obzirom da su pozitivna kretanja prisutna u naseljima neposredno uz Umag (Đuba, Murine, Vilanija...). Grad nastavlja kontinuirano raditi na stvaranju povoljnih uvjeta i prosperitetne budućnosti svih građana, ali je za dugotrajne rezultate nužna dosljednost i, poželjno, suradnja s državom.

POPIS LITERATURE I IZVORA

Literatura

1. Akrap, A., Živić, D., 2001: Demografske odrednice i obilježja obiteljske strukture stanovništva Hrvatske, *Društvena istraživanja* 10 (4-5), 621-654.
2. Bašić, K., Nejašmić, I., Toskić, A. 2008: Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj. *Hrvatski geografski glasnik* 70 (2), 91-112, DOI: 10.21861/HGG2008.70.02.05.
3. Bolšec Ferri, N., 2012: *Umag(o): monografija Grada Umaga*, Gradska knjižnica Umag; Pučko otvoreno učilište Ante Babić, Umag.
4. Bosnić, S., 2021: Neizvjesna budućnost uzgoja i prerade rajčice u Istri: Podravka zatvara tvornicu u srcu Umaga, <https://www.glasistre.hr/istra/neizvjesna-buducnost-uzgoja-i-prerade-rajcice-u-istri-podravka-zatvara-tvornicu-u-srcu-umaga-saznajemo-sto-ce-se-graditi-na-njenom-mjestu-709404> (18. 3. 2022.).
5. Bukšić, R., 2002: *Umag i okolica – povijest, kultura, umjetnost i prirodne ljepote*, Turistička naklada d.o.o., Zagreb.
6. Dukovski, D., 2008: Dva egzodusa: hrvatski i talijanski, *Adrias: zbornik radova Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu* 15 (1), 129-165.
7. Feletar, D., Malić, A., Stiperski, Z., 1994: Geografske osnove odnosa industrije i turizma (na primjeru Umaga i Buja)/Geographic aspects of industry-tourism relation (towns of Umag and Buje as reserach models)/ *Acta Geographica Croatica* 29 (1), 99-109.
8. Filipčić, A., 1998: Klimatska regionalizacija Hrvatske po W. Köppenu za standardno razdoblje 1961. – 1990. u odnosu na razdoblje 1931. – 1960., *Acta geographica croatica* 33 (1), 7-14.
9. Klempić Bogadi, S., Podgorelec, S., 2009: Sociodemografske značajke i procesi u hrvatskim obalnim gradovima, *Geoadria* 14 (2), 221-247, DOI: 10.15291/geoadria.552.
10. Koprić, I., 2005: Djelokrug lokalne i područne (regionalne) samouprave, *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave* 5 (1), 35-79.
11. Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, Odjel za geografiju; Meridijani, Samobor i Zadar.
12. Milinković, D., 1996: Populacijska politika, *Ljetopis socijalnog rada* 3 (1), 99-109.
13. Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.

14. Pokos, N., 1999: Analiza demografskih obilježja srednjih hrvatskih gradova, *Društvena istraživanja: časopis za opća i društvena pitanja* 8 (1), 45-70.
15. Roglić, J., 2006: *Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja*, Školska knjiga Zagreb i Geografsko društvo Split.
16. Vojnović, N., 2012: Obilježja životnoga ciklusa odabranih turističkih destinacija istarskog priobalja, *Ekonomska misao i praksa* 21 (2), 751-774.
17. Zupanc, I., 2001a: Demografska kretanja sjeverne hrvatske Istre od 1857. do 1991. godine, *Annales: Anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia* 11 (2), 321-342.
18. Zupanc, I., 2001b: Depopulacija sjeverne hrvatske Istre, *Dela* 16 (1), 179-191.
19. Zupanc, I., 2004: Demogeografski razvoj Istre od 1945. do 2001., *Hrvatski geografski glasnik* 66 (1), 67-102, DOI: 10.21861/HGG.2004.66.01.04.
20. Zupanc, I., 2009: Demografski razvoj Istre u literaturi XX. Stoljeća, *Pazinski memorijal* 26-27, 41-52.
21. Westheimer-Baletić, A., 2005: Polazišta za populacijsku pronatalističku politiku u Hrvatskoj, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta: časopis za ekonomsku teoriju i praksu* 23 (2), 217-236.
22. Wertheimer-Baletić, A., 2017: *Demografska teorija, razvoj stanovništva Hrvatske i populacijska politika*, Meridijani, Samobor.
23. Živić, D., 2003: Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske, Zagreb: *Revija za socijalnu politiku* 10 (3), 307-319, DOI: 10.3935/rsp.v10i3.107.
24. Živić, D., 2007: Nacionalna populacijska politika, Zagreb: *Revija za socijalnu politiku* 14 (2), 261-264, DOI: 10.3935/rsp.v14i2.699.

Izvori

1. Državni zavod za statistiku (DZS): Gradovi u statistici: Stanovništvo – procjena i prirodno kretanje, www.dzs.hr (21. 3. 2022.).
2. Državni zavod za statistiku (DZS): Gradovi u statistici: Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju program predškolskog odgoja, početak pedagoške godine, www.dzs.hr (15. 5. 2022.).
3. Državni zavod za statistiku (DZS): Gradovi u statistici: Osnovne škole, početak školske godine DZS, Zagreb, www.dzs.hr (15. 5. 2022.).

4. Državni zavod za statistiku (DZS): Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., www.dzs.hr (15. 11. 2021.).
5. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: dnevni i tjedni migranti, www.dzs.hr (19. 10. 2021.).
6. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: dnevni i tjedni migranti, www.dzs.hr (19. 10. 2021.).
7. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, www.dzs.hr (16. 8. 2021.).
8. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: stanovništvo prema spolu i starosti po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.).
9. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu, www.dzs.hr (16. 8. 2021.).
10. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (15. 11. 2021.).
11. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 godina i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, www.dzs.hr (13. 1. 2022.).
12. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, www.dzs.hr (13. 1. 2022.).
13. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo staro 15 i više godina prema zakonskome bračnom stanju, starosti i spolu, www.dzs.hr (22. 1. 2022.).
14. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011. godine: zaposleni prema području djelatnosti, starosti i spolu, www.dzs.hr (4. 5. 2022.).
15. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2001. godine: zaposleni prema pretežitoj aktivnosti po položaju u zaposlenju, djelatnosti i spolu, po gradovima/općinama, www.dzs.hr (4. 5. 2022.).
16. Državni zavod za statistiku (DZS): Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. – prvi rezultati popisa 2021. po naseljima, www.dzs.hr (18. 3. 2022.).
17. Državni zavod za statistiku (DZS): Stanovništvo – pregled po županijama, www.dzs.hr (15. 3. 2022.).

18. Državni zavod za statistiku (DZS): Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, popis 2001., www.dzs.hr (17. 10. 2021.).
19. Državni zavod za statistiku (DZS): Stanovništvo prema migracijskim obilježjima, po gradovima/općinama, popis 2011., www.dzs.hr (17. 10. 2021.).
20. Državni zavod za statistiku (DZS): Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964.-2020., podaci za razdoblje 1971.-2020., naseljski tablogrami
21. Grad Umag, 2017: Izvješće o stanju u prostoru Grada Umaga za period od 2013. do 2016. godine, www.umag.hr (18. 3. 2022.).
22. Grad Umag, 2018: Obrazloženje uz godišnji izvještaj o izvršenju proračuna Grada Umaga – Umago za 2019. godinu, www.umag.hr (18. 3. 2022.).
23. Grad Umag, 2019: Proračun za 2020. godinu u malom – Grad Umag – Umago vodič za građane, www.umag.hr (18. 3. 2022.).
24. Grad Umag, 2015: Strategija razvoja Grada Umaga za razdoblje 2016. – 2021., www.umag.hr (15. 1. 2022.).
25. Grad Zagreb, 2021: Roditelj odgojitelj, <https://www.zagreb.hr/roditelj-odgojitelj/95134> (18. 2. 2022.).
26. *Gradonacelnik.hr*, 2021a: Demografske mjere u gradovima – evo tko su primjeri dobre prakse, <https://gradonacelnik.hr/10-najboljih/objavljeni-su-novi-podaci-o-demografskim-mjerama-u-gradovima-evo-tko-su-primjeri-dobre-prakse/> (15. 11. 2021.)
27. *Gradonacelnik.hr*, 2021b: Pada broj stanovnika u gradovima, no trećina lani ipak bila u plusu – evo koji su gradovi privukli najviše novih stanovnika i čime, <https://gradonacelnik.hr/10-najboljih/broj-stanovnika-u-gradovima-pada-no-trecina-lani-ipak-bila-u-plusu-evo-koji-su-gradovi-privukli-najvise-novih-stanovnika/> (15. 11. 2021.).
28. *Gradonacelnik.hr*, 2021c: Grad Zagreb drastično reže naknade za bebe, ostali povećavaju – evo gdje su naknade najviše i tko ih je najviše povećao u proteklom mandatu, <https://gradonacelnik.hr/home-glavna-vijest/grad-zagreb-drasticno-reze-naknade-za-bebe-ostali-povecavaju-evo-gdje-su-naknade-najvise-i-tko-ih-je-najvise-povecao-u-proteklom-mandatu/> (15. 11. 2021.).
29. Hrvatska gospodarska komora (HGK), 2015: Terra Istriana Umag, <https://hgk.hr/documents/1terra-istriana-hr-prezentacija5eccfa2abd563.pdf> (18. 3. 2022.).
30. *Humagum Informativni bilten Grada Umaga*, Umag, 2018. – 2021.

31. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2010: Izvješće o provedbi mjera Nacionalne populacijske politike za 2009. godinu, <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/Arhiva//79-5.pdf> (13. 1. 2022.).
32. *Nacionalna populacijska politika*, NN 123/06, Zagreb, 2006.
33. OŠ Umag, 2014: Godišnji plan i program rada Osnovne škole Marije i Line Umag za školsku 2014./2015. godinu, www.os-marijeiline-umag.skole.hr (11. 5. 2022.).
34. OŠ Umag, 2020: Godišnji plan i program rada Osnovne škole Marije i Line Umag za školsku 2020./2021. godinu, www.os-marijeiline-umag.skole.hr (11. 5. 2022.).
35. Središnji državni ured za demografiju i mlade, 2020: Demografske mjere na lokalnoj i županijskoj razini: Demografske mjere JLP(R)S 2020., <https://demografijaimladi.gov.hr/> (11. 11. 2021.).
36. TOŠ Umag, 2014: Godišnji plan i program rada za školsku godinu 2014./15., www.os-talijanska-ggalilei-umag.skole.hr (11. 5. 2022.).
37. TOŠ Umag, 2020: Godišnji plan i program rada za školsku godinu 2020./21., www.os-talijanska-ggalilei-umag.skole.hr (11. 5. 2022.).
38. Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama, NN 085/2008, Zagreb, 2008.
39. Zavod za javno zdravstvo Istarske županije (ZZJZIZ), 2020: Procjena i prirodno kretanje stanovništva, http://zzjziz.hr/fileadmin/user_upload/dokumenti/PUBLIKACIJE/2022/8prik2020_stanovn.pdf (10. 5. 2022.).

PRILOZI

I. POPIS SLIKA

Sl. 1. Administrativna podjela Grada Umaga.....	3
Sl. 2. Veličina naselja Grada Umaga prema broju stanovnika 2021. godine.....	10
Sl. 3. Gustoća naseljenosti po naseljima Grada Umaga 2021. godine.....	12
Sl. 4. Kretanje ukupnog broja stanovnika Grada Umaga od 1857. do 2021.....	14
Sl. 5. Indeks promjene stanovništva u naseljima Grada Umaga od 2001. do 2011. godine	17
Sl. 6. Indeks promjene stanovništva u naseljima Grada Umaga od 2011. do 2021. godine	18
Sl. 7. Kretanje broja rođenih i umrlih u Gradu Umagu od 1971. do 2020. godine.....	20
Sl. 8. Kretanje vitalnog indeksa Grada Umaga, Istarske županije i Hrvatske od 2000. do 2020. godine.....	21
Sl. 9. Stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene Grada Umaga, Istarske županije i Republike Hrvatske od 2011. do 2020.	22
Sl. 10. Stope prirodne promjene u naseljima Grada Umaga od 2011. do 2019. godine	24
Sl. 11. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Grada Umaga od 2011. do 2020. godine	27
Sl. 12. Stanovništvo prema migracijskim obilježjima u Gradu Umagu prema mjestu prethodnog prebivališta 2001. i 2011. godine	28
Sl. 13. Stanovništvo Grada Umaga koje sudjeluje u dnevnoj cirkulaciji 2001. i 2011. godine... ..	29
Sl. 14. Stanovništvo Grada Umaga koje sudjeluje u tjednoj cirkulaciji 2001. i 2011. godine.....	30
Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva Grada Umaga po naseljima od 2011. do 2019. godine	32
Sl. 16. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Umaga 2011. godine.....	34
Sl. 17. Zaposleno, nezaposleno i neaktivno stanovništvo Grada Umaga 2011. godine.....	37
Sl. 18. Stanovništvo Grada Umaga prema glavnim izvorima sredstava za život 2011. godine... ..	37
Sl. 19. Struktura zaposlenih Grada Umaga prema sektorima djelatnosti 2001. i 2011. godine... ..	38
Sl. 20. Struktura stanovništva prema stupnju završenog obrazovanja Grada Umaga 2011. godine	40
Sl. 21. Bračno stanje muškaraca i žena u Gradu Umagu 2011. godine	44
Sl. 22. Struktura planiranih rashoda Grada Umaga za 2020. godinu po funkcijskoj klasifikaciji	53

II. POPIS TABLICA

Tab. 1. Kretanje ukupnog broja stanovnika u naseljima Grada Umaga od 2001. do 2021. godine	15
Tab. 2. Migracijski saldo stanovništva Grada Umaga po naseljima od 2001. do 2011. godine	26
Tab. 3. Koeficijent feminiteta u Republici Hrvatskoj, Istarskoj županiji i Gradu Umagu prema dobnim skupinama 2011. godine	35
Tab. 4. Upisani učenici od 1. do 4. razreda u Osnovnim školama u Umagu tijekom školske godine 2014. /2015. i 2020. /2021.	41
Tab. 5. Ukupan broj djece u dječjim vrtićima i osnovnim školama početkom pedagoške godine	42
Tab. 6. Mjere kojima su jedinice lokalne i regionalne samouprave sunositelji prema Nacionalnoj populacijskoj politici	47
Tab. 7. Demografske mjere za osnovno i srednjoškolsko obrazovanje 2020. godine u Gradu Umagu	55

III. PISANA PRIPREMA ZA NASTAVNI SAT GEOGRAFIJE (DVOSAT)

Naziv nastavnog sata	Učinci populacijske politike na demografski razvoj Umaga	
Razred	3. razred opće gimnazije	
Tip sata	Obrada	
1. Odgojno-obrazovni ishodi nastavnoga predmeta - GEOGRAFIJA GEO SŠ B.A.3.7.+ Učenik istražuje demografsku sliku Hrvatske, obrazlaže demografsku (ne) održivost te argumentirano iznosi vlastite prijedloge mjera populacijske politike.	Ishodi učenja	Zadaci kojima ću provjeriti ishode učenja u završnom dijelu sata
	- objašnjava temeljna obilježja popisa stanovništva i njegovo značenje - uspoređuje gustoću naseljenosti Grada Umaga i RH - analizira kretanje stanovništva Grada Umaga pomoću grafičkih prikaza - objašnjava utjecaj migracija za ishodišni i odredišni prostor - pomoću dobno-spolne strukture stanovništva zaključuje posljedice senilizacije na demografsku sliku Umaga - predlaže mjere demografske obnove	- Objasni temeljna obilježja popisa stanovništva i koje je njegovo značenje. - Pomoću izračunate gustoće naseljenosti za Grad Umag usporedi gustoću naseljenosti s RH. - Pomoću grafičkog prikaza <i>Kretanje ukupnog broja stanovnika Grada Umaga od 1857. do 2021. godine</i> odgovori na sljedeća pitanja: 1. U kojim međupopisnim razdobljima je zabilježen pad broja stanovnika u Gradu Umagu? 2. Utvrdi u kojem razdoblju je rast bio najbrži, a u kojem najsporiji. - Pomoću grafičkog prikaza <i>Stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene Grada Umaga i RH od 2011. do 2020.</i> procijeni kretanje stanovništva Grada Umaga i RH u budućnosti. - Pomoću grafičkih prikaza <i>Doseljeno i odseljeno stanovništvo Grada Umaga i RH od 2011. do 2020. godine</i> odgovori na sljedeće pitanje: Grad Umag je u razdoblju od 2011. do 2020. imao _____ migracijski saldo, a RH _____ migracijski saldo. - Objasni utjecaj migracija za ishodišni i odredišni prostor. - Promotri dobno-spolnu strukturu stanovništva Grada Umaga i zaključi kako se proces senilizacije odražava na demografsku sliku Umaga. - Kojim bi mjerama populacijske politike pospješio demografsku

		obnovu u Gradu Umagu i RH? Argumentiraj svaki prijedlog mjera i raspravi ih s drugim učenicima.
2. Povezanost s očekivanjima MPT učiti kako učiti	uku A.4/5.4. Kritičko mišljenje: Učenik samostalno kritički promišlja i vrednuje ideje. uku B.4/5.4. Samovrednovanje/ samoprocjena Učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate, procjenjuje ostvareni napredak te na temelju toga planira buduće učenje. uku D.4/5.2. Suradnja s drugima: Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć.	
3. Povezanost s očekivanjima MPT osobni i socijalni razvoj	osr B.5.2. Suradnički uči i radi u timu.	
4. Povezanost s očekivanjima MPT IKT	ikt A.5.2. Učenik se samostalno služi društvenim mrežama i računalnim oblacima za potrebe učenja i osobnoga razvoja.	
5. Povezanost s očekivanjima drugih MPT-a i/ili odgojno-obrazovnim ishodima drugih nastavnih predmeta	odr A.5.3. Analizira odnose moći na različitim razinama upravljanja i objašnjava njihov utjecaj na održivi razvoj. odr C.5.2. Predlaže načine unapređenja osobne i opće dobrobiti. goo B.5.3. Analizira ustrojstvo vlasti u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. POV SŠ A.3.1. Učenik procjenjuje društvene promjene i migracije u svijetu i Hrvatskoj od 18. stoljeća do početka 20. stoljeća.	
Tijek nastavnog sata		
Etape sata	Cilj etape	Aktivnosti učenika
Uvod	poticanje znatiželje najava cilja nastavnog sata provjera predznanja	Učenici promatraju sliku koja prikazuje internetski članak iz 2018. „Ovo su najbolji gradovi u Hrvatskoj!“ te slušaju nastavnika dok objašnjava da je riječ o projektu portala gradonacelnik.hr koji bira najbolje hrvatske gradova u nekoliko kategorija. Odabrani učenici usmeno odgovaraju na pitanja: Po čemu su gradovi koji su primili nagradu najbolji? Navedite nekoliko kategorija kojima biste vrednovali uspješnost pojedinog grada? Uz nastavnikovu pomoć odgovaraju kako je riječ o ekonomiji, obrazovanju, demografiji, socijalnoj politici, kvaliteti života itd. Slušaju nastavnikovo izlaganje da je Grad Umag 2018. godine bio pobjednik u kategoriji „Obrazovanje, demografija, mladi i socijalna politika“ te cilj današnjeg nastavnoga sata: analizirati demografska obilježja Grada Umaga te učinke populacijske politike na demografske trendove od 2010. godine. U bilježnice zapisuju naslov: „Učinci populacijske politike na demografski razvoj Umaga“ Odabrani učenici usmeno odgovaraju na pitanja: Što je populacijska politika? Koji tip populacijske politike vodi RH? Pokazuje li takav način populacijske politike pozitivne učinke na RH? Odabrani učenik na školskoj geografskoj karti pokazuje gdje se nalazi Umag.
Glavni dio sata	naučiti temeljne pojmove, pojave i procese: popis stanovništva, migracija, demografske strukture, mjere populacijske politike, senilizacija	Učenici slušaju nastavnika koji im objašnjava da su za demogeografsku analizu pojedinog prostora iznimno važni popisi stanovništva. Odabrani učenici usmeno odgovaraju na pitanja: Što su popisi stanovništva? Koliko se često provode i na koji način? Gdje se mogu pronaći podaci dobiveni popisom stanovništva? Koje je značenje popisa stanovništva? Nastavnik po potrebi nadopunjuje odgovore učenika.

	razvijati vještine: čitanja grafičkih prikaza, interpretiranja geografskog sadržaja na geografskim kartama, usmenog i pisanog izražavanja, organiziranja, dogovaranja, pridržavanja pravila skupnog rada...	Nakon toga nastavnik dijeli učenike u pet skupina, daje im pitanja sa zadacima i grafičkim priložima. Svakoj skupini pojedinačno daje upute i postavlja pitanja za ponavljanje. Prva skupina: Gustoća naseljenosti Grada Umaga Učenici prve skupine usmeno odgovaraju na nastavnikovo pitanje: Kako izračunavamo opću gustoću naseljenosti? Koliko iznosi opća gustoća naseljenosti RH? Pitanja s radnog listića: Analizirajte tematsku kartu <i>Gustoća naseljenosti Grada Umaga prema broju stanovnika 2021. godine</i>. Pomoću <i>Administrativne podjele Grada Umaga</i> izdvojite dva naselja s najvećom i dva naselja s najmanjom gustoćom naseljenosti? Ako je u Gradu Umagu 2021. godine na površini 85,53 km² živjelo 12 767 stanovnika, koliko iznosi gustoća naseljenosti? Usporedite gustoću naseljenosti Grada Umaga s prethodno stečenim znanjem o gustoći naseljenosti u RH. Zašto je stanovništvo neravnomjerno raspoređeno? Druga skupina: Kretanje ukupnog broja stanovnika Grada Umaga Druga skupina usmeno odgovara na nastavnikovo pitanje: Kako se mijenjao broj stanovnika Hrvatske od sredine 19. st. do početka 21. st.? Pitanja s radnog listića: Analizirajte linijski dijagram <i>Kretanje ukupnog broja stanovnika od 1857. do 2021. godine u Gradu Umagu</i>. Na internetu istražite, a potom i objasnite uzroke smanjivanja i povećanja broja stanovnika Grada Umaga. Usporedite promjenu broja stanovnika Umaga s prethodno stečenim znanjem o kretanju broja stanovnika RH. Procijenite kako će se kretati broj stanovnika u budućnosti u Umagu, a kako u ostatku države? Treća skupina: Stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene Grada Umaga Učenici treće skupine usmeno odgovaraju na nastavnikovo pitanje: Što je stopa nataliteta, mortaliteta i stopa prirodne promjene? Kako se izračunavaju? Pitanja s radnog listića: Analizirajte i usporedite <i>Stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene Grada Umaga i RH od 2011. do 2020. godine</i>. Procijenite kretanje stope prirodne promjene u budućnosti u Umagu i ostatku države. Četvrta skupina: Migracija stanovništva Četvrta skupina usmeno odgovara na nastavnikovo pitanje: Što podrazumijevamo pod pojmom migracija? Pitanja s radnog listića: Analizirajte i usporedite linijske dijagrame <i>Doseljeno i odseljeno stanovništvo Grada Umaga i RH od 2011. do 2020. godine</i>. Objasni utjecaj migracija na promjenu broja stanovnika u Gradu Umagu i u RH. Peta skupina: Biološka struktura stanovništva Posljednja skupina odgovara na nastavnikovo pitanje: Što je senilizacija? Pitanja s radnog listića: Analizirajte i usporedite <i>Dobno-spolnu strukturu stanovništva Grada Umaga 2011. godine i Dobno-spolnu strukturu stanovništva RH 2011. godine</i>. Identificirajte demografske probleme dobnog sastava stanovništva. Kako se proces senilizacije odražava na ukupnu demografsku sliku? Kada svaka skupina riješi svoje zadatke, predstavnik skupine podnosi izvještaj pred razredom. Ostali učenici za to vrijeme promatraju tematsku kartu i grafičke priloge projicirane na zaslonu te kritički promišljaju o odgovorima predstavnika

Nastavne metode i oblici rada: metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda demonstracije, neizravna grafička metoda, rad u skupini, frontalni rad, samostalni rad

Nastavna sredstva i pomagala: zidna karta, pribor za pisanje, bilježnica, dijagrami, priručne slike (internetski članak iz 2018. „Ovo su najbolji gradovi u Hrvatskoj!“), računalo, LCD projektor, Internet (stranica Grada Umaga o Umagu kroz povijest)

Popis literature i izvora za učitelja/nastavnika

Akrap, A., Živić, D., 2001: Demografske odrednice i obilježja obiteljske strukture stanovništva Hrvatske, *Društvena istraživanja* 10 (4-5), 621-654.

Anderson, L. W., 2014: *Poučavanje za učenje: priručnik za nastavnike usmjerene na postignuća*, Beograd.

Državni zavod za statistiku (DZS), www.dzs.hr (6. 7. 2022.).

Grad Umag, www.umag.hr (6. 7. 2022.).

Gradonacelnik.hr, www.gradonacelnik.hr (6. 7. 2022.).

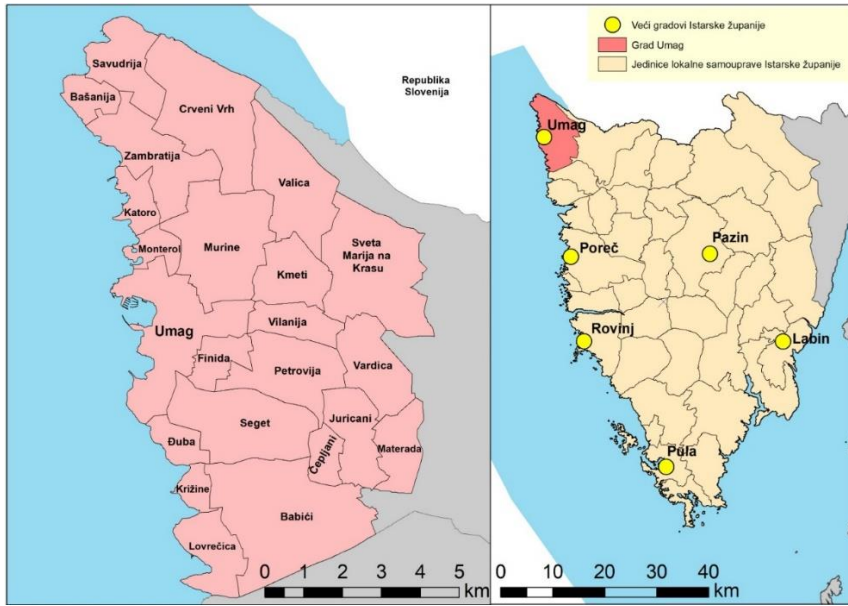
Matas, M., 1998: *Metodika nastave geografije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

Milinković, D., 1996: Populacijska politika, *Ljetopis socijalnog rada* 3 (1), 99-109.

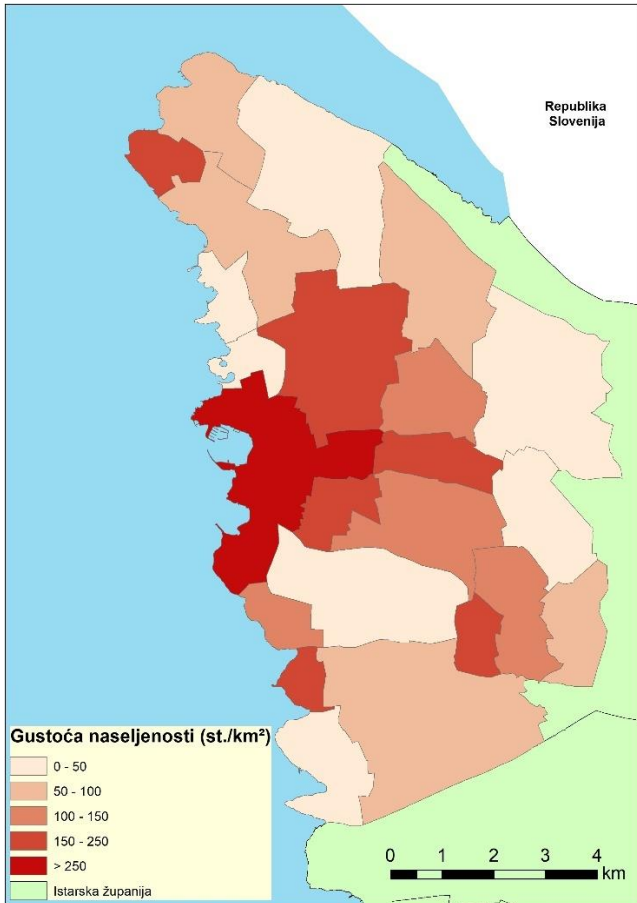
Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.

Popis priloga

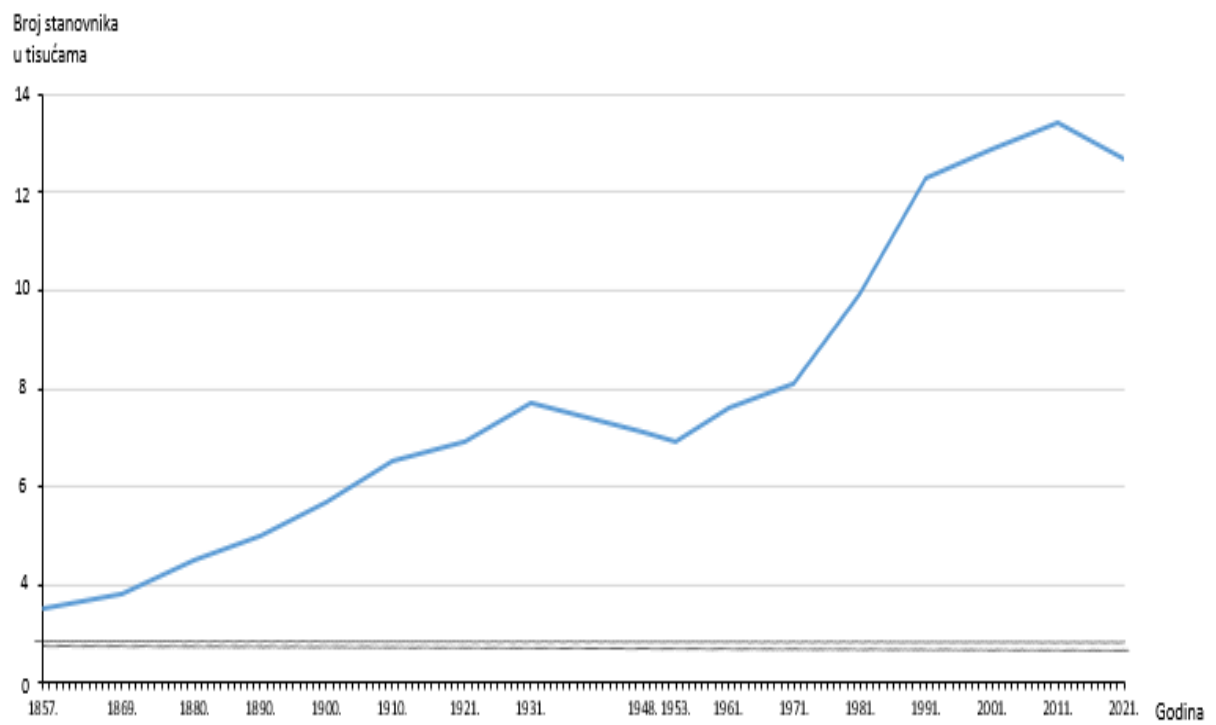
Prilog 1. Administrativna podjela Grada Umaga

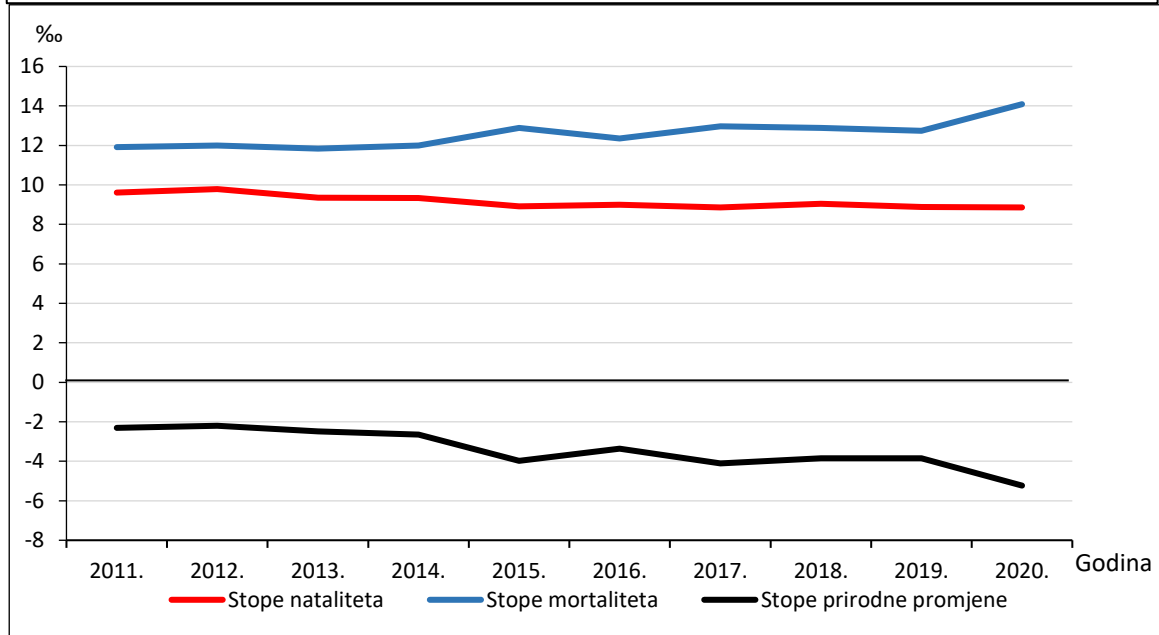
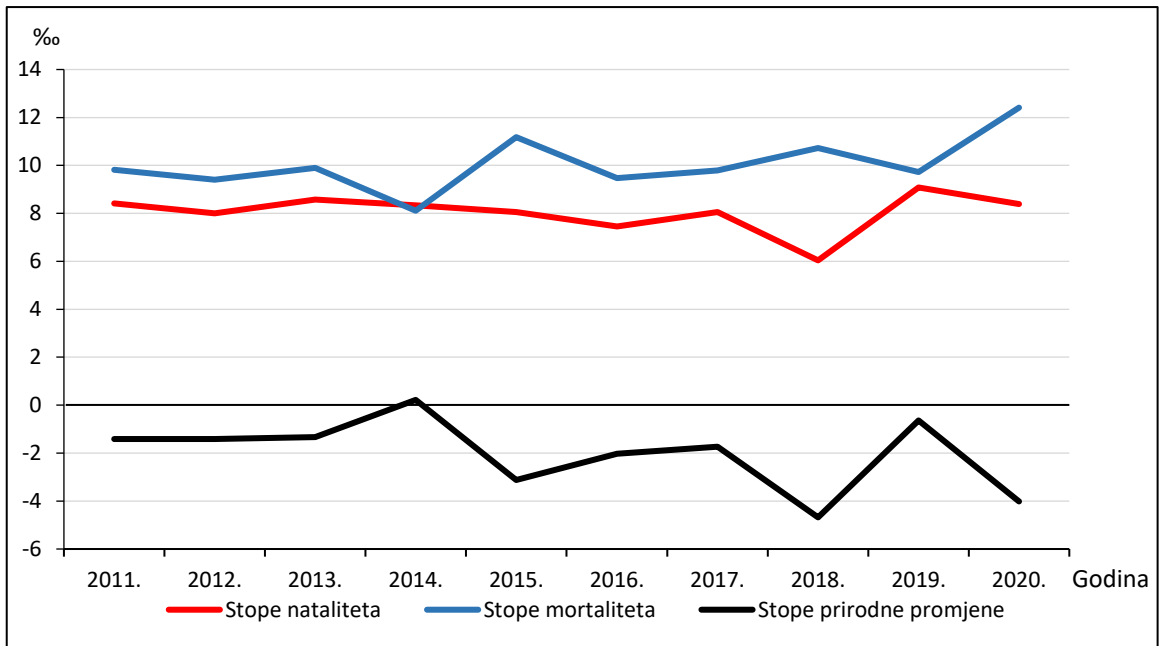
Prilog 2. Gustoća naseljenosti Grada Umaga 2021. godine

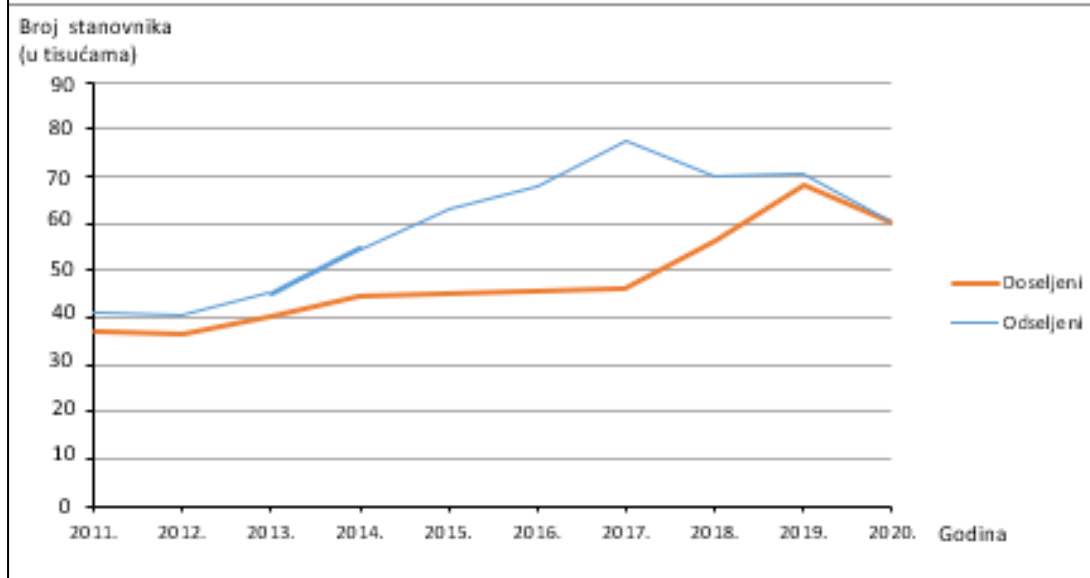
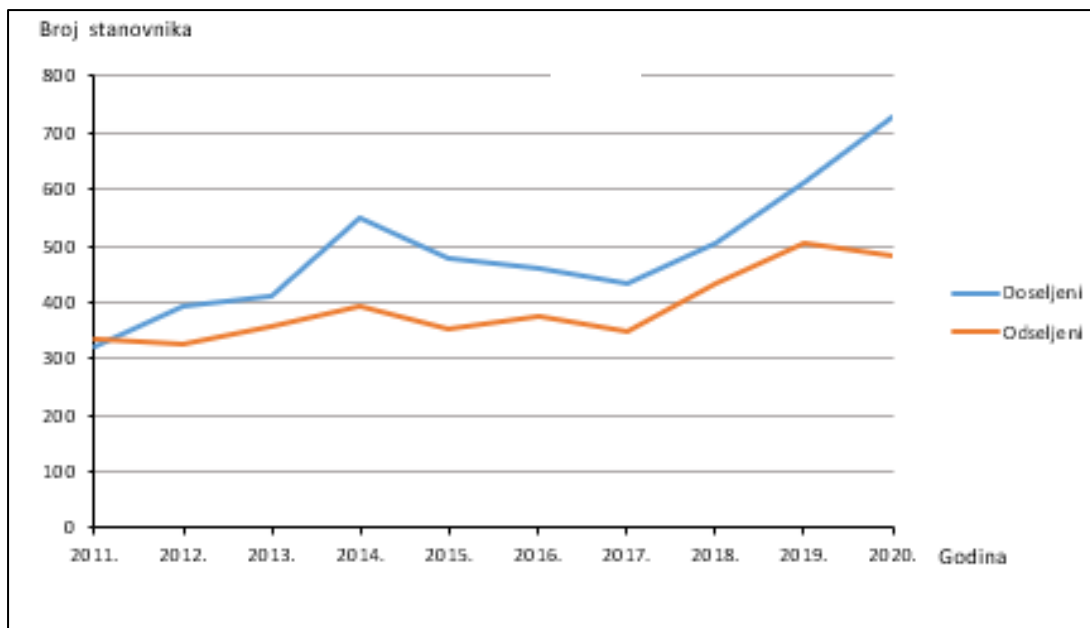
Prilog 3. Kretanje ukupnog broja stanovnika Grada Umaga od 1857. do 2021. godine

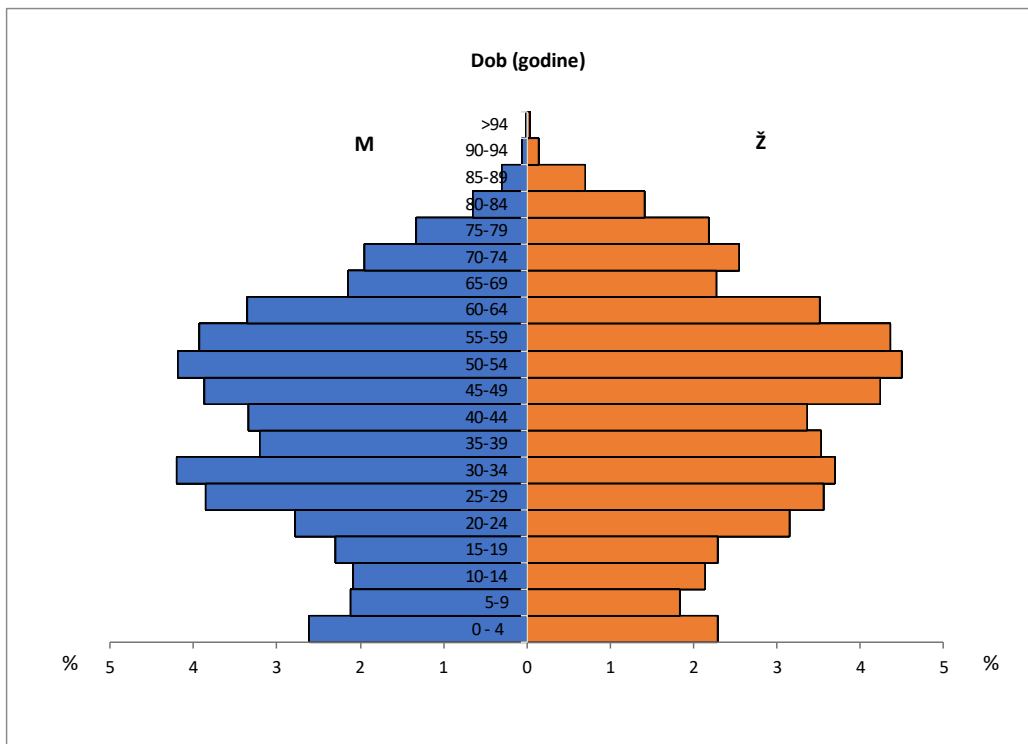
Prilog 4. Stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene Grada Umaga i RH od 2011. do 2020.

Prilog 5. Doseljeno i odseljeno stanovništvo Grada Umaga i RH od 2011. do 2020. godine

Prilog 6. Dobno-spolna struktura stanovništva Grada Umaga 2011. godine

Prilog 7. Dobno-spolna struktura stanovništva RH 2011. godine

